

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили
Первинна профспілкорова організація ЧНУ ім. Петра Могили
Південний науковий центр НАН та МОН України
Університет ім. Адама Міцкевича (Польща)
Університет гуманітарних та природничих наук ім. Яна Длугоша (Польща)
Інститут національної пам'яті (Польща)
Університет Марії Кюрі-Склодовської (Польща)
Університет Сегеда (Угорщина)
Академія військового мистецтва (Польща)
Військово-морська академія ім. Героїв Вестерплатте (Польща)
Northcentral University (United States of America)

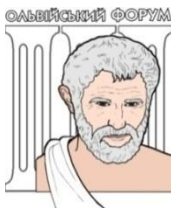
**ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2020:
стратегії країн Причорноморського регіону
в геополітичному просторі**

XIV Міжнародна наукова конференція

ТЕЗИ

**МОВНО-КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА.
АКАДЕМІЧНІ СВОБОДИ, УНІВЕРСИТЕТСЬКА АВТОНОМІЯ**

4–7 червня 2020 р., м. Миколаїв

Миколаїв
2020

Ольвійський форум – 2020 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XIV Міжнар. наук. конф. 4–7 червня 2020 р., м. Миколаїв : тези доп. : Мовно-культурна політика. Академічні свободи, університетська автономія / Чорном. нац. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. – 148 с.

**Секція:
МОВНО-КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА**

**Підсекція: Актуальні проблеми перекладознавства
(німецька мова)**

УДК 81'25 (06)

Науменко А. М.,
д-р філол. наук, професор та завідувач кафедри ТПП з НМ,
Науменко А. А.,
старший викладач кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СВІТОВИЙ КОНТИНЕНТАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД

1. Історію світового перекладу можна висвітлити у різних ракурсах, два з яких є найголовнішими: – по-перше, це – країнознавчий підхід (тобто світовий переклад як єдність, як синтез, або ж у найгіршому випадку як сума перекладів у всіх країнах світу); таку історію вже спробували написати перекладознавці світу: (дивись, наприклад монографію О. Є. Семенця та А. І. Панас'єва), але такі дослідження охоплюють, на жаль (хоч це і цілком зрозуміло) лише провідні країни світу, залишаючи поза межами аналізу десятки і сотні «непровідних» країн; – по-друге, це – континентальний підхід (тобто сума історій перекладу на кожному окремому континенті земної кулі і водночас як опис відношень між перекладами цих континентів; історію такого перекладу ще не написано, хоча (з наукового боку!) вона давно вже повинна була б існувати. Написати таку історію світового перекладу одній людині (навіть якщо б ця людина була «зверхнауковою») не під силу, і тому дослідники повинні ставити перед собою зовсім інше завдання – розробити об'єктивну схему історії континентального перекладу, щоб потім який-небудь академічний науковий заклад взявся за наповнення цієї схеми «живим матеріалом».

2. Логіка розкриття обраної теми виникає від її дослідників, щоб кожний континент (Австралія, Азія, Америка – північний континент, – Америка – південний континент, – Антарктида, Арктика, Африка, Європа.) розглядався за наступним планом: коли на певному континенті виникла цивілізація, зв'язки цієї цивілізації з іншими континентами, оригінальність перекладу на цьому континенті та вплив цього перекладу на теорію та практику інших континентів, вплив теорії та практики перекладу інших континентів на перекладознавство цього континенту, виникнення та становлення впливу європейського перек-

ладу на теорію та практику перекладу цього континенту, сучасний стан теорії та практики перекладу на цьому континенті, внесок теорії та практики перекладу цього континенту до світового перекладознавства. Як логічний підсумок цього плану повинний виступити розділ, в якому треба обов'язково розглянуті наступні аспекти: При цьому головними та обов'язковими компонентами вказаної континентальної схеми історії світового перекладу повинні бути: географія (тобто кількість континентів), часовий простір (тобто час соціального життя на кожному континенті) оригінальність перекладу на кожному континенті, вплив на певний континентальний переклад інших континентальних перекладів, вплив кожного континентального перекладу на переклад інших континентів, переростання кожного континентального перекладу у цілісний системний світовий переклад.

3. При цьому, зрозуміло, треба дотримуватися хронологічного принципу: загальна історія перекладу, але не за схемою історії світової літератури (тобто не переклад у добу античності, середньовіччя тощо), а хронологічна зміна типів перекладу (тобто періоди дослівного, вільного, адекватного перекладу). Треба також звернути дослідницьку увагу на те, які типи тексту перекладались у кожному з трьох названих періодів. Звісно, що з сивої давнини і до середини XV сторіччя перекладались головним чином релігійні та адміністративні тексти. Оскільки їх авторами були керівники країн та голови релігій та церков, то такі тексти вважались святими і в них перекладачам не дозволялось змінювати не лише зміст, а навіть і слово. Тому єдиним типом перекладу міг бути (і був!) переклад дослівний, і тому незрозумілий перекладачеві фрагмент оригіналу переписувався теж незрозуміло, інакше на перекладача чекала смертна кара. Лише у середині XV ст., коли з'явилися міцні торговельні держави, які вимагали від перекладача не релігійних, а «торговельних» текстів, з'являється новий тип перекладу (вільний), а після винаходу друкарського верстата (теж середина XV ст.) починається міцний розквіт перекладу.

4. На самому кінці XVIII ст. починається третій період світової історії перекладу: потреба адекватного передання стилістики і змісту оригіналу на мову перекладу і виникає третій тип перекладу – адекватний.

5. Крім самої, вище описаної, історії світового перекладу в ній треба обов'язково дослідити національні специфіки теорії перекладу і як вони «тягнулись» до його всесвітньо єдиної структури: загальна теорія перекладу, спеціальні теорії перекладу (наприклад, лінгвістична теорія перекладу, культурологічна теорія перекладу, концептуальна теорія перекладу, національні теорії перекладу, теорія технічного перекладу, теорія синхронного перекладу, теорія усного перекладу та інші).

6. Класична логіка наукової думки підказує, що загальна (сумарна) кількість національних перекладів повинна бути у двічі більшою, ніж кількість мов (через те, що кожний національний переклад існує у двох типах: з першої мови на другу та з другої на першу), але типів перекладу повинно бути значно менше, ніж мов, бо різні мови користуються одним і тим же типом перекладу. При цьому не може не виникнути цікаве й водночас складне питання про кількісну залежність разом з тим про залежність типу перекладу від пануючого у конкретній мові письма. Для об'єктивної на тільки що поставлене запитання треба з'ясувати кількісний аспект письма. Звісно, що лінгвісти-історики надають (у скороченому вигляді) наступний перелік головних національних типів письма. У континентально-історичному вигляді перелік мов може бути наступним:

Америка: письмо майя, письмо ацтеків, письмо чероки, канадське складове письмо (у мові ескімосів, оджибве, та інших племен, письмо для штучних мов (тенгвар, іфкуиль), письмо ронго-ронго, письмо біблійське, письмо фестського диска, протоіндіанське (харапиське) письмо, троянське (лінійне) письмо, кіпро-мінорське письмо, письмо каролінських островів, письмо кипу – письмо токану інків,

Азія: корейське письмо (Хангиль), письмо цуань (Китай), письмо донгба (Китай), письмо пахау, письмо варанг-кшиті (Індія), письмо Теневіля (Чукотка),

Африка: давньо-єгипетське письмо, письмо нко, письмо басса, письмо ваї, письмо киелле, письмо лома, письмо кікаку, письмо бамум, письмо османья, письмо мандомбе, письмо волофал

7. В заключенні дослідження світового континентального перекладу треба сказати про головні моделі перекладу: При цьому важливо наголосити, що під моделями перекладу більшість перекладознавців розуміє сутність перекладу. Зважаючи на те, що переклад існує вже десятки тисяч років, моделей перекладу можна нарахувати десятки і навіть сотні.

УДК 811.112'82-144

Мукатасва Я. В.,

канд. філол. наук, доцент кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

КОМПОЗИЦІЙНО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВИСТІ БАЛАД Ф. ШИЛЛЕРА

Балада як тип тексту завжди привертала увагу лінгвістів, літературознавців та істориків, вона є синтезом трьох жанрів – лірики,

драми та епосу, що унеможливило виокремлення її сталих ознак. Балада кожного автора має свої лінгвостилістичні особливості, балади Ф. Шиллера не є винятком.

Важливу роль у композиційній структурі балад Ф. Шиллера відіграє заголовок, оскільки він несе у собі інформацію про її зміст. Наприклад, «Der Handschuh» («Рукавичка»), «Der Fischer» («Рибак»), «Die Kindsmörderin» («Дітовбивця»). Заголовком слугують часто власні назви (ім'я героя, рід діяльності, назва міста, країни), вони інформують адресата про епоху, країну чи обставини, за яких буде відбуватися дія і налаштовують читача на сприйняття змісту балади. Зачин як елемент композиції балад є характерною ознакою цього типу тексту, найчастіше у зачині автор описує пейзаж чи події. Розвиток дії займає у баладах Ф. Шиллера за обсягом найбільшу частину тексту: автор доносить до читача інформацію про виникнення конфлікту, як, наприклад, у баладі «Рукавичка», зіткнення протидіючих сил, що зумовлює розвиток наступних подій у тексті.

Для балад Ф. Шиллера характерними є такі композиційно-мовленнєві форми як повідомлення про подію, опис, характеристика тощо. У центрі події завжди знаходиться людина, яка має тісний зв'язок з оточуючим її світом. Темою балад є найчастіше трагічна доля людини, її почуття, а також лицарська, героїчна та історична тематика.

Композиційно-стильову структуру балад Ф. Шиллера характеризує наявність діалогу, який часто переривається описом з метою загострення уваги на пунті. Стильовий прийом недомовленість надає текстам балад загадковості та налаштовує читача на роздуми. Тексти балад вирізняються наявністю вигуків, звернень, лексичних повторів, які сприяють загостренню драматизму сюжету.

Характерною ознакою балад цього автора є наявність таких стильових рис як просторіччя, іронічність, діалогічність/монологічність, метафоричність. Виклад тексту представлено простою розмовною мовою з нескладними граматичними конструкціями. Для балад Ф. Шиллера притаманним є використання метафор і порівнянь, що надає тексту образності та виразності. Тексти балад мають саркастичний, іноді іронічний, характер. Саме за допомогою іронії автор налаштовує читача на відокремлення добра від зла, а отже балада як жанр має повчальний характер.

Таким чином можна зробити висновок, що балади Ф. Шиллера є надбанням, у якому збереглися історичний досвід та риси німецького народу за часів середньовіччя, їм властиві елементи загадковості, недомовленості, містики, трагічної незавершеності, які впродовж століть видозмінювалися та збагачувалися.

Корягіна А. Ю.,
канд. філол. наук, в. о. старшого викладача кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОНЛАЙН-ОЦІНЮВАННЯ

Швидкі зміни в українському суспільстві сприяють модернізації іноземної мови, досягнення теорії та практики викладання іноземних мов визначають необхідність оновлення змісту, форм і методів навчально-виховного процесу. Навчання іншомовної комунікації включає формування певного рівня комунікативної компетентності, що реалізується завдяки мовленнєвим навичкам.

Комп'ютер як середовище зберігання даних має практично необмежений потенціал для задоволення інформаційних потреб студентів та підвищує рівень мотивації в різних видах їх діяльності: комунікативній, мовно-комунікативній, соціальній та культурній, естетичній тощо.

У багатьох освітніх онлайн-програмах є багато позитивних моментів, через які ми їх і цінуємо. Проте часто ми не відносимо до них оцінювання. Часто виникає стурбованість точністю, достовірністю, безпекою, цілісністю та якістю оцінювання в Інтернеті. Тим не менш, комп'ютерне тестування пропонує безліч переваг для студентів. Так, наприклад, тести можна персоналізувати та адаптувати під індивідуальні потреби студенти. Рівень складності кожного питання може бути модульований залежно від попередніх відповідей учня. Оцінки можна додатково індивідуалізувати, використовуючи такі програми, як Skype або Zoom, які дозволяють викладачу звернутися до учнів та запропонувати індивідуальне усне оцінювання студентам, або за допомогою Viber або Telegram X, які дозволяють студентам обмінюватися ідеями, питаннями тощо.

Тести вибір-відповідь (на зразок множинного вибору) можуть бути оцінені одразу, дозволяючи учням миттєво бачити, яку оцінку вони отримали, які помилки зробили. Онлайн-викладачі – або сама оцінка – можуть допомогти та направити студентів на те, що їм потрібно зробити, щоб вдосконалитись. Функція Коментарів в системі Moodle дозволяє отримати суттєвий зворотний зв'язок і дозволяє керівнику курсу перенаправити студентів, які погано виконали завдання, на певний сайт, слайд або набір ресурсів.

Інструменти голосового зворотного зв'язку, як Viber або Telegram X, дозволяють інструкторам надавати голосовий зворотний зв'язок, що робить зворотний зв'язок простішим для викладача і більш персоналізованим для студента.

Використання відеопрограм на основі вікторини (як-от Edpuzzle), відео та інструментів для позначення відео та сценаріїв розгалуження може зробити оцінювання більш захоплюючим, ніж стандартні тести з множинним вибором або есе. Це додає ігрового почуття оцінці, роблячи її захоплюючою та інтерактивною і допомагає студентам вчитися на помилках. Віртуальна реальність може «занурити» студентів у середовище, яке здається реальним, і одночасно оцінює та спрямовує їх на рішення та результати.

Дані зворотного зв'язку, такі як кількість входів, час виконання завдання та кількість коментарів для обговорення, можуть бути пов'язані з жорсткими даними оцінювання, такими, наприклад, як іспити, щоб забезпечити більш повну оцінку зусиль студента. Крім того, націлена на студента аналітика може допомогти легше відстежувати прогрес та результативність роботи та отримувати сповіщення про терміни виконання завдань та попередження. Діагностика може дати можливість студентам зосередитись на слабких місцях до остаточного оцінювання. Викладачі також можуть використовувати аналітику для оцінки якості та корисності ресурсів курсу, відсоток предметів оцінювання, які студенти відповідають правильно, і відстежувати участь студентів, тим самим закликаючи втрутитися.

Отже, використання комп'ютерних технологій відкриває нові перспективи ефективного вирішення навчальних завдань, а також проблем освіти, поведінки та особистісного розвитку студентів під час оволодіння іноземною мовою.

УДК 811.112.2'255.4: 3] (043,2)

Ніколащенко Ю. А.,
викладач кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ
(на матеріалі німецькомовних видань)**

Для підготовки професійно-освічених фахівців необхідно розвивати навички перекладу суспільно-політичних текстів німецькомовних видань. Процес навчання базується не лише на основі навчальних текстів, а й на опрацюванні текстів суспільно-політичного характеру, промов та виступів державних, політичних та суспільних діячів, будь-яких статей та публікацій міжнародних, державних та суспільних

організацій. Їх зміст наповнений інформацією провідних економістів про діяльність міжнародних фінансових організацій, відображає реальну картину бізнесу і пропонує широку палітру поглядів та думок щодо тих чи інших політичних подій. Переклад суспільно – політичних текстів має свої особливості, яким необхідно приділяти увагу при навчанні студентів немовних спеціальностей. Обов'язковою умовою адекватного перекладу суспільно-політичних текстів є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень, правильно визначати граматичні труднощі перекладу і конструювати речення відповідно до норм мови перекладу. Зрозуміло, що студент повинен бути добре обізнаним з граматичними особливостями вихідної та цільової мов, основами теорії перекладу взагалі, а також вміло застосовувати різні прийоми граматичних трансформацій, які обумовлені, як правило такими причинами: а саме – відсутність формального граматичного відповідника в одній із мов та різниця у сфері використання того чи іншого граматичного явища. Структури німецької та української мов докорінно відрізняються одна від одної, і адекватність передачі граматичних структур однієї мови засобами іншої залежить від вмінь та навичок студента. Для рівноцінного перекладу необхідно визначити точне значення кожної граматичної форми оригіналу та знайти відповідник в українській мові. При цьому, слід враховувати той факт, що між текстом оригіналу та текстом перекладу, особливо на морфологічному рівні спостерігаються суттєві міжмовні відмінності, в основі яких лежать особливості системи та норм мов.

До граматичних особливостей, що мотивують застосування прийомів морфологічно-категорійних трансформацій під час перекладу німецькомовних суспіль – політичних текстів, на думку українських дослідників Т. Р. Кияка, А. М. Науменка, О. Д. Огуя, належать такі: а) розбіжності у будові мови як наборі певних граматичних категорій та форм: німецькі артиклі, наприклад, як категорія означеності/неозначеності, що визначають новизну інформації, невідомі українській мові; б) різний обсяг змісту подібних конструкцій; в) відмінні функціональні характеристики, наприклад, різні форми однини та множини; г) відмінне частотне навантаження активного та пасивного стану, дійсного та мовного способів, інфінітивних конструкцій тощо; д) різнотипність вираження «формального» підмета та додатка «*map*», «*es*», неможливих у структурі українського речення; використання лексичних засобів для вираження граматичних категорій; е) відмінна сполучуваність слів тощо

До лексики, яка зустрічається в німецькій публіцистиці, відносяться слова зі сфери політичної номенклатури (назва установ, партій, посад, організацій т. д.), економіки та міжнародних відносин. Такі

лексичні одиниці відображають розвиток суспільства, визначають суспільні відносини. Вони постійно знаходяться «в русі», замінюючи чи доповнюючи словами та абрєвіатурами, котрі відображають появу нових явищ та понять в даній сфері життя суспільства. Так абрєвіатура EWG – Europäische Wirtschaftsgemeinschaft змінилася на EG – Europäische Gemeinschaft (en); UN змінилася на UNO – Organisation der Vereinten Nationen. Такі слова вважаються визначеннями реалій внутрішньополітичного, економічного та культурного життя не тільки німецькомовних держав, але й інших країн. Засвоєння такої лексики дає можливість студентам вирішувати практичні задачі перекладу, реферування та анотування такого роду літератури. До того ж у студентів виникають труднощі при перекладі суспільно – політичних реалій, оскільки відсутній еквівалент в мові, на яку перекладається, який здатний відобразити дане явище або предмет, передати його колорит, національну або історичну окраску. При перекладі суспільно – політичних текстів застосовують наступні перекладацькі прийоми такі, як:

- транскрипція та транслітерація – ці прийоми дуже часто використовуються перекладачами при перекладі суспільно політичних та публіцистичних текстів. Транслітерація – це передача засобами мови перекладу графічного (буквального) складу іншомовного слова, а транскрипція – це передача звукової форми буквами на мову перекладу. Ці способи використовуються для передачі іншомовних власних назв, та назв різного виду компаній, фірм, газет, журналів. Наприклад, як – der Bundestag – Бундестаг; Brandenburg – Бранденбург; der Vizekonsul – віце – консул; das Memorandum – меморандум;

- описовий переклад – das Bundesgesetzblatt – назва періодичного видання, в якому публікуються закони та постанови уряду;

- трансформаційний переклад – перебудова синтаксичної структури речення, лексична заміна з повною заміною значення вихідного слова;

Гіперонімічний переклад – це такий вид перекладу, при якому родове поняття замінюється на видове.

Не менш складним вважається також і переклад заголовків суспільно-політичних текстів, оскільки заголовки слугують для привертання уваги читача та дають змогу зрозуміти, про що буде йтися у статті. Назви німецьких статей складаються із «шапки» та підзаголовка. Якраз «шапки» суспільно-політичних текстів викликають труднощі при їх перекладі, оскільки мають ряд граматичних особливостей: відсутність артиклів та допоміжних дієслів, використання та скорочення метафор, жаргонізмів, повторень, гра слів та ін.

Отже, головна задача студента – зберегти стилістичну функцію заголовку при перекладі, зрозуміти та передати задум автора, врахувати спосіб та засоби подачі матеріалу автором вихідного тексту.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СТУДЕНТАМИ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Розвиток новітніх технологій зумовлює зміну підходу до вивчення німецької мови. Якщо раніше студенти були змушені писати нові лексеми на спеціальних картках, заучувати, повторювати їх, то на сьогоднішній день існує велика кількість різноманітних ресурсів для ефективного та цікавого вивчення слів. Перевага таких ресурсів полягає у їх багатofункціональності: можна вчити слова із зображеннями, прослуховувати аудіо файли, виконувати різноманітні завдання і одразу ж отримувати результат у відсотковому співвідношенні. Слід зазначити, що сучасний студент може уявити своє життя без друкованого словника або зошита, а без мобільного телефону – ні. Тому й основним технічним засобом для вивчення німецької мови необхідно обрати смартфон. Він вражає своїм функціоналом: можна дзвонити, знімати фото та відео, друкувати тексти або диктувати їх і за допомогою спеціальних програм переводити у текстовий формат, мати доступ до інтернету (електронних словників, книг, робочих зошитів, сайтів для вивчення німецької мови та ін.).

Вивчення іноземної мови – це багатогранний процес, який має створювати умови культурного і особистісного становлення студентів. Ніколаєва С. Ю. зазначає, що основною метою в навчальному процесі (а в нашому випадку – вивчення німецької мови) на сучасному етапі розвитку освіти є особистість студента, його мотивація до участі в міжкультурній комунікації, вміння самостійно оволодівати знаннями і вдосконалити їх.

Для того, щоб студент міг сам оволодівати знаннями та вдосконалювати їх, йому треба запропонувати такий підхід до вивчення німецької мови, який буде сучасним, зручним та в певній мірі індивідуальним. На початкових етапах вивчення німецької мови фонетичний, лексичний та синтаксичний рівень є дуже важливим.

Цієї ж думки дотримується Надольська Ю. А. і зазначає, що для розвитку навичок і умінь читання і говоріння студент повинен в розділі орфоєпії зрозуміти почуту інформацію. Тому навчання фонетиці німецької мови як другої іноземної починається на

початковому етапі вивчення, а робота над вимовою – вже з першого дня і триває протягом усього періоду навчання. Саме початкова ступінь вивчення мови, як ми вважаємо, накладає відбиток на всі інші рівні. Формування фонетичних навичок німецької мови передбачає перебудову артикуляції, фонематичного слуху, а також оволодіння технікою вимови в процесі як говоріння, так і читання. Крім цього, оволодіння іншомовною інтонацією передбачає формування навичок сприйняття інтонаційного малюнка та його адекватне відтворення.

Отже, студент має не лише на заняттях чути правильну вимову, а й мати змогу вдома прослухати аудіо ще раз та потренувати свою вимову. Це одна з переваг застосування електронних ресурсів – час і місце не мають значення (не обов'язково займатися повторенням лише в університеті та в робочі дні). Так Аскоянц П. Г. виокремлює основні можливості та переваги застосування мультимедійних засобів у навчальному процесі:

- одночасне використання декількох каналів сприйняття студента в процесі навчання (аудіо, візуальне та аудіо-візуальне сприйняття);
- візуалізація абстрактної інформації за рахунок динамічного представлення процесів;
- можливість розвитку когнітивних структур і інтерпретації студентів.

Складність вивчення німецької мови полягає в першу чергу в тому, що кожен іменник необхідно вчити з артиклем, оскільки він вказує рід та число. Саме тому, в більшості випадків звичайного заучування лексем не достатньо і постає необхідність залучення аудіо візуальної інформації. Таким чином студент бачить правопис слова, чує правильну вимову і асоціює слово з певним зображенням. Це пришвидшує процес вивчення нових слів і робить його ефективнішим.

Отже, слід запропонувати користуватися інтернет-ресурсами та програмами, які доступні на мобільних телефонах. Так студенти зможуть виконувати домашні завдання та вчити слова у будь-якому місці та у будь-який проміжок часу. Крім того, інтернет-ресурси, на відміну від друкованих книг, у більшості випадків пропонують аудіо-візуальну інформацію. Тобто слово або вираз буде в аудіо форматі (це покращує вимову та швидкість запам'ятовування) і буде містити зображення чи відео для зорового сприйняття і побудови асоціативного ряду.

Гуменій В. В.,
аспірант, в. о. викладача кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

«ПРОСТОРОВИЙ» НАРАТИВ У ТВОРІ Г. ГЕССЕ «СТЕПОВИЙ ВОВК»

Лексика із просторовим та предметним значеннями у конкретному художньому тексті утворює просторову структуру тексту, під якою ми розуміємо когнітивно-семантичну єдність усіх просторових відношень та просторових значень художнього тексту та просторових відношень, що утворюються у ньому.

Просторова структура текстів Германа Гессе характеризується власною ієрархічною організацією, для утворення якої важливу роль відіграє сфера репрезентації просторових відношень та функціонально-семантичне розшарування лексики, яка виражає локальність.

Просторова структура тексту «Степовий вовк» – гармонійна, логічно упорядкована структура, в основі організації якої лежать когнітивно-семантичні відношення компонентів. Поле просторових відношень та значень, які утворюють різні просторові області просторової структури текстів Германа Гессе, є дуже об'ємним та багатимісним. Основною властивістю даної структури є її цілісність, яка забезпечується віднесеністю простіших одиниць до більш складних.

Центром просторової області буде семантика простору, яка міститься у різних словах і складає основу їх номінативності (референтності), об'єднаних за ознакою денотативності. Напр., *das Gebiet, die Gegend, der Wald, die Stadt* (у випадку, якщо це область реального (географічного) простору), *das Gefühl, die Erinnerung, die Seele, das Herz, die Liebe* (якщо це буде область психологічного простору) та *der Magier, der Zaubertrank* (для області фантастичного простору).

Коли ми намагаємося встановити семантику власне просторових відношень, виражених у формі іменників, її потрібно шукати не у лексичному значенні самого іменника, а скоріше у релятивному значенні його форми, відмінку, артикля, а іноді прийменника. У семантиці самого іменника може міститися той чи інший конкретний номінативний зміст (наприклад, назва місця дії). Тому значення власне просторових відношень залежить не від лексичного, а від граматичного значення слова.

В. Гак стверджує, що вихід за межі простору «дає значно більший матеріал, оскільки просторові поняття часто стають об'єктом переносного використання номінацій. Просторові номінації переносяться в

сферу інших семантичних полів не лише на рівні окремих лексем або синтагм (словосполучень), але і на рівні речень». Наприклад, спостерігається аналогія протяжності в просторі та протяжності в часі (довгий день), використання простору для вираження інтенсивності (сильний холод), психічних переживань (брати близько до серця), стану (окрилений мрією), зміни стану через психічні переживання (мороз по шкірі пішов). Семантичні перетворення в лексиці проявляються таким чином: в семантиці самих слів, похідних слів, фразеологізмів.

Отже, поділ простору та його вимір здійснюється людиною для себе і відносно себе, незважаючи на її непричетність до створення навколишнього світу, вона відіграє головну роль у сприйнятті, використанні, членуванні та мовному вимірі простору.

Якщо розглядати ритмічну організацію текстів Г. Гессе, то головною її характеристикою є особлива музикальність, яка відіграє важливу роль у просторовій структуризації творів. Музикальність ритму, що проявляється на різних рівнях тексту (від інтонаційно-звукової та лексико-синтаксичної структури до рівня композиції), дає змогу читачеві правильно підібрати стратегію сприйняття твору.

УДК 821.112.2-21-341.09 (043.2)

Хортюк Д. О.,
викладач кафедри ТПП з НМ,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

КАТЕГОРІЯ КОМІЧНОГО В ДРАМАТУРГІЇ БЕРТОЛЬТА БРЕХТА

У Брехта ми не знайдемо ні трагедій, ні комедій, домінує, швидше за все, щось третє, те що представляє собою синтез цих двох стилів. У своїх роботах Брехт яскраво, неординарно і абсолютно несподівано висвітлює трагіко-комічний початок, в основі якого лежить різкий перехід від трагічного напруження пристрастей до комічного висвітлення життєвих ситуацій, від трагічної по суті своїй ситуації до смішної ситуації. Іншими словами, трагіко-комічне являє собою якийсь оксюморон, який породжує іронічний підтекст, а тому і знижує трагічний пафос ситуацій і, відповідно, загострення пристрастей. Знижуючи трагічне та трагіко-комічне, автор підсилює роль і значення смішного початку, глядач не обтяжений страхом за трагічну долю

героя і співчуттям до нього, а отже він може спокійно займати оціночну позицію, з самого початку п'єси. І такої «тактики» автор дотримується в своїй епічній драмі не тільки впродовж всього твору, як певної художньої цілісності, а і в рамках окремого епізоду.

Брехтівський трагіко-комізм – це провокація, спрямована на формування глядацької позиції, яка заснована на аналізі глядачем певної ситуації, поведінки і характерів героїв. Саме тому в епічних драмах можуть панувати не страх і співчуття, а емоції зовсім іншого характеру – від гніву і обурення до заперечення і неприйняття. Це і веде до формування оцінюючої позиції глядача, який завдяки здивуванню і зацікавленості до дій і доль людей, які грають на сцені, формує своє критичне сприйняття зображуваного як основу для прийняття рішень. Саме такі, засновані на запереченні, а не на співпереживанні «емоції», здатні сприяти відчуженому сприйняттю дійства, а тому підводити людей до практичних висновків.

**Підсекція: Романо-германська філологія
та методика викладання іноземних мов**

УДК 371.3:478:811.112.2

Вакуленко Т. І.,
доцент кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**DIDAKTISCH-METHODISCHE PRINZIPIEN:
PRINZIP TEXTE GEZIELT EINSETZEN**

Wenn Deutsch als zweite Fremdsprache in der Schule, im Sprachkurs oder an der Universität unterrichtet wird, ist es besonders wichtig, dass Texte für die Lernenden/Studierenden bedeutungsvoll und anregend sind. Im folgenden Beitrag wird gezeigt, wie man mit kurzen Texten gearbeitet wird.

Das Prinzip Texte gezielt einsetzen, das auch alt **Textorientierung** bekannt ist, hängt eng mit den Prinzipien der Verstehens- und Inhaltsorientierung zusammen. In der **Tertiärsprachendidaktik** steht die Arbeit mit Texten im Unterricht von Anfang an zentraler Stelle. Alle Informationen aus der «fremden Welt» erreichen die Lernenden in Textform: ob es schriftliche Texte im Internet, in Büchern, Zeitungen, Briefen, Informationsbroschüren, Zeitplänen, Radio, in Gesprächen oder Diskussionsrunden. Unterschiedlich sind lediglich die Medien und die Textsorten, über die die Themen vermittelt werden. Deshalb ist es wichtig, dass man die Lernenden/Studierenden bewusst machen, dass sie auch auf A1-Niveau schon viele Texte verstehen können, die für sie relevant sind.

Die Auswahl der Texte hängt davon ab, wie viel verstehbares Material sie enthalten und ob das Thema der Lerngruppe entspricht. Im Unterricht wird zum Beispiel ein Text bearbeitet, dessen Textsorte der Zielgruppe der Jugendlichen/Studierenden bekannt sein dürfte und dessen Thema den Interessen der Jugendlichen entspricht (Gespräch mit Mitgliedern einer Band). Grundsätzlich ist bei der Zielgruppe des Tertiärsprachunterrichts die Arbeit mit den anspruchsvolleren Texten schon zu einem früheren Zeitpunkt möglich.

Die Texte werden gezielt eingesetzt, um bestimmte sprachliche, landeskundliche oder kulturelle Inhalte zu erarbeiten. Man kann Paralleltex-te, d.h. Texte in verschiedenen Sprachen (Deutsch, Englisch, Ersts-

prache), einsetzen und Parallelen in grammatischen Strukturen oder im Wortschatz erarbeiten.

Auch bei der Arbeit mit Texten sollen die Lernenden/Studierenden erkennen, was sie bereits alles verstehen können. Hier kommen die sprachlichen und die strategischen Vorkenntnisse wieder stark zum Tragen. Auch vorhandenes Weltwissen wird gezielt eingesetzt: schon die der ersten Auseinandersetzung mit dem unbekanntem Text kann der Inhalt durch die Analyse der **Textsorte** vorentlastet werden. Die Textsorte (erkennbar durch das Layout in Schriftform oder durch Hintergrundgeräusche und den Hörkontext bei Hörtexten) enthält schon viele Informationen über den möglichen Textinhalt und liefert oft entscheidende Hinweise zum globalen Textverstehen.

Aus der Leseforschung weiß man, dass kaum ein Text Wort für Wort gelesen wird. Ein so gründliches Lesen kommt eher selten vor, daher ist es auch nicht nötig, dies im Deutschunterricht zu praktizieren. Die Übungsabfolge in den deutschen Lehrwerken ist zum einen darauf ausgelegt den Text schrittweise zu verstehen, und zum anderen, die Vorgehensweise beim Lesen beziehungsweise Textverstehen zu reflektieren. Schon vor dem Lesen werden Lernaktivitäten zur **Vorentlastung** des Inhalts sowie zur Aktivierung des Vorwissens angeboten. So wird eine bestimmte Leseerwartung geweckt, die vorhandenen Kenntnisse zu dem Textthema werden aktiviert und für einen Einsatz beim Lesen vorbereitet. Diese Kenntnisse können sprachlicher, kultureller und lernstrategischer Art sein. Beim ersten Lesen ist es wichtig, dass die Lernenden/Studierenden nicht anfangen, den Text Wort für Wort verstehen zu wollen. Sie können sich dem Text global nähern. Trotzdem werden in dem gewählten Text Wörter oder Strukturen vorkommen, die den Lernenden/Studierenden auf dem Sprachniveau noch nicht bekannt sind. Aus diesem Grund ist es wichtig, die Aufmerksamkeit zuerst auf die Aufgabe zum Text zu lenken, die im ersten Schritt meist globales Verständnis des Textes anstrebt.

Außerdem ist die Auswahl eines angemessenen **Lesestils** wichtig, der immer mit den Lesezielen, den Leseerwartungen und den gesuchten Informationen zusammenhängt. In Lehrwerken wird der Lese Stil meist durch die Aufgabenstellung vorgegeben. Soll der Text nur **global** verstanden und das Thema beziehungsweise die Hauptaussage des Textes erfasst werden, wird ein schnelles Überfliegen unter Beachtung des Titels und dazugehörigen visuellen Informationen für das Lösen der Aufgabe reichen. Sollen bestimmte Informationen wie z.B. eine Uhrzeit der Zugabfahrt oder der Grund für ein Ereignis gefunden werden, wird der Text beim ersten Überfliegen zuerst global erfasst, um dann die Stelle mit der gesuchten Information genauer zu lesen. Wir sprechen dann von **selektivem**

Lesen. Sollen alle Informationen eines Textes erschlossen werden, muss er **detailliert** gelesen werden.

Diese Lesestile sind wie auch die Verstehens Strategien durchaus nicht allen Lernenden/Studierenden bekannt. Deshalb ist es wichtig, über Lesestile und Leseerwartungen zu sprechen und Eigenschaften von Textsorten zu thematisieren. Dasselbe gilt natürlich auch für die Arbeit mit Hörtexten.

In der **Tertiärsprachendidaktik** wird es hingewiesen, wie wichtig es ist, auf vorhandene Sprache, Sprachenkenntnisse und Sprachlernerfahrungen beim Lernen des Deutschen als zweiter Fremdsprache zurückzugreifen, und wie dies konkret gehen kann.

Es gibt verschiedene Möglichkeiten, wie man die sprachliche Vielfalt der Lernenden/Studierenden zum Thema des Unterrichts machen und diese dadurch in deren Bewusstsein verankern kann. Dabei muss man gut verstehen, warum es so wichtig ist, verschiedene Sprachen beim Lernen miteinander zu verknüpfen, das Lernen bewusst zu machen und möglichst viele Möglichkeiten zum selbstständigen Lernen zu schaffen. Dies lässt sich auf der Grundlage von Lerntheorien und Spracherwerbshypothesen schlüssig begründen.

Aus dem Prinzip Texte gezielt einsetzen erkennt man besonders gut, wie eng die Prinzipien für den Unterricht von Deutsch als Zweitsprache miteinander verwoben sind. Die langjährigen beruflichen Erfahrungen der Autorin dieser Zeilen beweisen, dass man die Zielgruppe schon im Anfangsunterricht mit Texten in Kontakt bringen kann, die sie selbst in ihrer Freizeit wählen würden.

УДК 811.112.2'42

Кирилюк С. В.,

канд. філол. наук, старший викладач
кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЕКСПРЕСИВНО-АПЕЛЯТИВНА ФУНКЦІЯ ЗАГОЛОВКУ ТЕКСТУ НІМЕЦЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ

У сучасній теорії мови активізуються міждисциплінарні дослідження, яким притаманне поєднання лінгвістичних та екстралінгвальних факторів, що впливають на способи вербалізації уявлень людини про оточуючий світ та саму себе як носія певної культури в рамках антропоцентричної парадигми сучасного мовознавства. У зв'язку з цим, найефективнішим показником перспекції та прагматики

казок як типу художнього тексту є використання передконцептуальної інформації у заголовку, де, інтегруючись, актуалізуються категорії когезії, когерентності та антропоцентричності. Основним завданням заголовку, на думку В. А. Кухаренко, виступає комунікативна функція, а саме, встановлення контакту з читачем. Складність завдання полягає не тільки в лапідарності його форми, але також в багатозначності лексичних одиниць, які позбавлені в своїй ізольованій позиції необхідного контексту для зняття полісемії.

В дослідженнях з лінгвістики тексту заголовки розглядаються як один з суттєвих елементів тексту, як один з найважливіших текстоформулюючих конститuentів. Він фокусує концептуальний зміст тексту. Заголовок тексту німецької народної казки розглядається нами не сам по собі, а як феномен в рамках процесів сприйняття та розуміння цілого тексту. Він виконує у казковому дискурсі низку особливих функцій, таких як, наприклад, номінативну, інтригуючу, експресивну тощо.

Аналіз фактичного матеріалу зазначає, що значну частину заголовків казок братів Грімм складають прямі однозначні найменування головних героїв: *«Hänsel und Gretel»*, *«Jorinde und Joringel»*, *«Marienkind»*. Слід зазначити, що номінації заголовків казок представлені також частково апелятивами, що перейшли до класу власних імен (*«Aschenputtel»*, *«Dornröschen»*, *«Daumesdick»*, *«Rotkäppchen»* – пор. *«Попелюшка»*, *«Дюймовочка»*, *«Котигорошок»*, *«Червона шапочка»*) та власними іменами, які набувають характеризуючого значення на морфологічному рівні, акцентують його зовнішні та внутрішні якості, наприклад, *«Der Froschkönig oder der eiserne Heinrich»*, *«Das kluge Gretel»*, *«Der gescheite Hans»*, *«Der treue Johannes»*. На фоні цих заголовків фокусуються асоціативні зв'язки, висвітлюються такі високі якості людини, як розум, добро, людяність і вибудовується концептуальний зміст казки, який віддзеркалює інтенцію автора. Семантика назв-апелативів, що перейшли до класу власних імен, сприяє реалізації естетичних, образних потенцій слова і експлікує глибинний імпліцитний зміст.

Використання атрибутивних словосполучень з негативним забарвленням свідчать про заперечне ставлення до такого роду людей (*«Der faule Heinz»*, *«Der undankbare Sohn»*). Ряд асоціацій, що пов'язані безпосередньо з заголовком казки, виконують прогностичну функцію. Демонструючи авторську позицію, вони впливають на читача й зумовлюють його емоційне сприйняття казки. Таким чином, заголовок акумулює в собі ціннісну сферу людини, програмує ряд асоціацій у читача та розглядається як своєрідний код до розуміння казки.

У процесі аналізу мовної фактури казок братів Грімм номінації заголовків набувають характеризуючого значення також на рівні лексем, котрі стосуються видової, професійної або соціальної приналежності персонажів. Наприклад, «*Die sechs Diener*», «*Die kluge Bauertochter*», «*Die drei Spinnerinnen*», «*Die alte Mütterchen*». Вживання контрастних за семантикою атрибутивних словосполучень зумовлене авторською прагматикою показати діаметрально протилежне зіставлення дійових осіб, яке досягається введенням низки опозиційних ознак («*Die weiße und die schwarze Braut*», «*Der Arme und der Reiche*»). Цікавою характерологічною є група заголовків казок, що співвідносяться з назвами тварин, міфічними істотами, котрі виявляють риси людини («*Der Bauer und der Teufel*», «*Der Teufel und seine Großmutter*», «*Der Wolf und die sieben jungen Geislein*»). У структурі тексту вони характеризуються високим ступенем антропо-морфності.

Слід зазначити, що серед лексем заголовків казок братів Грімм перевага надається іменнику, який в німецькій мові нормативно вживається з артиклем. Саме використання означеного артикля з його сигніфікативним значенням містить додаткову інформацію, що акцентує увагу на унікальній, якісній своєрідності суб'єкта. Отже, заголовок є одним із суттєвих конституентів німецької народної казки, що виконує комунікативну та експресивно-апелятивну функції.

УДК 378.126: 378.147+811.112.2

Кіршова О. В.,

канд. пед. наук, доцент кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗАГАЛЬНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ДО УРОКУ В ХОДІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Одним із завдань педагогічної практики є навчитися застосовувати знання з педагогіки, психології та методики навчання іноземної мови у навчально-виховному процесі. Добираючи зміст, форми, методи навчання, практиканти повинні врахувати, якою мірою вони будуть сприяти більш ефективному сприйманню, глибині розуміння і засвоєнню знань учнями.

Загальні психолого-педагогічні вимоги до уроку

1. Організаційні:

– наявність продуманого плану уроку;

– **організованість учнів;**

– **вчасна підготовка навчально-матеріального забезпечення уроку (ТЗН, наочність, дошка тощо).**

2. Дидактичні:

– організаційна чіткість проведення уроку, правильна постановка теми, зрозумілої і досяжної мети і конкретних завдань, раціональне використання часу;

– уміле володіння методикою навчання і виховання – досконала організація навчальної праці учнів на уроці, продумана і майстерно реалізована, гнучка й різноманітна, динамічна й емоційна тактика управління навчально-виховним процесом, форми та прийоми якої різні;

– раціональне управління пізнавальною і практичною діяльністю учнів, їх вихованням та інтелектуальним розвитком;

– комплексна реалізація на уроці загальноприйнятих, а також специфічних дидактичних принципів навчання.

3. Виховні:

– постановка виховної мети уроку і відповідних завдань щодо розумового виховання учнів, виховання в них високих моральних якостей – національної самосвідомості, формування естетичних смаків, культури поведінки і праці тощо;

– відповідність мети, змісту, методів і засобів уроку загальнолюдським цінностям, ідеям педагогіки співробітництва;

– забезпечення тісного зв'язку змісту уроку з життям, його потребами і вимогами, формування в учнів прагнення до активної діяльності;

– врахування індивідуальних особливостей учнів з метою забезпечення різнобічного розвитку на основі їхніх нахилів, інтересів та обдарування.

4. Психологічні:

– вивчення і врахування на уроці вікових та психологічних особливостей кожного учня;

– реалізація особистісно-гуманного підходу до дитини, що є основою педагогіки співробітництва;

– дотримання педагогічного такту;

– уміння володіти собою, здатність за допомогою вербальної комунікації здійснювати інтелектуальний, емоційно-вольовий та моральний вплив на учнів;

– уміння збуджувати і підтримувати увагу та інтерес дітей до навчання.

5. Гігієнічні:

- дотримання температурного режиму, норм освітлення, чистоти приміщення і т. п.;
- уникнення одноманітності у навчальній роботі з метою запобігання перевтоми школярів.

Підготовка і проведення ефективного уроку вимагає високих професійно-педагогічних знань, навичок та вмінь, бажання працювати з учнями, відповідального ставлення до своїх учительських обов'язків, нового рівня педагогічного мислення.

УДК 82-1.091'06:[821.112.2+821.161.2]

Кондрацька П. О.,

викладач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

КОНКРЕТНА ПОЕЗІЯ ЯК ФЕНОМЕН

Конкретна поезія – літературна течія авангардизму на початку 50-х ХХ ст., зорієнтована на організацію мовних елементів (літери, морфеми тощо) за просторовим принципом, вдаючись до їх вигадливого розміщення та розмаїтого шрифтового оформлення. Однак поняття «конкретна поезія» передбачає щонайменше дві основні ознаки: свідоме спрямування автора на експеримент, тобто прагнення показати особливості мови поезії у несподіваний спосіб, і принцип іронічної інтелектуальної гри.

Суто «конкретна поезія» є найпроблемнішою підгрупою в теоретичній області. До тих пір поки доступні рудиментарні судження, поки можливо ідентифікувати граматичні та синтаксичні структури, зв'язок з традиційним віршом відчутний. Речення в «конкретному вірші» більше не вказують прямо на реальність, а тільки на власну лінгвістично-матеріальну реальність.

Конкретна поезія – це поезія слів. Слово в трьох його матеріальних рівнях є вирішальним елементом для поета: значення не виходить за його межі, звук, образ. Сенс, який не може виходити за межі слова ледве зрозумілий. Що ж мається на увазі?

Всі мовні знаки мають значення, інакше б вони не стосувались мови як такої, але цей знак немає прямого відношення до реальності та певного об'єкту. Як бачимо, основними ознаками знака є матеріальність (його можна бачити, чути, тобто сприймати органами чуттів),

використання його для позначення чогось, що перебуває поза ним, інформативність. Позначаючи якусь річ, знак не пов'язаний із нею природним зв'язком. Тут зв'язок суто умовний і довільний, через що один і той самий знак може використовуватися в різних знакових системах і відповідно мати різне значення. Отже, своє значення знак отримує в певній системі. Поза системою він не є знаком, бо нічого не означає.

Мовний знак отримує своє значення лише в момент прочитання, саме тому дуже важко сприймати мову, яка служить комунікативним феноменом, як єдину реальність в якій реалізується значення. У цьому і вбачається парадокс «конкретної поезії». Вірш наповнюється змістом лише у читача, коли той приводить текстовий матеріал (структуру) у форму вираження.

К «конкретній поезії» значення слова – це не те, що під ним розуміють, а саме спосіб використання того, чи іншого слова. Слово має значення в момент його використання. Воно позначає об'єкт за допомогою його значення. Це гарантує комунікативну функцію мови. Конкретна поезія скорочує тріадні зв'язки між словом – значенням – об'єктом. Тріадне відношення існує лише в момент читання, в якому читач інтерпретує. Він є інтерпретатором дихотомії значення слова на основі знання про слово і його значення у словнику.

У руслі постмодерністського зближення жанрів і видів мистецтва, на основі конкретизму сформувався досить впливовий у сучасній поезії візуальний напрямок, який, по суті, належить вже не літературі, а художній графіці. Тому доцільним видається розглядати конкретну поезію в контексті зорової, як її породження і вдосконалення за допомогою новітніх мистецьких практик.

УДК 811.112.2' 282

Максимчук С. М.,
старший викладач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

DAS ÖSTERREICHISCHE DEUTSCH IN DER EU («AUSTRIAZISMENPROTOKOLL»)

Wenn man über die Abweichungen im Wortschatz des deutschen und des österreichischen Deutschen spricht, muss man ein offizielles Dokument erwähnen über die Verwendung spezifisch österreichischer Ausdrücke der

deutschen Sprache im Rahmen der Europäischen Union. Im «**Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften – Protokoll Nr. 10**» gilt es folgendes:

1. Die in der österreichischen Rechtsordnung erhaltenen und im Anfang zu diesem Protokoll aufgelisteten spezifisch österreichischen Ausdrücke der deutschen Sprache haben den gleichen Status und dürfen mit der gleichen Rechtswirkung verwendet werden wie die in Deutschland verwendeten entsprechenden Ausdrücke, die im Anhang aufgeführt sind.

2. In der deutschen Sprachfassung neuer Rechtsakte werden die im Anhang genannten spezifisch österreichischen Ausdrücke den in Deutschland verwendeten entsprechenden Ausdrücken in geeigneter Form hinzugefügt.

Anhang:

Österreich	Deutschland
Beiried	Roastbeef
Eierschwammerl	Pfifferlinge
Erdäpfel	Kartoffeln
Faschiertes	Hackfleisch
Fisolen	Grüne Bohnen
Grammeln	Grieben
Hüferl	Hüfte
Karfiol	Blumenkohl
Kohlsprossen	Rosenkohl
Kren	Meerrettich
Lungenbraten	Filet
Marillen	Aprikosen
Melanzani	Auberginen
Nuss	Kugel
Obers	Sahne
Paradeiser	Tomaten
Powidl	Pflaumenmuss
Ribisel	Johannisbeeren
Rostbraten	Hochrippe
Schlögel	Keule
Topfen	Quark
Vogerlsalat	Feldsalat
Weichseln	Sauerkirschen

Also, dank diesem Dokument wurden «*Austriazismen*» offiziell im Gesetzrahmen der Europäischen Union anerkannt. Sozusagen, «*Erdäpfel-salat bleibt Erdäpfelsalat!*». Zwar betreffen die obengenannten Ausdrücke nur die «Küchensprache», aber die Gleichberechtigung der beiden sprachlichen Varianten liegt auf der Hand.

Diese Liste könnte man sicher fortsetzen – typische österreichische Ausdrücke der deutschen Sprache gibt es wesentlich mehr. Wenn es um die lexikalischen Besonderheiten der österreichischen nationalen Varietät geht, werden vor allem die Abweichungen in der sogenannten «Küchensprache», also, in der «*Obst – Gemüse – Speisebezeichnungen*»- *Sphäre* genannt. Einerseits geht es hier um die Bezeichnungen der typischen österreichischen Speisen, die auf der Speisekarte eines deutschen Restaurants nicht anzubieten sind. Andererseits haben die Speisen, die sowohl in der deutschen, als auch in der österreichischen Küche vertreten sind, verschiedene Bezeichnungen. Auf den Speisekarten der österreichischen Restaurants werden solche Speisen übrigens auf zwei Varianten geschrieben – «*deutsches Deutsch*» und «*österreichisches Deutsch*». Da sind einige Beispiele der Ausdrücke, die zu dieser Thematik gehören, die aber die obengenannte Liste nicht enthält.

Nicht in den Kochbüchern, aber in der Gastronomie geht die Entwicklung zu bundes- bzw. gesamtdeutschen Ausdrücken, aber auch zu Internationalismen: *Obers/Rahm – Sahne, Rinds-/Schweins – braten/schnitzel – Rinder-/ Schweine- braten/schnitzel, Tomate/ Paradeiser – nur mehr Tomate, Erdäpfel – Kartoffel, Lungenbraten – Fielet/Lendenbraten* usw. Auch Internazionalismen sind im Vordringen, wie z.B. *Hamburger, Steak, Pommes, Chicken Naggets* bzw. *Wings* (meist zusammen mit der Speise). Manche Wörter sind jedoch erstaunlich stabil, wie z.B. *Kren, Palatschinken, Faschiertes* usw. Bei den in Großbetrieben hergestellten Produkten herrschen in Bezug auf die Bezeichnungen zum Teil andere Verhältnisse, so nimmt z.B. der Gebrauch von *Pute, Hähnchen, Berliner Pfannkuchen, Quark, Bohnen* zu, es verschwinden aber nicht Bezeichnungen wie *Fleischlaiberl/-laibchen/-lauerl, Karfiol, Eierschwammerl*.

УДК 32:81'42](460.23)

Мозолевська А. С.,
канд. філол. наук,
завідувач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МИГРАНТ ТА МИГРАЦІЯ В СУЧАСНОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КІНЕМАТОГРАФІ

Протягом багатьох років митці використовували фільми як засіб пізнання та переосмислення мінливого світу навколо них, як можливість навчити чи розважити публіку, а також як спосіб змусити

нас замислитись над основними проблемами сучасності. Кінематограф є важливим мистецьким простором для становлення та взаємодії між ідентичностями, що співіснують у суспільстві. Він може служити для передачі відчуття переміщення, подорожі, для вербалізації утиснень, травм та стигматизації, пережитих мігрантами. З початку історії кінематографу ми можемо простежити зв'язок між кіно та міграцією. Кінорежисери, багато з яких були самі імігрантами, почали знімати фільми, які зображували світ у неприривному русі. Історії, розказані у фільмах, були дуже різноманітними, багато з них було присвячено кордону, руху, подорожі, міграції до США, американській мрії, проблемам асиміляції мігрантів.

Найбільше явище нашого часу, масові потоки міграції, спричинені воєнними конфліктами, непропорційним економічним розвитком чи зміною клімату, відображаються також і у сучасному кінематографі. Ця доповідь пропонує проаналізувати, як кінематографічне середовище використовується в Європі для формування соціальних змін, переосмислення суспільних реакцій на «іншого» та розуміння занепокоєння, що викликане глобалізаційними та міграційними процесами.

Сучасні європейські фільми звертаються до історій про мігрантів та біженців, які надають візуальні форми реагування на величезний приплив іммігрантів до Європейського Союзу. Дійсно, зміна поглядів на імміграцію в кінематографі прагне відповісти на найважливіші питання щодо цього явища: як можуть співіснувати «свій» та «інший» світи, яке місце «іншого» у європейському суспільстві, чи можливо відмовитись від «своєї» ідентичності заради кращого життя.

Проведений аналіз дозволив виділити три основні тенденції у зображенні міграції у сучасному європейському художньому кіно. Для фільмів першого типу міграція слугує відправною точкою для розвитку сюжету, джерелом творчості для режисера. Сюжет подорожі або міграційної кризи слугує полотном історії твору, що часто має фантастичний сюжет («Africa Paradis» (2006), «Children of Men» (2006), «Jupiter's Moon» (2017)). У таких фільмах міграція розглядається як глобальний процес та частково відірвана від реальності європейського життя та проблем суспільства.

Другу тенденцію представляють фільми, де міграція слугує засобом побудови «себе» у процесі протиставлення «іншому». Європейська ідентичність виступає провідною темою та вибудовується у творах режисерів за допомогою взаємодії з представниками інших культур («Le Havre» (2011), «Welcome» (2009), «Terraferma» (2011), «The Colour of the Ocean» (2011)).

Фільми третьої категорії намагаються надати голос «іншому», фокусуючись на візуалізації світу мігранта та зображуючи

ідентичність «іншого» як провідну. Головними героями цих творів виступають не європейці, що будують відносини з мігрантами, а представники інших культур, що прокладають свій шлях до Європи та намагаються знайти своє місце у новому світі («The Colour of the Ocean» (2011), «Mediterranea» (2011), «La pirogue» (2012).

Отже, тема міграції займає значне місце у сучасному європейському кінематографі. За допомогою своїх творів, митці намагаються зобразити мінливу концепцію ідентичності в сучасній Європі, простежити основні зміни у сучасному суспільстві, визначити способи побудови образу «іншого» та запобігти расизму та ксенофобії. Не зважаючи на це, у виробництві кіно домінують євроцентричні тенденції, а питання європейської ідентичності залишаються основним фокусом фільмів про мігрантів. Загалом сучасний кінематограф прагне виховувати глибшу емпатію до мігрантів, зображуючи особисті драми та надаючи голос «іншому».

УДК 811

Мусафір В. Ф.,
канд. філол. наук, старший викладач
кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

РЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

Вступ

1.1. Постановка проблеми.

Редагування перекладу як частина навчальна дисципліни «Теорія і практика перекладу» для студентів-філологів (443 групи) має на меті такі основні завдання:

- з'ясувати роль перекладу у культурі суспільства;
- розглянути основні проблеми теорії перекладу (поняття «неперекладності» тощо);
- сформувати знання та навички практичного володіння прийомами перекладацької діяльності;
- висвітлити особливості роботи перекладача з текстом перекладу;
- сформувати уявлення щодо відмінностей загального та галузевого редагування перекладів.

З урахуванням поставлених завдань, аналіз методологічної бази редагування перекладів є передумовою успішної майбутньої компетенції студентів-філологів.

1.2. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у розвиток теорії й методики редагування перекладу у вітчизняній науці зробили такі вчені як В. В. Губарець (теоретичні основи редагування); М. С. Зарицький (формування та розвиток практичних навичок редагування перекладу); М. М. Сікорський (методологічні засади редагування); М. А. Венгренівська (порівняльна стилістика та зіставлення оригіналу та перекладу) та багато інших. У зарубіжних дослідженнях потрібно відзначити У. Хесселінг, яка займається критичним аналізом перекладу у межах граматичних, лексичних, семантичних відхилень від оригіналу. Відповідно до її теорії, першим критерієм оцінки перекладу є ті розбіжності, які відразу впадають у вічі звичайному читачеві. Не можна не зупинитися на різних підходах до аналізу перекладу та оригіналу, які вперше сформувалися на початку 1970-х років. Більшість з них мали суб'єктивний аналіз оцінки. Проте, роботи К. Райс, яка вперше розробила теоретично обґрунтований аналіз тестів, спираючись на їх типологію (типологічний підхід) сприяли подальшому розвитку редагування перекладу. К. Райс поділила тексти за типами відповідно до їх функцій: тексти, що залежать від змісту; тексти, що залежать від форми; тексти, що залежать від рівня апелювання (звертання) до читача. У центрі уваги дослідниці перебуває аналіз оригіналу, оскільки саме з нього випливає аналіз перекладу.

На початку 1980-х років з'являються роботи Ю. Хольц-Менттері, яка описує перекладацьку діяльність як роботу у тандемі між замовником та перекладачем, де останній декодує бажання замовника побачити певні речі у тексті-перекладі, що безпосередньо впливає на процес редагування, оскільки перекладач неодноразово змінює друготвір, щоб задовольнити потреби замовника. 1990-і роки відзначилися працями М. Амманн, яка запропонувала включати читача у аналіз перекладу, що надаватиме критичному аналізу більшої об'єктивності.

Що стосується сучасного стану редагування перекладу, то більшість підходів базуються на теоретичних засадах, закладених з початку 1970-х років. У сучасному стані науки перспективним є подальше удосконалення критеріїв редагування, розробка конкретних завдань для підвищення перекладацької та редакторської компетенції. Недавнім 3. В. Партико пише, що перекладознавство і теорія редагування збігаються щодо лінгвістичних одиниць, які вони опрацьовують, а також щодо застосовуваних методів традиційної граматики й граматики тексту.

На даний момент існує велика кількість видів поняття «редагування», проте, слідом за Н. Ю. Воевукто виділяємо два головних – загальне та спеціальне. Крім цього, незалежним від виду редагування спільним є порядок роботи з текстом від змісту і структури до мовно-стилістичної правки.

Пігерова Н. А.,
старший викладач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МЕМІВ ТА ГІФОК НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Той, хто має соціальні мережі або додаток для обміну миттєвими повідомленнями, знайомий з MEMES та GIF. Фактично мільйони користувачів отримують їх, створюють їх і відтворюють щодня.

Мем – одиниця культурної інформації, поширювана від однієї людини до іншої за допомогою імітації, навчання тощо. Може бути зображенням або відеозаписом гумористичного характеру. Так визначає це явище вікіпедія. І дійсно мем пов'язаний з коротким текстом або фразою стає «вірусним», поширюваним. Мем дозволяє нам описувати емоції, повсякденні ситуації з гумористичним тоном, навіть у багатьох випадках саркастичним і іронічним.

Gif (графічний формат обміну) – це анімаційне зображення, яке триває кілька секунд і повторюється в циклі, який також може включати фразу. Формат файлу GIF легше, ніж в інших форматах зображень, що робить їх простіше, їх швидше створювати і поширювати, ніж відео. Не залежно від форми, чи через меми, чи через гіфки ми можемо передавати ідеї, емоції чи навіть ситуації. Обидві формати є спонтанною манерою висловлювання думки, емоції, ситуації, її утворюють самостійно і анонімно і передають своїм друзям. Таким чином утворюючи спонтанний ланцюжок спілкування, притягаючи увагу отримувача. До цього ланцюжка приєднуються коментарі у вигляді повідомлення-коментаря, чи утворюються нові меми та гіфки.

Немає сумнівів у значенні зображення в освітніх процесах. Якщо ці нові форми спілкування є частиною повсякденного життя наших студентів, вони є дуже влучним інструментом для викладання і вивчення мов, враховуючи, що:

– вони сприяють створенню сприятливого навчального середовища. Грайлива природа цих форматів допомагає створити невимушену атмосферу, в якій студенти, як правило, відкриваються більше і більше, сприйнятливі до співпраці. Це, безсумнівно, сприяє емпатії і зміцнює згуртованість групи.

– допомагають досягти стану мотивації, який приносить користь процесу навчання.

Коли обробка інформації відбувається в приємній середовищі, необхідна для засвоєння інформація краще засвоюється і зберігається.

– можуть активізувати когнітивні процеси, такі як здатність до аналізу і синтезу, оскільки учні за допомогою зображення і короткої фрази повинні створити таку форму повідомлення, яке у короткій формі донесе суть думки, яка у свій час вплине на інших.

– розвиває креативність і винахідливість, оскільки це процес, при якому необхідно приділяти увагу не тільки змісту, а й дизайну, як при виборі зображень, так і при розміщенні та форматі тексту.

– сприяє розвитку цифрової компетенції. Студентам потрібні деякі цифрові навички, такі як пошук і відбір інформації, а також редагування контенту і вебтрансляція.

– піддавати студентів дії соціальних ситуацій з високим культурним змістом. Це може допомогти розвинути критичне мислення, а також соціокультурну і посередницьку компетентність за допомогою переданих повідомлень і інтерпретації, яку ми можемо з них зробити. Це дає можливість створювати зв'язки і мости між нашою культурою і мовою призначення.

Для яких цілей ми можемо використовувати їх в класі?

– контекстуалізувати тему. Оскільки це дуже привабливі формати, за допомогою мема або гіфки ми можемо пробудити цікавість і привернути увагу студентів, а також перевірити свої попередні знання з теми, яку потрібно розвивати, або яка пов'язана з попередньою.

– Представляти лінгвістичний і дискурсивний контент. Фрази, які супроводжують зображення, можуть бути монологами чи діалогами, які сповнені мовних прикладів, за допомогою яких ми можемо уявити як граматичні, так і лексичні, орфографічні, прагматичні і дискурсивні аспекти.

– Уявити соціолінгвістичний контент. Ці формати спілкування часто представляють повсякденні ситуації, повні культурних посилань, які можуть дати нам багато можливостей для ілюстрації аспектів нашої власної культури.

– Практикувати утворення власних змістів. Вчителі можуть не тільки додавати меми та гіфки в класі, учні також можуть створювати свої власні, і таким чином ми запрошуємо їх використовувати мову в захоплюючій і цікавій формі. Наприклад: попрактикуватися в мовній структурі, уявити культурний контент з нашої країни, і таке інше.

Наші студенти, напевно, вже знайомі зі створенням мемів і гіфок. Якщо це не так, процес простіше, ніж здається. Існує кілька генераторів мемів і gif, які безкоштовно надають широкий спектр картинок і навіть дозволяють завантажувати власні зображення для досягнення більш індивідуального дизайну.

Після того, як ви вибрали генератор, ви повинні вибрати зображення, яке відповідає повідомленням, яке ви хочете передати, і додати текст. У разі GIF-файлів ми також можемо застосувати рух. Тоді залишається тільки опублікувати їх в соціальній мережі або на форумі, яким поділяться однокласники і вчителі.

УДК 811

Подгуренко А. В.,

канд. філол. наук, доцент кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**DIALECTS STRIKE BACK (SOMETIMES):
OLD PROBLEMS OF AND NEW HORIZONS FOR
NON-DOMINANT LINGUISTIC VARIETIES IN EUROPE**

In the long history of human languages, two fundamental phases can be traced with regard to the criterion of «formal/official» status. It was only with the emergence of the first written («literary») linguistic varieties that the possibility arose that two or more «idioms» would compete not only for de facto dominance in the relevant field(s) of use (an extremely widespread process throughout millennia) but also for «official» recognition as a «privileged» standard of communication. Linguistically, that was an early premise of the long-standing, and intractable, scholarly dispute concerning the «language-dialect» definition and many other complicated problems involved. Politically, a broad range of future conflicts thus arose in a world where a gradually emerging network of «rigid» boundaries would imply an ever-growing importance of getting a «language» position as a means of effective control for a particular «national (state)» elite. In this way, a naturally «chaotic», sometimes conflictive, reality of «practical» bi- and multilingualism became even more conflictive (and complicated) due to intrusion of «artificial» factors such as social and cultural prestige, more or less centralized «normalization» (especially in the area of education), and so on. However, as life has shown, this process is not only still far from being completed but is fraught with many possible surprises.

It is a well-known fact that many ethnic minorities whose idioms were previously considered as «dialects» (understood as «sublanguages» with different, often pejorative, connotations) have had to struggle for decades, or even centuries, to achieving the status of «language» for their respective varieties in today's Europe, and this struggle is very far from over for many of them. Thus, linguistic studies, especially those with focus on the

theoretically problematic and always nationally, politically and culturally engaged field of linguistic varieties, have become (literally) «border studies» par excellence. Nevertheless, the events of recent decades have shown that one of the key challenges for this kind of research is precisely the problem of «boundaries» as such. Even leaving aside the many national-political passions associated in one way or another with ethno-linguistic identity, there is still the problem of linguistic expertise itself, which is particularly important in determining the status of a given idiom as a «language», or «dialect». The extensive scientific literature on the totality of these questions is said to raise more questions than it answers, and the opinions of experts vary to the extent of mutual exclusion. It is also important that the lack of methodological tools puts on the agenda theoretical issues whose importance goes far beyond pressing pragmatic discussions. Many of these issues pertain even more to the field of historical and areal linguistics than to sociolinguistics itself.

In this context, special reference should be made of the cases of «dialect continua» – a fairly common phenomenon throughout European linguistic landscape – whose «national» segmentation is particularly problematic due to specific features of such complicated linguistic superstructures and often becomes a source of long-standing politically oriented debate. A fundamental feature of the dialect area in the aspect we are interested in here is that its identification necessarily depends on the observer's point of view. In other words, a segment of the dialect chain can be identified as a «dialect» of one of the «real» languages in whose «sphere of influence» it belongs; and the key factor in this case will be that, through the prism of which language, the grammatical, lexical and phonetic features of this segment are considered. It is obvious that the «cutting» of such dialect formations is limited by a number of quite objective factors. Yet, it cannot be overlooked that the voice of a professional linguistic community may be relevant to the fate of certain ethnocultural groups who identify themselves as distinct from the dominant context. Thus, the survival of some ethnocultural minorities may depend on which set of linguistic criteria will be used to characterize the idiom in question.

Another interesting thing is the difference between old (traditional) «dialects» of the influential «(literary/official) languages» and some modern attempts to create new «(micro)languages» on the basis of fragments of the above-mentioned gradual dialectal formations. The full theoretical understanding of the deep typological difference between these classes of linguistic varieties, and their perspectives, is in fact just beginning. However, as already stated above, this theoretical distinction has a direct bearing on the actual problems of the cultural development of modern Europe.

It should be borne in mind, however, that genuine reflection on this cluster of issues can be achieved only if they are placed in an appropriate historical context. Since all these idioms and their varieties are the result of a long historical development, at least two conclusions follow. Firstly, the characteristics of present-day dialect areas (including important contributing phenomena such as, for example, contact zones and language unions) should be analyzed retrospectively, i.e., diachronically. Secondly, the mere existence of such structures may shed further light on previous stages of linguistic development. In other words, in-depth study of such varieties may assist in the study of earlier stages of ethnocultural development, which have preceded the emergence of the current dichotomy «language» – «dialect».

УДК 378

Польберг Л. В.,

канд. філол. наук, доцент кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗАРОДЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Під мовною картиною світу розуміють представлення предметів, явищ, фактів ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості. Мовна картина є підсистемою концептуальної категоризації світу, яка, на думку Селіванової О. О. доволі фіксує деякі когнітивні структури. Загалом картина світу визначається як глобальний образ світу, який лежить в основі світогляду людини, тобто виражає сутнісні властивості світу в розумінні людини, і є результатом її духовної діяльності.

Учені розмежовують мовну і концептуальну картини світу, хоча межа між ними доволі нечітка. Сучасна лінгвістика розглядає проблему зв'язку мовної картини світу із концептуальною під кутом зору опозиції принципів модуляризму й холізму. Модулярні теорії постулюють наявність у когнітивному механізмі людини ряду незалежних й автономно працюючих систем обробки вихідної інформації – модулів. Кожний модуль має специфічну структуру, що не може бути пояснена на основі структурних особливостей інших модулів. Таким чином, один модуль розпізнає обличчя, інший – слова. Базовим у цих

теоріях є положення про подільність свідомості людини на комплекс субсистем.

Холістичний принцип навпаки розглядає людську свідомість як цілісну функціональну систему, в якій мова є однією з підсистем, підкореною спільним когнітивним законам, виходячи із принципу одночасності переробки інформації, отриманої від різних джерел, і її взаємодії. Переробка інформації на одному рівні відбувається з урахуванням інформації інших рівнів.

Підґрунтям мовної картини світу є концепція внутрішньої форми мови В. Фон Гумбольдта. Вона співвідноситься з поняттями наукової і наївної картин світу: перша опосередкована науковим знанням про світ, друга – національно-культурним й емпіричним досвідом етносу. Мовна картина є відображенням у знаковому вигляді природної мови як наукових так і наївних знань, які проєктуються на концептуальну картину світу. Напрямами опису мовної картини світу є наступні: аналіз різних типів концептів і їхньої репрезентації в мові; прототипна семантика, що встановлює рубрики досвіду людини та їхні ознаки на підставі мисленневих корелятивів найкращих представників цих категорій; етноцентрична концепція семантичних примітивів, яка уможлиблює опис семантики мови в проєкції на наївні елементарні універсалії людського досвіду; системно-лексикографічні дослідження національно-специфічних наївних моделей світу; етнопсихолінгвістичні й лінгвокультурологічні розвідки, які проєктують мовну картину світу на особливості етносвідомості, етнічної психології та культури, виявляють етнічні стереотипи та їхнє мовне втілення.

Поряд з мовною картиною світу існує також концептуальна картина світу. Це спричиняє розгляд у складі картини світу мови, текстових світів, наукової площини. Це глобальний образ світу, який лежить в основі світогляду людини, виражає сутнісні властивості світу в розумінні людини, які є результатом її духовної діяльності. Концептуальна картина світу перетворюється на модель репрезентації знань у когнітивному середовищі і служить для розв'язання інтелектуальних завдань. В. Фон Гумбольдт вважав, що за допомогою мови людина здійснює інтерпретацію світу, що зумовлює утворення його картини. Вчений зазначав, що картина світу уособлює дух народу. У науковій літературі висувається положення про те, що мовна картина передусім концептуальний і формує її, тому що людина здатна розуміти світ і саму себе завдяки мові. Саме в мові закріплюється суспільно-історичний досвід – як загальнолюдський, так і національний.

Попова Л. Г.,
старший викладач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРО ДЕЯКІ ЛАТИНСЬКІ СЛОВОТВОРЧІ ЕЛЕМЕНТИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Вивчення словотворчих закономірностей збагачує студентів відомостями про взаємозв'язки та історію мовних елементів. Важливою складовою вивчення словотворчих процесів є аналіз запозичень. Особливе місце тут посідають латинські запозичення.

В галузі вивчення латинської мови її розвитку та впливу на сучасні мови є багато літератури. Але розробку лексикологічних зв'язків латини та української мови не можна визнати задовільною, а від цього страждає практика навчання як латини, так і української мови. Розбір латинського тексту сприяє накопиченню в пам'яті лексичних елементів, що полегшує мотивоване закріплення значної кількості слів.

Слід зазначити, що існуючі в українській мові латинські лексичні запозичення не завжди мають значення, яке вони мали в латинській мові, напр.: *filia* (дочка) і філія (структурний підрозділ фірми). Таких слів чимало: арбітр, аудиторія, афект, конкурс, консерваторія, фабула тощо. Тому в процесі перекладу слід пам'ятати, що це слова латинські за своїм походженням і можуть бути пов'язані не тільки зі змістом закріпленням за ними в мові походження.

Носій української мови, який знає слово конкурс у певному значенні не замислюється над тим, що «кон-» відповідає латинському «*con-*» з, а «курс» – «біг» і не підготовлений до того, що у німецькій мові напр. *Konkurs* – це продаж з аукціону. Тільки вдумливий підхід до елементів латинського словотвору дозволяє по-новому розуміти слова в умовах, що змінилися.

У сучасних мовах численні слова латинського походження називають інтернаціоналізмами, не розбираючи їх. У дійсності ж безперервний, особливий для кожної мови, розвиток лексики відбувається значною мірою за допомогою морфемних елементів латини, тому варто змінити підхід до запозичених слів, виявляючи закономірності засвоєння цих слів з урахуванням їх структурно – семантичних особливостей у мові походження.

Розглянемо деякі латинські фонетичні та морфологічні закономірності в українській мові. Щодо відображення латинських фонетичних закономірностей в українській мові, то їх звучання в цілому

співпадає з відтвореними історичною фонетикою звуками класичної латини, з деякими винятками у вимові окремих голосних та приголосних, а також у наголосі.

Повністю зберіглася передача голосних, латинські дифтонги передаються як «е» напр.: *praemium* – премія; сполучення *qu, ngu* – як *кв, нгв* напр.: *quadratum* – квадрат. Немає труднощів у читанні приголосних *u, v* – як *у, в*; *i, j* – як *і, й*, *c* – як *к*, *ç* які в латині не розрізнялися і вимовлялися по різному в залежності в позиції у слові напр.: *vinum* – вино, *maior* – майор; *sensura* – цензура, *corona* – корона.

Що стосується наголосу, то у запозиченнях воно зберігається там, де було в латині, здебільшого на передостанньому складі (ор'атор). У словах, які прийшли через французьку спостерігаються зсуви наголосу на останній (манікур, желе).

Відображенням латинських морфемних елементів в українській мові є наприклад:

1) Префікси: *ab* – від (абстракція), *ambi* – навколо (амбіція).

2) Суфікси дієприкметників *-nt-* (доцент від *docens, docentis*). *-tur-* (культура від *culturus, a, um*) і герундива *nd-* (легенда від *legendus, a, um*).

3) Особові форми дієслова 1, 2, 3, особи: *veto* від *veto* – я забороняю, *servis* від *servis* – ти служиш, *audit* від *audit* – він слухає.

У запозиченні іменників не має певної системи, навпаки спостерігається велика різноманітність латинських словотворчих елементів. Наприклад у словах *глобус, радіус, вірус* є суфікс характерний для іменників з основою на *-o, -s* – це ознака називного відмінка. У словах з основою на приголосний напр. *plebs* – плебейський, *lapis* – лапідарний *-s* також відображається, але *-us* може також підпадати під редукцію напр.: *цирк, лавр, медик*.

Закінчення жіночого роду *-a* характерне для латинських іменників зберігається в українській мові, напр.: *колонна, вілла, фабула*.

Запозичені з латини іменники середнього роду мають характерне для іменників середнього роду в латині закінчення *-um*: *фатум, форум, ультиматум*.

Зустрічаються у запозичених словах також суфікси: *-c-* (унікум, фабрика), *-os-* (офіціоз, віртуоз). Велике місце в українській мові займають іменники з латинським суфіксом *-or-* (цензор, диктатор).

Цікаво, що в деяких запозиченнях знаходимо алоформи латинських коренів, які виникли на ґрунті ротацізму: *корпус-* корпорація від *corpus, corporis*, *юрист-* юстиція від *ius, juris*.

Складені слова зберігають латинський єднальний голосний *-i-* напр.: *велосипед* (*velox, ocis* – швидкий; *pes, pedis* – стопа, юридичний (*ius, juris* – право; *dico, ere* – говорити).

Таким чином можна дійти висновку, що тлумачення змісту слів на основі розбору їх структури полегшує розуміння рідної мови, а співставлення іноземних слів з рідними поглиблює знання, як іноземної так і рідної.

УДК 811

Стодолінський Д. І.,
старший викладач кафедри романо-германської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК МЕТОД ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТЕКСТІВ ДЛЯ ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ НА УРОКАХ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

В процесі вивчення іспанської мови одним з найважливіших джерел розширення лексики та удосконалення граматичних навиків студентів є домашнє читання. Йдеться не про традиційний переклад тексту, виписування нових, не завжди найчастотніших лексичних одиниць, а про дійсно творчу роботу з текстом, яка зацікавила б студентів своєю новизною та креативністю, спонукала б їх до подальшого бажання творити у цьому напрямку вже на більш високому рівні текстів та назавжди поклала б край сприйняттю домашнього читання як рутинного та нудного аспекту вивчення мови.

Ідея візуалізації текстів для домашнього читання виникла тоді, коли студентам рівня А1 було запропоновано для роботи оповідання про подорож до Іспанії японського юнака, який у пошуках пригод прибуває до Барселони, знайомиться з цим чудовим містом, відвідує його найславетніші куточки, знайомиться з іспанськими та іноземними студентами та подорожує по країні, де з ним стаються різні пригоди. Отже ми разом зі студентами вирішили візуалізувати його подорож та іспанські пригоди у вигляді презентацій, відтворивши відвідини головним героєм різноманітних знаменитих туристичних локацій, коментуючи при цьому його пригоди з активним використанням нової лексики, що, власне, і є однією з цілей домашнього читання. Разом з такою діяльністю студентам було цікаво дізнатись більше про знамениті туристичні пам'ятки, тож їхні коментарі допомагали відкривати нові сторінки іспанської культурної спадщини, що також може бути одним з дидактичних напрямків домашнього читання. Таким чином, відійшовши від традиційного переказування тексту, студенти мали можливість прив'язати текстовий матеріал для

відтворення якоїсь події до конкретного образу, візуалізувавши його у вигляді зображення або навіть відеоряду. При цьому традиційні питання для перевірки тексту можуть бути замінені відтворенням відповідного фото або відеоматеріалу. Такий новаторський підхід до роботи з текстами для домашнього читання мотивує студентів не тільки для вивчення та засвоєння нового лексичного та граматичного матеріалу, але й розширює їх культурний світогляд та генерує їхнє прагнення до більш свідомого та глибокого вивчення іспанської мови з метою реалізувати свої власні мрії та персоніфікувати іспанські пригоди героя оповідання.

Іншим аспектом у такому підході до роботи з текстами для домашнього читання є правильний їх підбір для роботи зі студентами. Піднімаючись на вищий щабель вивчення іспанської мови, важливо, щоб такі тексти були, в першу чергу, аутентичними, авторськими, з динамічним сюжетом та містили відповідний матеріал для візуалізації. Отже, для початкового рівня А1 достатньо буде вищезгаданого оповідання про пригоди японського юнака «Подорож заради кохання.(Козей та Моніка)» («Viaje por amor. Kosei y Monica»). Для інших рівнів була обрана популярна серед іспанської молоді серія оповідань Лурдес Мікель про детектива Лолу Лаго: наприклад, «Una nota falsa» («Фальшива записка») – рівень А2, новела «Серед двох світів» («Entre dos mundos») – рівень В1-1 та серія сучасних детективних оповідань Лорето де Мігель і Альба Сантос про пригоди приватного детектива Пепе Рея, який для розкриття складних судових справ подорожує різними іспанськими містами та знайомить нас з ними. Серед них, наприклад, новели «Лола. Ще одна справа детектива Пепе Рея» («Lola. Otro caso del detective Pepe Rey») для рівня В1-2 та «Смерть у Валенсії» («Muerte en Valencia») для рівня В2. З точки зору візуалізації твір «Лола» може вважатись еталонним, оскільки містить 22 примітки про відомі історичні пам'ятники, архітектурні споруди, вулиці та інші локації у Мадриді, Барселоні та Валенсії, а також знайомить нас з традиційними стравами та напоями Іспанії.

Таким чином, використовуючи метод візуалізації та правильно підібравши текст для домашнього читання, студенти отримують чудову можливість не тільки закріпити свої навички з лексичного та граматичного матеріалу, але й поповнити свої культурологічні та країнознавчі знання з іспанської мови.

**Підсекція: Мова, література, культура – нові тенденції
у вивченні та викладанні**

УДК 82.09:821](043.2)(1-25))=111

Старшова О. О.,

канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**BORDER METAPHORS IN THE WORLD VISION OF
UKRAINIAN-AMERICAN POET VASYL MAKHNO**

The article follows the line introduced by the publication of *Border Aesthetics* in 2018, which considers border discourse from the perspective of culture. It takes a deep look at the reconfigurations of border-crossing narrative into the fictional imaginaries.

The paper is based on the analysis of the imagery created by the Ukrainian poet Vasyl Makhno who arrived in the US at the beginning of the new millennium and since that time has been trying to define his own mythopoeic location in reference to his two identities – born in Ukraine and voiced out in America. I will focus on his poetic and prose works written within these two decades where the categories of topographical, political and visionary borders merge into the border-crossing sensibilities and represent a new type of transcultural identity with its losses and gains.

The worldview of Vasyl Makhno is constructed of literal and metaphorical spatial geographies that range from the magnitude of the Atlantic Ocean to small places in New York, from the paratextual to the metaphysical levels of his writing, from geographical to fictional spaces of his wandering and contemplating self. Moreover, he tries to locate himself not only spatially, but also historically into the centuries-long tradition of culture, crossing still another border – the border of time.

New York forms the border filled in with the set of images defining the poet's transitional state between his own Ukrainian culture and the cultures of the world. They mostly signify discomfort and alienation, because Makhno's becoming a poet in New York is still a work in progress. To cross the borders, first of all his inner ones, he has to fall asleep or to drown in order to wake up to the new reality.

One of the most powerful images is that one of water which acquires ambiguous symbolism. On the one hand, evidently, the ocean water forms that natural boundary that has to be crossed on the way to America. On the other, it is the vast space of water that provides transformations and

transgression of borders between the old world and the new. Therefore, the water brings forth another recurring image of the boat which is the continent itself. The Babylon of nations, similar to the Melville's boat with the versatile crew of many beliefs and skills, the boat of America carries forth its different locations with their own characters and people: Hasidic New England, erotic Florida, on the left board Mexicans who *by christian easter measure the cycles of sun and know all the saints*. New York is peculiar, because it is a small replica of the bigger ship, its every bar is the Noah's Ark that hosts the wanderers of the world.

УДК 378.147:37.091

Запорожець Г. В.,

канд. пед. наук, доцент кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

THE TEACHER-STUDENT CONTACT AND CONTRACT IN A UNIVERSITY CLASSROOM

Contacts are important in all forms of communication. Personal interaction implies a contract: an agreement to act and react in a certain way given specific circumstances. This also applies to teaching. When you enter a classroom you initiate a contract. If you and your students understand and agree upon the contract there are few problems. However, if there is a dispute, it can often be traced to a misunderstanding about the contracts involved.

The first, and often the most significant form of contract which occurs in the classroom is the agreement that comes along with all teaching. Every time you teach, you embark upon a contract which determines, to some extent, the rules of operation. What makes this aspect of teaching problematic is that implicit contracts appear to be «common sense» to most of us, and any bending of the rules is seen as disrespect or antagonism.

Contracts are a factor of your own personality and approach to teaching, as well as the students' personalities and approaches to learning. Often this is formed in the minds of you and your students without any communication between the two. Part of this contract includes the agreement that you will teach students to the best of your ability; that you will be informed, helpful, and consistent; and that you will come to class, be available in office hours, and return assignments in a timely manner. In short, your side of the bargain involves the basics of teaching. On the student side, the agreement probably includes attending class, doing readings, and completing assignments. It includes acting ethically, abiding by the grading criteria, and not being disruptive.

These are not the only aspects of implicit contracts, but they are some of the most prevalent. To understand any other agreements implied in your teaching situation, you must take the next step in the contract procedure and articulate the terms of your particular contract. This often occurs by way of «setting ground rules». Many teachers make expectations and requirements explicit with a written list or in the syllabus for the class. While this is a good start, there is often an important element missing, namely the student side.

The best way to deal with the establishment of a working contract is to tell students what you expect. This way everyone has the same level of understanding, and differences can be worked out ahead of time. It is also best to establish ground rules for the teacher. Let the students know what they can expect from you, and give them a chance to adjust or amend this agreement. Articulating both sides of the contract and making it explicit enables you and the students to construct a basis for operation, understanding, and conflict resolution.

Finally, establishing a clear and workable contract will help you deal more effectively with unforeseen situations. No agreement is all-inclusive, and difficulties often arise which lie outside your contract. Frequently however, the contract will hold key elements which can be used in a final resolution. While it is important to keep the contract solid, it need not be inflexible. Be prepared to make adjustments when needed, but only when needed, and only when the entire class agrees upon those changes. Used in such a way, contracts can help you avoid problems, anticipate conflicts, and feel more secure as a teacher interacting with students.

УДК 82.09:821](043.2)(1-25)=111

Колесник Г. Л.,
канд. філол. наук,
доцент (б. в. з.) кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖАНРУ МОРСЬКОГО РОМАНУ
У ФЕНТЕЗІЙНОМУ ТВОРІ МАРІ БРЕННАН
«ПОДОРОЖ НА "ВАСИЛІСКУ"».**

Доповідь присвячено трансформації жанру морського роману у творі Марі Бреннан «Подорож на "Василіску"». Марі Бреннан – молода американська письменниця, авторка низки популярних фентезійних творів. Одним із найбільш успішних серед них стала серія романів «Мемуари леді Трент», пов'язаних між собою постаттю

головної героїні, жінки-науковця, яка живе у світі, схожому на землю XIX століття, та активно подорожує, досліджуючи драконів. Слід зауважити, що, на відміну від інших творів жанру фентезі, у цьому вигаданому світі дракони не чарівні істоти, а просто ще один вид тварин, які привертають увагу вчених-натуралістів (таких, як леді Трент). За основу для своїх творів письменниця бере жанр пригодницького роману, який почав активно розвиватись у XIX столітті, з усіма умовностями та типовими героями, характерними для цього жанру. Одночасно з цим, вона активно використовує елементи інших жанрів, що були популярні той час (XIX ст.), а саме вікторіанського роману, травелогу, морського роману, фантастичної подорожі, мемуарів та ін. Елементи цих цілком традиційних жанрів авторка поєднує з елементами жанрів, що стали популярними в сучасній літературі, такими як альтернативна історія та стімпанк.

Так, головна героїня – вчений-натураліст, яка займається дослідженням драконів як біологічного виду у природних умовах, у подорожжі її супроводжує її асистент та син-підліток (також герої, типові для пригодницького роману). Присутня й романтична лінія – під час подорожі героїня знайомиться ще з одним вченим – молодим археологом, який шукає залишки міфічної цивілізації, представники якої вміли дресировати драконів та використовувати їх у власних цілях. Під час подорожі герої проходять типові для жанру морської подорожі випробування, як шторм, зустріч з тубільними культурами, пастки антагоністів, як полюють за тим саме матеріалом, та інше. Також слід зазначити, що авторка активно використовує інтертекстуальні зв'язки з іншими творами.

УДК 81'276'42-055.1-055.2

Васильєва Н. О.,

канд. філол. наук, старший викладач кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

НАУКОВІ ЗДОБУТКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОЛЬФАКТОРІЮ ЯК СЕМАНТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ МОВИ

Вивчаючи питання *ольфакторію* (те, що стосується запаху), привертає увагу положення про дефіцитність всебічного вивчення ольфакторної лексики. Головна причина такого стану дослідженості слів із семою запаху, на думку Х. Д. Ріндісбахера, полягає в тому, що саме мова є головною перешкодою для культурно-естетичної

інтеграції та оцінки ольфакторної інформації: «хоча людина може розпізнавати сотні тисяч різноманітних запахів, подібно до зору та слуху, здається, не існує класифікацій запаху, таких як численні класифікації кольору».

Лакунарність вивченості ольфакторію пояснюється, за переконанням О. Левінсона, соціальними й історичними факторами. Сьогодні ж, так званий, ольфакторний простір привертає увагу дослідників філологічних дисциплін (і не тільки) у зв'язку із загальною направленістю до вивчення людини та її всіляких проявів у мові й мовленні.

Значний внесок у вивчення питання запаху з лінгвістичної точки зору належить Х. Д. Ріндісбахеру, який запропонував поняття «мовного кодування нюхового відчуття». На його думку, «для вербалізації ольфакторію потрібно задіяти дві взаємодоповнюючі мисленнєві операції – відбір елементів із парадигми, що базується на подібності/відмінності, та осмислення процесу поєднання відібраних елементів, згідно з синтаксичними правилами певної мови». У продовженні цієї думки, вчений обґрунтовує два види мовного кодування:

1) конструкції типу «запах чого-небудь» (найбільш поширений прийом для вербалізації запаху);

2) конструкції типу «гарний запах» або «поганий запах», «приємний запах» або «відразливий запах» (найпростіша класифікація запаху, в якій відображено метафоричне відношення людини до сприйняття того чи іншого запаху).

Доволі продуктивним прийомом вербалізації ольфакторних образів стала «персоніфікація запаху» (Л. Н. Зиховська), під якою розуміється самоідентифікація автора із певним нюховим відчуттям: «Запах можна одягнути на себе, як одяг, маску, новий образ, можна виправити ним власні недоліки, доповнювати слабкості характеру». Тут доречно згадати асоціативний принцип, розроблений О. Б. Вайнштейн, що було покладено в основу вербалізації запаху та пов'язаних із ним відчуттів, який «перетворює вербалізацію ольфакторного явища в комунікативний акт». Найбільш частотні асоціації щодо запаху, згідно з міркуваннями дослідниці, такі:

1) поєднання дотикових (*холодний, теплий*) і смакових (*гіркий, солодкий*) асоціацій;

2) кольорових (*світлий, прозорий, темний*);

3) асоціації настрою (*веселий, романтичний, грайливий*);

4) асоціації м'язових відчуттів (*легкий, тяжкий*);

5) асоціації щодо сприйняття часу (*ранковий, денний, вечірній, нічний*);

6) за функціями (*манливий, принадливий, фантазійний, магічний, затишний*);

- 7) за рівнем інтенсивності (*витончений, різкий, дурманний*);
- 8) за рівнем емоційності (*ніжний, насичений, агресивний, спокійний*).

У межах вітчизняного мовознавства запах досліджується з позиції загальної теорії концептосфери, що взаємопов'язана із когнітивним підходом (А. А. Колупаєва, Г. І. Бельська). Окремі випадки застосування ольфакторної лексики висвітлено в працях А. В. Житкова, Н. О. Ніколіна, Л. В. Сидельникова, Н. П. Шумарової.

Дослідження ольфакторію з лінгвістичної точки зору є актуальним питанням сучасної гуманітарної науки, оскільки, як відомо, феномен запаху є одним із основних етапів пізнання та осягнення навколишньої дійсності людиною, а аналіз механізмів вербалізації запаху може бути «ключем» до розуміння принципів об'єктивізації та категоризації об'єктивної реальності носіїв мови у межах однієї лінгвокультури та носіями інших мов також.

УДК 81'38:82-252

Власенко І. В.,
канд. філол. наук,
старший викладач кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СПЕЦИФІКА СТВОРЕННЯ СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ АВТОРСЬКОЇ ЛЕКСИКИ

Проблема лексикографування оказіональної лексики, представленої в жанрі фентезі, є досить важливим аспектом лексикології, оскільки сьогодні існує багато творів жанру фентезі в різних країнах, якими захоплюються не тільки носії мови, але й зарубіжні читачі в усьому світі. Саме тому вважаємо доцільним створити словник, який би давав можливість більш повно інтерпретувати деякі відомі твори цього жанру та зрозуміти природу фентезі в цілому. Потреба у виданнях, що містять оказіональні слова та нові значення слів, викликана необхідністю кодифікування лексичних новотворів для їхнього подальшого вивчення в лінгвістиці, для розуміння сучасних текстів зазначеного жанру.

Словникові матеріали оказіональних одиниць містять такі реєстри одиниць, як апелятиви та оніми, розподілені за розділами відповідно. Слова супроводжуватимуться тлумаченням у випадку його відсутності у цитаті, наведення якої з поданого джерела є обов'язковим. Цитацію

плануємо наводити максимально широко, оскільки це дасть можливість проаналізувати стиль, у якому вживане слово, його актуальність. Словники фіксуватимуть також слова з незвичними графічними елементами.

Складатимуться словники з передмови, списку скорочень у словникових статтях, власне словникових статей, списку використаної літератури. Лексичні одиниці в словниках розташовуватимуться за алфавітом.

Отже, пропонуються такі принципи створення словникових статей okazionalnih sliv fentezijnogo жанру літератури:

Першою складовою словникової статті має бути **граматична характеристика** лексеми.

Наступним етапом створення статі okazionalnoї одиниці є **наведення перекладу**, що міститиме ім'я перекладача okazionalного слова;

Третьою складовою є **тлумачення значення** шляхом підведення поняття, відображеного в тому чи іншому слові, до найближчого родового поняття, зазначаючи його диференційні характеристики. Якщо okazionalizm є семантичним за своєю природою, тобто узуальною лексемою з новим відтінком значення, подаємо тлумачення відповідно до контексту, в якому він функціонує, не посилаючись на інші словники.

Наступним компонентом є **наведення ілюстративного матеріалу**, що дає пояснення значення okazionalного слова, та містить ім'я його автора та назву твору, в якому okazionalне слово функціонує;

Крім того, доцільним є **зазначення дати появи**, а також **визначення способу творення** okazionalizmu, що позначатиметься «*».

Також, на нашу думку, досить важливим компонентом є коментар автора словника у випадку, коли контекст не дає інформації щодо семантичного наповнення okazionalizmu. Такий коментар має відповідне позначення у кожній статті «☆».

Наведемо приклад словникової статті okazionalizmu одного з письменників жанру фентезі:

phantasisch (-e) [Reich], adj., – цiсарство Фантазія (пер. Ю. Прохаська, 2008). *Той, що стосується казкової країни Фантазії, фантастичний.* «Im ganzen grenzenlosen **phantasischen** Reich gab es niemand, gegen den sie [die Kindliche Kaiserin] sich hätte schützen müssen.» (M. Ende «Die Unendliche Geschichte», 1979) «Адже в цілому безмежному **цiсарствi Фантазія** не було нікого, кого вона [Дитинна Царівна] мала би боятися.(Ende, 3)

* Суфіксальний: phantas + -isch = нім. Phantasie, sub, = .. sien – фантазія, суф. –isch.

☆ У німецькій мові нормативним є слово «phantastisch» – фантастичний.

Отже, словник okazіональних лексем повинен мати комплексну структуру, а також має бути у стані доопрацювання, оскільки будь-яка мова постійно поповнюється новими okazіональними лексемами за рахунок стрімкого розвитку фентезійного жанру, про що свідчить поява численних романів у цій галузі літератури.

УДК 378.147.091.33:811.111

Гавриленко А. О.,

в. о. старшого викладача кафедри англійської філології
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІНДИВІДУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Головною метою оптимізації освітнього процесу у поєднанні з професійною самоактуалізацією суб'єктів навчання виступає застосування індивідуальних стратегій навчання. Сучасні дослідження показують, що студент досягає значних результатів при використанні стратегічного мислення під час виконання навчальних завдань, а також при застосуванні індивідуальних стратегій навчання задля досягнення своїх цілей у процесі професійної підготовки. Застосування індивідуальних стратегій, особливо самостійно-пізнавальної діяльності, дає змогу студентам раціональніше виконувати завдання; адекватно оцінювати власні помилки та понурюватись в самоаналіз; постійно підвищувати рівень своїх знань; покращувати самооцінку; моделювати особисті шляхи дослідження; швидко концентруватись та розраховувати на власні сили. Як видно з перерахованих переваг, використання індивідуальних стратегій тісно пов'язаний з психологічно-рівномірним опанування професійної самоактуалізації. Важливим є той факт, що індивідуальна стратегія є доцільним вибором студента на основі індивідуальної оцінки певної ситуації, і може бути змінною або комплексивно поєднаною з декількома стратегіями.

Засобами оптимізації навчальної діяльності студентів-філологів можуть бути когнітивні стратегії, звичка навчатись, уміння вчитися, саморегуляція й метакогнітивні навички, але саме індивідуальні стратегії мають не лише когнітивні аспекти, але й афективні й навіть психомоторні характеристики. Отже, професійна самоактуалізація

студентів вимагає застосування та комбінування різноманітних стратегій залежно від індивідуального сприйняття, психофізіологічних особливостей, мотиваційного спрямування та умов існуючого навколишнього середовища. Кожна створена або обрана індивідуально стратегія є ефективною задля вирішення різноманітних завдань під час вивчення дисциплін професійної підготовки.

Цілі професійної підготовки полягають у формуванні в студентів системних наукових знань, котрі передбачають оволодіння способами розв'язування професійних завдань на основі використання індивідуального підходу до кожних з них. Основними напрямками професіоналізації є пізнавальні процеси (сприйняття, спостережливість, пам'ять, уява, мислення); механізм планування діяльності, програмування дій, оцінки результатів. Поєднання певних процесів, що змінюють особистісне ставлення до професійної діяльності, а саме професійна мотивація та позитивне ставлення, інтерес до майбутньої професійної діяльності є компонентами професійної самоактуалізації студентів.

Вияви професійної самоактуалізації стосуються внутрішніх змін особистості суб'єкта навчання. Навчальний процес у ЗВО не розрахований на повноцінне створення соціально-психологічних умов та розвиток творчого потенціалу студентів та іноді не стимулює студента до професійного зростання, що призводить самосприйняття та застосуванні індивідуальних стратегій для власної самореалізації. Створення інтегративного освітнього простору на основі використання потенціалу філологічних дисциплін. На думку І. Дорохіної, інтегративний освітній простір розглядається як феномен, котрий надає повні ресурси для якісної підготовки майбутнього фахівця та характеризується єдністю й взаємозумовленістю дидактичних кластерів, до яких відносяться індивідуалізація та диференціація навчання, застосування інформаційних технологій.

Дидактичний потенціал філологічних дисциплін містить можливість застосування доступних і різноманітних форм навчання, що вдосконалює філологічну компетентність студентів із перспективою навчання протягом усього життя та дає змогу критично осмислювати факти середовища та історичні формувати активну громадську позицію. Якщо студент зможе застосовувати індивідуальні стратегії протягом навчання, досягнення успіху у подальшій професійній і соціальній діяльності є можливим, оскільки завдання вищої освіти полягає у формуванні гармонійно розвиненої особистості та кваліфікованого фахівця для потреб держави та суспільства. Слід також наголосити, що реалізація положень індивідуального підходу, що мають комплікативні поєднання з індивідуальними стратегіями, можлива під час засто-

сування інформаційно-комунікаивних технологій, що в свою чергу являються засобами інтенсифікації самостійно-пізнавальної діяльності студентів. Студент має можливість виокремлювати або створювати власну індивідуальну стратегію під час вивчення філологічних дисциплін, як практичних так і теоретичних. Найважливішою функцією використання стратегій є комбінаторне поєднання різних форм та методів навчання під час вивчення лексичного або граматичного матеріалу враховуючи мотиваційний потенціал до подальшої професійної самореалізації.

УДК 811.111

Рибачук О. Л.,
старший викладач кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

DISTANCE EDUCATION: HOW IT WORKS DURING CORONAVIRUS QUARANTINE PERIOD

The paper focuses on implementing distance education into teaching and learning process in response to the COVID-19 pandemic. The global Coronavirus outbreak impacts not only our health but also education sector. The coronavirus has resulted in schools, colleges, universities closures all over the world. As a result, education has changed dramatically, with a distinctive rise of eLearning. Teaching has been undertaken remotely and on digital platforms.

The exact time of the first distance education experience is under debate. The earliest modern form could be traced to back to Europe in the early 1800s when correspondence courses were created. Students would get a set of printed course materials and return assignments in the mail.

The mid 1900s brought many technological advances, such as radio and television. It provided students with access to the teacher for the first time. Students were able to listen to a lecture or watch a television program.

Distance learning has advanced considerably since the time of correspondence courses.

But first it is important to define what distance education is. Distance education (distance learning, eLearning, online learning) is the «form of education in which the main elements include physical separation of teachers and students during instruction and the use of various technologies to facilitate student-teacher and student-student communication».

At present students can obtain knowledge through the Internet. Information technology has been integrated into education. Distance teaching and learning is the use of computer technology and network communication technology for online learning process.

Various terms have been used to describe the phenomenon of distance education which includes both the teacher's activity (distance teaching) and the student's activity (distance learning). It is also necessary to differentiate between online learning and distance learning. While both of these strategies involve students working on computers or devices, there are some differences between them. The major differences are location, interaction and intention. With online learning (eLearning) students can be together in the classroom with a teacher while working through their digital lessons and assessments. When using distance learning, students work online at home while the teacher gives home assignments and checks them digitally. Differences in location cause differences in interaction. Online learning involves in-person interaction between a teacher and his students on a regular basis and it is used as a blended leaning technique along with other strategies. Distance learning doesn't include in-person interaction between teachers and students. However, digital forms of communication (messaging apps, video calls, etc.) are used.

The final difference involves the intention and purpose of the teaching strategy. Online learning is designed to be used in combination with other in-person teaching methods. Distance learning is designed as a method for delivering teacher's instructions only online.

People all over the world have faced the problem of the coronavirus COVID-19 pandemic. As a result, education has changed dramatically. Teachers and students have rapidly moved to the unplanned distance education as the only form of education. It is really a great challenge.

Different forms of online learning and collaboration have become the focus of attention to ensure continuity of learning. In response to significant demand, many online platforms are offering free access to their services.

I have gained some experience of teaching English at our university combining online teaching with Zoom and distance teaching with Moodle. Zoom is «a cloud-based video conferencing service you can use to virtually meet with others – either by video or audio-only or both, all while conducting live chat». My students and I turn to this platform to have classes online. It is a kind of 'synchronous' teaching and learning that involves live communication. At our cloud meetings, Grammar classes, we analyze students' mistakes in their home assignments, done in Moodle, explain how to use new grammar structures, draw schemes on the whiteboard. I often share with my students the files on the screen. The files

contain my method-guides, exercises, tests. The tests they are supposed to do in writing and send them to me so that I could check them.

Moodle was originally developed by Martin Dougiamas, an educator and computer scientist, to help educators create online courses with a focus on interaction and collaborative construction of content, and it is in continual evolution. We use Moodle as a teaching-learning platform. We give home assignments to students setting deadlines for them, and they do the tasks on the platform. We also provide them with textbooks and all teaching resources.

There are some problems that can occur while using online and distance learning .To begin, not all students have regular access to computers or other devices. Even if they have it, most online tools require high-speed internet. Not all students have this. A major problem is cheating. Students often take advantage of using technology to make cheating easier. Not all teachers are able to use online platforms without training. In addition, when teaching and learning through Moodle, communication with the students is virtual, not live.

Along with the drawbacks, distance education has its own advantages. It provides greater flexibility for students to work at their own pace. They can study anytime and anywhere providing they have reliable internet.

УДК 372.881.111.1

Пархоменко Е. О.,
викладач кафедри англійської філології,
ЧНУ ім Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

USING VIDEO MATERIALS WHILE TEACHING ENGLISH TO UNIVERSITY STUDENTS

Using video materials has become an essential part of any contemporary English language course these days. One of the most important requirements is that video materials must be chosen wisely. Special importance is given to the use of authentic video materials, i.e. the ones that were created by native speakers. Such materials create the atmosphere of real-life communication and make the process of mastering the English language easier for students, more exciting and emotional.

Some other requirements for the usage of video materials at the English language lessons for university students include the following: the video

must correspond to the topic that the students are currently studying and to the level of their English language knowledge; the video should be about 10-20 minutes, but never longer than 20 minutes for longer videos make students get tired quickly and lose their attention span; it's not advisable to use videos at introductory lessons when the students don't have enough knowledge of a particular new topic; it's more preferable to use videos when the students have already acquired enough knowledge on a particular topic in order to practice and develop their skills, i.e. at final summing-up lessons at the end of a topic.

Watching videos is a great source of information and ideas for teaching. Almost any type of video materials can be used in class with advanced learners of English such as university students. It can be TV news, interviews, talk shows, TV commercials, documentaries, animations, feature films, TV shows etc. Their usage significantly increases students' motivation for studying a foreign language since any video itself has a high degree of motivation. The language and stories behind a video that was taken directly from the target culture enhance cultural awareness of the country, values of the people who live there, and linguistic phenomena of the language that is being studied. Also, they help to understand the logical order of the remarks uttered by the characters and the use of facial expressions and gestures in a real-life foreign language situation. Video materials with their visual cues illustrate communication and make students stay focused and fully involved in a lesson.

There are three stages of working with video materials at the lesson, they are:

1) pre-viewing (consists in motivating students to study the topic, eliminating possible difficulties in perception of the foreign language speech by doing some preparatory exercises, translating new or the most difficult words, selective reading of the audio script of the video, or listening to particular parts of the audio track of the video that might be of special difficulty). At this stage, the teacher should prepare the students for watching a video, namely, inform them about the topic of the lesson and introduce the new lexical units that will be used in the video, and explain what the students should pay attention to in the first place while watching the video. A speech warm-up and translation tasks may be used at this stage;

2) while-viewing (while watching a video, students may make notes or do exercises that will help them at the next stage). At this stage, the teacher suggests that the students watch a video, during the length of which they must make certain notes that they will need to complete further tasks at the next stage, or do the «rearrange», «put in the correct order», «match the

words», «fill in the gaps» etc. exercises while watching the video. Usually, students do the tasks at this stage individually;

3) post-viewing (includes creating situations for discussing the content of the video, describing its plot, characters, and so on; students do exercises that allow them to check their understanding of what they were watching and test their ability to use the new language units in unprepared oral speech of their own in other contexts). At the last stage, the most complicated tasks are usually given that students do under the guidance of their teacher, often in pairs or in small groups; students make up their own dialogues or reconstruct dialogues from the video, participate in discussions, debates, role-plays, retelling, creative narration, and other oral and creative activities.

Thus, the use of video materials provides an excellent opportunity for applying various multi-level techniques and exercises aimed at developing all four language competencies of students. For example, watching a video at a lesson can be used not only for training listening comprehension and reading skills (if used with subtitles), but it can also serve as a perfect sample for practicing speaking and writing skills, as well as a convenient tool of expanding the students' vocabulary. Using all types of video materials can make any English language lesson more diverse and memorable for students, at the same time making it easier for them to learn the new material and practice their skills.

УДК 821.111-94:001-051]=111

Міхєєва А. В.,

в. о. викладача кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ БІОГРАФІЇ ДЖОНА ДІ У РОМАНІ МЕРІ ГУПЕР «У БУДИНКУ ЧАРОДІЯ»

Хоча власно термін «біографія» для позначення опису життя героя виник лише у XVII столітті, біографічні твори почали писати ще з античних часів. З того часу, біографічний жанр ніколи не втрачав популярності як серед письменників, так і серед читачів. Із часом жанр біографії зазнав чималих змін через вплив провідних тенденцій та нових концепцій у історіографії та у літературі.

Під впливом провідних концепцій постмодернізму (ідея смерті автора Р. Барта, вплив теорій школи нового історизму, концепції

Г. Вайта (фікціоналізація історії), Ф. Джеймсона та Л. Хатчеон (історіографічна металітература)), письменники частіше почали використовувати біографії історичних особистостей (найчастіше пов'язаних з гуманітарною сферою, такі, як письменники, вчені та філософи) для того, щоб поміркувати, як саме відбувається становлення непересічної особистості, що робить генія генієм та як відбувається згасання творчого дару. Однак, ще більш важливим для них стає спроба розібратися з стереотипами, що існують у культурі стосовно певної видатної особистості, з міфами, що створюється навколо неї, та спробувати подивитися на його життя з нової, часто неочікуваної, точки зору, пропонуючи власну інтерпретацію подій його життя.

Ім'я ренесансного вченого Доктора Джона Ді, який займав посаду особистого астролога при дворі Королеви Єлизавети I, добре відоме тим, хто цікавиться цією епохою. Його біографія неодноразово привертала увагу письменників у минулому (Е. Спенсер «Королева Фей», 1596, У. Ейнсворт «Гай Фокс», 1878). Однак саме на сучасному етапі існує чимала зацікавленість науковими пошуками цього вченого (Єнохіанська мова та філософський камінь), його стосунками з Едвардом Келлі та його особистим життям. Поясненням цього факту є надмірне тяжіння сучасних читачів до магічного, а також зацікавленість подробицями приватного життя відомих осіб.

За допомогою класифікації О. Г. Філоненко була охарактеризована узагальнена інтерпретаційна модель, що використовується письменниками для створення певного образу доктора Ді у досліджуваних творах. Це, по перше, містик, що цілком логічно, адже історична постать доктора Ді найчастіше пов'язана саме з містичним вченням, яке він розробив. Наступною найпоширенішою моделлю є вчений, що теж є цілком зрозумілим, адже історичні факти переконливо свідчать про те, що доктор Ді багато часу присвячував науковим дослідженням та багато зробив для розвитку науки (математика, астрономія, географія), та шарлатан, модель, що теж базуються на певних фактах його біографії.

Інтерпретація біографії Джона Ді була проаналізована у сучасному романі письменниці Мері Гупер «У будинку чародія» (*At the House of the Magician*, 2007) за найчастіше згадуваними критеріями, з метою встановити інтерпретаційну модель. Події роману відбуваються у 16 столітті у Мортлейці. Згідно історичним даним Джон Ді дійсно там мешкав. Крім того, ключові події відбуваються саме у бібліотеці – символічно важливе місце для вченого. У романі М. Гупер Доктор Ді є вченим, магом, астрологом та алхіміком, що служить Королеві Єлизаветі I. Поряд з ним завжди знаходиться медіум Едвард Келлі,

якого авторка зображує негативно. Магічні атрибути, які Доктор Ді використовує у своїх сеансах співпадають з реально відомими атрибутами Ді. Серед них чорне дзеркало, магічний кристал, еліксир молодості та філософський камінь. Проте незважаючи на образ Ді, авторка інтерпретує Джона Ді, як мага – шарлатана, який дійсно не наділений ніякими магічними здібностями, проте змушує інших у це вірити.

Інтерпретація біографії Ді у романі «У будинку чародія» лежить в основі інтерпретаційної моделі реально існуючого Йоганна Фауста. Тобто, Мері Гупер користується прототипом Фауста з метою довести власні ідеї щодо того, що магії не існує, і Доктор Ді, як і реальний Фауст, були лише вченими, які у тогочасному суспільстві наділялись магічними здібностями. Таким чином, інтерпретаційна гра з біографією Доктора Ді є яскравим прикладом того факту, що не існує оригінальних історій (та біографій), а існують тільки їх безкінечні інтерпретації.

**Підсекція: Актуальні проблеми перекладознавства
(англійська мова)**

УДК 327

Ahieieva V.,
PhD in Philology, Senior Teacher,
English Theory and Practice of Translation Department,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

ENGLISH LANGUAGE AS AN INSTRUMENT OF GLOBALIZATION

Globalization is a complex, multifaceted process that embraces all sides of social development and is embodied in the growing interdependence of countries around the world as a result of the formation of a single space for the exchange of goods and services, ideas and values, technological progress and more. Globalization envisages simplification of border restrictions, introduction of elements of the international space homogenization, and promotion of the multiculturalism values that help citizens of different states to travel and realize their potential without rigid territorial attachment. It is obvious that language policy is one of the stumbling blocks in the context of globalization processes as language is the basis of communication that encourages cultural, scientific, economic and other exchanges. English, as one of the recognized languages of international communication, is the bridge that helps different peoples to understand each other and unites the international community in its diversity.

The certain processes, which take place today, are characterized by spreading information and experience around the world that is related to the new information age and the rapid development of new technologies. Concerning the outlined conditions, people can no longer afford to simply communicate well within their own homogeneous cultures. Today, they need to understand the dynamics of collaboration at a distance, the impact of culture on conversation and body language, as well as the use of technologies to communicate with people across the globe.

Language as a substance of culture contributes to communication system formation through vocabulary, greetings or humor, serves as an important symbol of group identity and shapes people's cultural identity. Languages are the most significant medium of communication in which the ability to act in different cultures develops.

Mastering multiple languages allows people to enrich their personal outlook, think globally, and increase their own self-awareness and understanding of their neighbors. Languages are thus the lifeblood of globalization, which, in its turn, has a profound effect on languages both positive and negative. Although some languages and their cultures can spread and dominate globally, globalization is also accused of causing the extinction of other languages and cultures.

Alfarhan notes that the English language in the scopes of globalization can be understood as the tool of economic success or the creator of a new class of inequality, the tool of intercultural communication. English allows people to communicate effectively across different language boundaries. For example, business organizations are thriving; and they are looking to expand their business internationally elsewhere in the world. Most people learn English not because they have great desire to do it, but being encouraged to get a good job. For this reason, it is sought to be studied in both the developed and the third world countries.

English is a great force in cultural imperialism or an instrument of intercultural communication. Unlike the most of other languages, English could be also perceived as a detrimental force for the world's cultural diversity. The rise or crash of a language does not depend on its primary features, but rather depends on the its user's number and influence. Scholars determine English as a language of impact and power, since the spread and evolution of English may be linked to the period of colonization. As Britain had many colonies, it was considered the main actor involved in the spread of English in Africa and Asia. Thus, the English-speaking space expanded during the first stages of the globalization process, when the very word globalization was not *known* and used.

Summarizing all the above-mentioned, it should be noted that globalization is the process of uniting the international community into a single organism, a single society at different levels. Language is the first and foremost instrument of globalization, since it lays the foundations for communication, which is vital for a coherent development. English could be considered as a harmful factor of globalization, however, it is an international language that has become one of the first languages of global importance to bring people together into a single international community.

Абабілова Н. М.,
канд. пед. наук, доцент б. в. з. кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Художній переклад є одним з найдавніших і найскладніших видів перекладу, оскільки передбачає обмін між двома культурами, соціумами, ідеями, емоціями та асоціаціями. Його цінність полягає головним чином у тому, що читач отримує можливість ознайомитися з художніми творами рідною мовою.

У процесі вивчення сутності і специфіки художнього перекладу можна відмітити певну теоретичну розбіжність у його тлумаченні, а саме:

– особливий спосіб міжкультурної комунікації, в основі якого лежить цілком визначена система вербальних форм, що несуть в собі смисл і значення, виражені засобами однієї мови (мови оригіналу) і перекодовані в іншій (мова перекладу) за допомогою різноманітних трансформацій, які охоплюють всі рівні контактуючих мовних систем (Н. В. Щербакова, Д. І. Ромеро Інтріаго та О. С. Данілова);

– процес перекладу, в результаті якого зберігаються культурні особливості і емоційне забарвлення оригінального твору, основним завданням якого є досягнення еквівалентності з метою досягнення рівноцінного впливу на читача тексту оригіналу і тексту перекладу (А. О. Смірнова);

– відтворення засобами мови перекладу особливостей оригінального літературного тексту в нерозривній діалектичній єдності його змісту і форми (О. О. Воловик та В. Я. Погрібна).

Художній переклад можна розглядати як мистецьку діяльність, адже відтворення естетичного ефекту тексту оригіналу в тексті перекладу вимагає копіткої творчої праці та полягає у влучному доборі та вдалому застосуванні мовних засобів мови перекладу. Такий переклад вимагає не лише активної мовленнєвої діяльності, широкого світогляду перекладача, вишуканого художнього смаку, але й досконалого володіння як іноземною, так і рідною мовами. Отже, до якостей хорошого перекладача художніх текстів можна віднести виняткову чутливість до слів, інтуїтивне шосте чуття та сприйнятливність, що пробуджують творчий потенціал із підсвідомості та вміння виконати переклад, який би не був занадто точною або занадто вільною передачею оригіналу, оскільки якщо переклад занадто точний, це негативно впливає на читабельність та естетичну привабливість тексту

перекладу, але якщо він занадто вільний, він перестає бути перекладом й перетворюється на адаптацію.

Досліджуючи праці українських науковців Т. Є. Некряч та Ю. П. Чала, встановлено, що серед основних труднощів художнього перекладу виділяють проблему сприйняття, розуміння та інтерпретації художнього тексту. Правильне розуміння специфіки і суті потоку свідомості автора є ключовим в аналізі його твору. Таким чином, перед тим як приступати до перекладу художнього тексту перекладачеві необхідно його проаналізувати: визначити композиційну структуру тексту, особливості його жанру, розкрити систему образотворчих засобів та їх естетичного ефекту, дослідити власне мовний та екстралінгвістичний рівні тексту. Лише такий детальний аналіз першотвору є запорукою об'єктивної інтерпретації першотвору і, як наслідок, успішного художнього перекладу.

Зазначимо, що в художньому перекладі те, як саме щось висловлено, може бути таким же значущим, або навіть більш значущим, ніж те, що саме висловлено. Художній переклад передбачає відтворення стилю першотвору шляхом організації та відбору засобів мови перекладу на звуковому, лексико-семантичному та синтактико-композиційному рівнях.

Деякі інші проблеми перекладу художніх текстів, окрім передачі ідіостилю автора, вбачає І. С. Алексєєва, на думку якої передача часової віднесеності тексту та передача рис літературного напрямку можуть становити проблему, оскільки створений в певний час художній текст продовжує існувати століттями і зберігає риси своєї епохи; пов'язаний з певним літературним середовищем і його канонами.

Передача національного забарвлення оригіналу також може бути одним з викликів для перекладача в процесі художнього перекладу. Збереження національної своєрідності тексту оригіналу, що включає в себе функціонально правильне сприйняття і передачу цілого поєднання елементів, є надзвичайно складним завданням в плані як практичного його вирішення, так і теоретичного аналізу.

Отже, будучи складним і багатогранним видом людської діяльності, художній переклад висуває певні вимоги до перекладачів, а саме: відтворення часової віднесеності тексту, рис літературного напрямку та ідіостилю автора, збереження змістового та художньо-естетичного компонентів, передача культурно-національного забарвлення.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У наш час бурхливе зростання потоку наукової інформації, обсяг якої збільшується з кожним роком, спонукає шукати нові, більш ефективні прийоми, способи і засоби навчання, які дозволили б надавати студентам більше інформації під час дистанційного навчання і презентувати її яскравіше і доступніше, щоб вона легше сприймалась і краще запам'ятовувалася. Виникнення та розвиток інформаційного суспільства (ІС) припускає широке застосування інноваційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, що визначається багатьма чинниками. Впровадження ІКТ у сучасну освіту суттєво прискорить надання знань і накопичення технологічного та соціального досвіду людства не тільки від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої. Сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше й швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін. Це дає кожній людині можливість одержувати необхідні знання як сьогодні, так і в постіндустріальному суспільстві. Застосування ІКТ відноситься до числа тих чинників, які сприяють підвищенню інтенсивності та якості процесу навчання. Поява і активне поширення ІКТ навчання є адекватним відгуком систем освіти багатьох країн на що відбуваються в світі процеси інтеграції, рух до інформаційного суспільства, що відповідає вимогам ІС і процесу модернізації традиційної системи освіти. Важливість і необхідність впровадження ІКТ у навчання обґрунтовується міжнародними експертами і вченими. ІКТ торкаються всіх сфер діяльності людини, але, мабуть, найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання. Теоретичні та прикладні аспекти організації процесу навчання у вищій школі розглядаються з урахуванням досягнень сучасної науки.

Інтернет наповнений великою кількістю сервісів, які зручно поєднувати в навчальному процесі: форуми, чати, Wikipedia, блоги, електронна пошта, Zoom, Skype та ін. Все це можна використовувати як доповнення до традиційних форм навчання, ефективно збільшуючи спілкування викладача зі студентами.

Ці сервіси присутні в системі дистанційного навчання Moodle (розшифровується як Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – безкоштовна система електронного навчання. Це відкритий веб-додаток, на базі якого можна створити спеціалізовану платформу для навчання студентів. Через систему електронного навчання Moodle можна навчати і тестувати студентів з усього світу на відстані. Важливу роль в платформі грають плагіни – модулі, які допомагають змінити дизайн і розширити функціональні можливості системи. На сьогодні Moodle – одна з найпопулярніших платформ електронного навчання. Вона перекладена більш ніж на 100 мов, і нею користуються великі університети в усьому світі.

Moodle можна використовувати для організації дистанційної освіти: використовуючи засоби електронного навчання студент може отримувати завдання і відправляти їх на перевірку. Система дозволяє навчатися у зручний для студента час, засвоювати дисципліни у власному ритмі і в зручному місці, надає студентам цілодобовий доступ до навчальних матеріалів, що включає в себе повний курс методичного забезпечення: практичні, контрольні, тестові завдання, курс лекцій, електронну бібліотеку. Кожен викладач відповідно до предмета, структурує навчальний матеріал і надає його в будь-якій зручній для вивчення і контролю формі. В системі Moodle існує 3 типи форматів курсів: форум, структура (навчальні модулі без прив'язки до календаря), календар (навчальні модулі з прив'язкою до календаря). Курс може містити довільну кількість ресурсів (web-сторінки, книги, посилання на файли, каталоги) і довільну кількість інтерактивних елементів курсу.

Пріоритетними принципами організації дистанційного навчання є опора на самостійне навчання; принцип орієнтації на життєвий (побутовий, соціальний, професійний) досвід студента. Самостійна робота з оволодіння різними видами діяльності, формування необхідних навичок і вмінь є специфікою даної галузі отримання знань. Самостійна робота – це форма навчання, завдяки якій студент засвоює необхідні знання, оволодіває вміннями і навичками, вчиться планомірно, систематично працювати, мислити, формує свій стиль розумової діяльності. Відмінність самостійної роботи від інших форм навчання полягає в тому, що вона передбачає здатність студента самому організувати свою діяльність відповідно до поставленого завдання.

У сучасному освітньому процесі проблема інноваційних методів навчання залишається однією із актуальних у світовій науково-дослідній діяльності, яка в умовах трансформаційних змін у вищій школі потребує постійного ретельного вивчення та науково-практич-

ного обґрунтування питання: кращого досвіду інноваційної освітньої діяльності; характеристики змісту інтерактивних форм навчання, специфіки їх використання у вищих навчальних закладах. Таким чином, поєднання традиційних і сучасних інноваційно-комунікаційних технологій навчання в організації навчального процесу дозволяє зробити його ефективнішим та якіснішим.

УДК 81'25

Сліссєва С. В.,
старший викладач кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В КОМП'ЮТЕРНИХ ІГРАХ

У наш час популярність комп'ютерних ігор досягла величезних масштабів. Адаптація стала невід'ємним аспектом при перекладі комп'ютерних ігор, що безпосередньо залежить не тільки від культурних відмінностей, але також від вікових категорій і необізнаності користувачів з питань тих чи інших термінів. Комп'ютерні ігри відрізняються різноманітністю жанрів і можуть мати термінологію, пов'язану з будь-якою сферою людської діяльності. В даному випадку розглянемо ігри, в яких тим чи іншим чином вживається військова термінологія.

Найчастіше військова термінологія різних видів вживається в іграх військової тематики. Але далеко не у всіх іграх мова йде про війну. Гра може частково стати військовою завдяки симуляції військової діяльності і використання правильної термінології і лексики. Не всі військові симуляції можуть вважатися військовими іграми. Наприклад, військові маневри – це симуляція війни, але вони мають мало спільного з ігровим процесом. Звичайно, ігри відрізняються стратегіями і спільною ідеєю.

Військову термінологію слід диференціювати на терміни тактичної спрямованості, організаційної або військово-технічної, а також терміни, які відносяться до різних видів військ і озброєних сил, по різновидам військової техніки. Виділяють організаційну термінологію, штабну, загальнотактичну, військово-політичну, військово-топографічну і командно-стройову. Всі наведені різновиди термінології об'єднуються в, так звану, загальну військову термінологію. Всі терміни однієї певної галузі військової справи не мають синонімів.

Комп'ютерні ігри мають особливий специфічний комплекс військової віртуальної термінології. За жанровими характеристиками і сюжетними лініями (ідеями) до таких ігор можна віднести:

- постапокаліптичні комп'ютерні ігри, наприклад, такі ігри як *HIZI*, *Resistance 2, 3*, *Atom RPG*;

- космічні MMORPG (англ. Massively multiplayer online role-playing game) – масова розрахована на багато користувачів ролева онлайн-гра, наприклад *Star Wars: The Old Republic*;

- RPG ігри (англ. Role-playing game) – рольова гра, наприклад, *World of War Craft*;

- шутери, наприклад, ігри *Qake*, *Battlefield*, *Counter-Strike*;

- стратегії, наприклад, ігри *Bizzard: War Craft III*, *Red Allert*, *Cossacks: Back to War*;

- Moba (англ. Multiplayer Online Battle Arena) – онлайнвова бойова арена, яка розрахована на багату кількість користувачів – жанр комп'ютерних ігор, що поєднує в собі елементи стратегій в реальному часі і комп'ютерних рольових ігор і виділяється схожістю з *DotA* – користувацькою картою (модифікацією) *Warcraft III: The Frozen Throne*;

- королівська битва або Battle Royal, наприклад ігри *Fortnite*, *HIZI*;

- шпигунські ігри, наприклад, ігри *007 Legends*, *Hitman*.

У всіх перерахованих вище іграх і в багатьох інших іграх згадуваних жанрів використовується комп'ютерна військова термінологія. Прикладами такої термінології можуть бути такі: *Base rape* – винищення техніки супротивника прямо на їх точці відродження; *Pwn* (від англ. *Own*) – завдати нищівної поразки. *Pwned* – зазнати нищівної поразки; *RTB* (англ. *Returning to base*) – абревіатура, що означає «повертаюся на базу»; *Team kill* – знищення техніки гравця своєї команди; *Derp* – фугасниця (короткоствольна гармата порівняно великого калібру, що має потужні осколково-фугасні снаряди (також може мати кумулятивні снаряди з високою бронепробиваємістю), *Kiting* – в основному техніка удару і бігу, яка зазвичай використовується (але не обмежуючись нею) в іграх MMORPG (атакує монстра, потім біжить, а потім знову атакує), *Pack* – пов'язане стадо мобів, атака на будь-якого з яких одразу ж повстають проти супротивника все стадо і т. д.

Як видно з вищенаведених прикладів, військова термінологія комп'ютерних ігор має свою специфіку. Слова, що мають в словнику загальноживане значення, набувають зовсім інший відтінок або значення в сфері комп'ютерних ігор. Труднощі перекладу такої термінології полягає в тому, що, по-перше, перекладачеві необхідно володіти лексикою військової тематики, по-друге, йому потрібно знати всі нюанси тієї чи іншої комп'ютерної гри, в якій застосовується військова

термінологія і, по-третє, він повинен бути знайомий з комп'ютерним сленгом і всіма особливостями комп'ютерної лексики. При перекладі перекладачеві необхідно враховувати широку аудиторію гри і контекстуальне значення слова. Як приклад неточного перекладу можна привести слово «inventory», яке в багатьох іграх перекладалося як «інвентар», проте, з плином часу, було вирішено замінити «інвентар» на «спорядження», що в контексті гри є більш правильним терміном. Ще одним важливим фактором при перекладі комп'ютерних ігор є вміння розпізнавати алюзії і правильно їх подавати гравцеві. Необхідно враховувати всі перераховані вище особливості, щоб повно і точно передати задум розробника гри.

УДК 811'25

Кузенко Г. М.,
канд. філол. наук, доцент, завідувач кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

КУЛЬТУРНО-НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Художній переклад не просто наслідує рух життя, плин історичних подій двох різномовних спільнот, а виражає і, водночас, збагачує, духовно-естетичний, моральний стан суспільства і, разом з тим, висвітлює рівень культурного й історичного розвитку. За визначенням І. Б. Штерн, спосіб відбиття реальності у свідомості людини, що полягає у сприйнятті цієї реальності крізь призму мовних та культурно-національних особливостей, притаманних певному мовному колективу; інтерпретація навколишнього світу за національними концептуально-структурними канонами, називається **мовною картиною світу**.

Національно-мовна картина світу представляє діалектичну єдність етносу та мови. Мова – це не тільки засіб витворення думки певної спільноти, а також її національної єдності та ідеї (О. О. Потебня). Етнос – неповторний характер, сутність особистості або речі. На думку К. Гірца, етнос народу – це «загальна атмосфера, характер і якість життя людей, його моральний та естетичний стиль і настрої; це засадниче ставлення людей до самих себе й свого світу, віддзеркаленого життям. А світогляд людей – це їхнє бачення картини речей в абсолютній реальності, їхнє розуміння природи, самих себе та суспільства. У ньому містяться їхні найвичерпніші уявлення про порядок».

Етнос набуває раціонального вмотивування, коли подається як спосіб життя, зумовлений дійсним станом речей, яким його зображає світогляд, а світогляд стає емоційно прийнятним, якщо подається як образ дійсного стану речей. Ця демонстрація змістового зв'язку між набутими народом цінностями та загальним ладом буття, у якому цей народ опиняється, є питомою складовою частиною картини світу нації, незалежно від ставлення до тих цінностей чи того ладу.

В. С. Іванов, В. М. Топоров, Є. С. Кубрякова в мовну картину світу вводять поняття рівнів. «Рівні в цілому визначають картину світу, її походження, розгортання в просторі і часі, а також оцінки окремих частин і подій, які відбуваються з погляду людини і людського колективу».

А. Я. Гуревич розглядає мовну картину світу як сітку координат і виділяє координату (рівень) часового простору і координату (рівень) втілень (концептів) картини світу.

Взаємодія мови, мислення та ментальності знаходяться у діалектичній взаємозалежності та взаємовпливі. Базовим визначенням ментальності є: загальний духовний настрій, відносна цілісна сукупність думок, вірувань, навичок духу, яка створює картину світу і скріплює єдність культурної традиції або будь-якого співтовариства (Б. А. Душков).

Активізація міжкультурного діалогу націй шляхом перекладу їх літератур потребує вивчення способів відтворення етнічного колориту та національної ідентичності. Переклад творів світової художньої літератури збагачує скарбницю національної літератури. З огляду на історичні обставини, український художній та поетичний переклад XVI–XVIII ст. посів центральне місце в літературній полісистемі, виступивши адекватною передумовою збереження національної культури.

Адекватний переклад художнього тексту відповідної культурно-національної ментальності, потребує від перекладача особливої уваги, ідентифікації етносу, що зумовлюється наступними факторами:

1) ментальність етносу містить стійкі етнічні компоненти, які характеризують його світогляд в діахронічному вимірі, що дає підставу для дослідження етнічної ментальності;

2) етнічна ментальність вербалізується у мові внаслідок діалектичної взаємозалежності між даними формами буття;

3) результатом самоідентифікації нації з рисами відповідної етнічної ментальності виступає ментальна ідентичність нації, що також підтверджує наявність цих рис;

4) при перекладі національно маркованих етнічних текстів не варто залишати поза увагою необхідність усвідомлення та відтворення ментальної ідентичності нації-носія мови оригіналу та нації-носія мови перекладу, що може призвести до порушення адекватності перекладу.

Лютянська Н. І.,
канд. філол. наук, старший викладач кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АУДІОДЕСКРИПЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ

У наш час процес перекладу може залучати не лише вербальну складову, або ж текстову, а й невербальну (аудіальну або візуальну). Йдеться насамперед про переклад кінопродукції. Через це виникає поняття «аудіовізуальний переклад». Слід зазначити, що останній може задовольняти потреби різноманітної аудиторії, у тому числі й людей з порушеннями зору або слуху. Так з'являється потреба у своєрідному поясненні того, що відбувається на екрані, відповідно й у його перекладі, тобто аудіоопису.

Аудіоопис, яка ще називається тифлокоментуванням, набуває все більшої популярності як різновид аудіовізуального перекладу у різних країнах світу, проте в Україні вона не досить популярна.

Аудіоопис є створення окремої звукової доріжки із закадровим описом персонажа, предмета, простору або дії у відеопродукції для сліпих, осіб з порушенням зору та осіб з дислексією.

Аудіоопис як різновид аудіовізуального перекладу має специфічні риси:

- вона є інтерсеміотичним процесом, що поєднує аудіальну і візуальну складову тексту, який має бути записаний і відтворений у живу;
- аудіоопис, може, проте необов'язково, залучати дві різні мови;
- аудіоопис має застосовуватися, коли є прогалини у візуальному каналі мультимедійного тексту;
- зазвичай аудіоопис розгортається у часі перед дією, що показується на екрані.

Професія, що передбачає коментування відеоконтенту людям із вадами зору, називається тифлокоментатор. Він/вона має помічати те, чого не помічають інші люди, які використовують зір мимохідь. Так, звичайним людям достатньо поглянути на об'єкт, щоб розпізнати його, при цьому, тифлокоментатор має розпізнати джерело драматизму та сюжет у грі акторів, зміну декорацій, тощо.

До професійних рис тифлокоментатора належать:

- спостережливість;
- вміння вибрати найважливіше у зоровому образі й редагувати висловлювання за потреби;

- правильне володіння мовою;
- правильне використання інтонації голосу;
- вміння бачити та інтерпретувати побачене.

Принципи, яких варто дотримуватися у тому випадку, коли йдеться про тифлокоментування закордонних фільмів:

- слід визначити від мені якого персонажа розмовляє актор-дублер (крім акторів у фільмі можуть розмовляти й звірі, птаці, рослини). Якщо переклад мови акторів надається за допомогою субтитрів, тоді необхідно не лише описувати події, а й зачитувати субтитри на екрані;

- непотрібно дублювати словами загальновідомі звуки явищ природи або предметів;

- слід правильно і вчасно описувати деталі, щоб глядачі змогли визначити час і місце дії.

Як бачимо, аудіодескрипція як різновид аудіовізуального перекладу має свої особливості, на які слід зважати її виконавцям. Крім того, аудіодескрипція є малодослідженим різновидом аудіовізуального перекладу, який потребує подальшого вивчення для покращення процесу опису відеопродукції для людей з вадам зору, а відповідно і для перекладу такого роду продукції людям із різних країн.

УДК 81'27

Сидоренко Ю. І.,

канд. пед. наук, старший викладач кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕКСТУ

Для перекладознавства XXI характерними є лінгвокультурні тенденції, за якими здійснюється переклад не з мови на мову, а з культури на культуру. Особливо вдало ілюструють цей факт фразеологізми. Саме завдяки фразеологізмам лінгвокультурна спільнота ідентифікує свою національну самосвідомість. Образна основа фразеологізмів відображає характерні риси народного світогляду, який виступає складовою частиною поняття «менталітет».

Труднощі при перекладі таких лінгвокультурних елементів тексту як фразеологізми пояснюються тим, що багато з них є яскравими, емоційно насиченими оборотами, що належать до певного мовного стилю і часто носять виражений національний характер. При перекладі

стійких сполучень та слів перекладач має враховувати особливості контексту, в якому вони вживаються. Неоднакові фразеологічні можливості двох мовних систем, неспівпадання стилістичних та емоційно-експресивних відтінків структурно і семантично ідентичних висловів в різних мовах, ідиоматичність, переносне (у тому числі авторське) вживання, конкретні соціально-історичні нашарування і асоціації, що визначають розуміння і вживання окремих фраз – самі це особливості потребують особливої уваги перекладача при роботі з текстом оригіналу.

Для вирішення проблем перекладу лінгвокультурологічних елементів тексту вчені пропонують наступні способи:

- використання еквіваленту. В такому випадку зберігається весь комплекс значень одиниці, що перекладається. Використання такої відповідності дозволяє найбільш повно відтворити іншомовний фразеологізм;

- переклад за допомогою аналогу. Це означає, що використовується фразеологізм з таким же переносним значенням, хоча і заснований на іншому образі. У такому випадку забезпечується досить високий ступінь еквівалентності. Однак тут існують деякі обмеження. По-перше, необхідно впевнитися, що емоційне і стилістичне значення зберігається. По-друге, цей спосіб перекладу не може бути застосованим, якщо фразеологізм має яскраво виражене національне забарвлення;

- переклад за допомогою калькування. Калькування, або дослівний переклад дозволяє зберегти образний склад оригіналу. Також цей спосіб надає можливість подолати труднощі, що виникають, коли в оригіналі образ обіграється для створення розгорнутої метафори.

- описовий переклад. Такий спосіб передачі використовується, коли фразеологічна одиниця не має в мові перекладу ні еквіваленту, ні аналогу, і дослівний переклад також не може бути застосований. Описовий переклад зводиться до передачі не самого фразеологізму, а його тлумачення. Це можуть бути пояснення, порівняння, опис, – всі засоби, що передають в максимально зрозумілій і стислій формі зміст фразеологічної одиниці.

Окрім вищезазначених способів перекладу, учені (зокрема Кунін В. О.) пропонують обертональний переклад – це свого роду оказіональний еквівалент, що використовується для передачі фразеологізмів тільки в даному контексті. Тому обертональний переклад дається в перекладі цитати, а не фразеологізму. Учений підкреслює, що оказіональність даного еквіваленту визначається виключно особливостями контексту і в іншому контексті аналогічний переклад може бути не обертональний, а здійснений за допомогою еквіваленту.

Фактором, який визначає простір, за межі якого не можна виходити при адаптації текстів перекладу для різних лінгвокультур, виступає саме культура. У процесі перекладу, зокрема, перекладач вирішує наступні завдання: чи можливо замінити елемент культури, що використовується в тексті оригіналу відповідним еквівалентом, або ж це поняття можливо перенести в культуру мови перекладу лише використовуючи вербальні засоби. Мова – це не лише символи та їх значення, вона має в своїй основі культурний код, який виконує певні комунікативні завдання.

УДК 811.161.2'253'255.4

Чернова Ю. В.,

в. о. старшого викладача кафедри ТПП з АМ,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

UKRAINIAN TRANSLATION THEORETICIAN O. FINKEL

The linguistic legacy of Finkel has more than 130 works, among which are textbooks and articles on the Russian literary language, textbooks on Russian for primary and secondary schools, methodological articles on the basics of language teaching, a number of articles on Ukrainian and its stylistics and many other works that deal with translation. All theoretical principles of translation developed by Finkel were applied in practice by him. He translated 154 Shakespeare's sonnets into Russian, but they were published only ten years after Finkel's death. One of the accomplishments of this versatile person is a collection of poetic parodies «Parnassus on End», written along with Ester Paperna and Oleksandr Rosenberg. The peculiarity of this book is retelling of three children's poems with a parodic preservation of the style of famous poets, from Homer and Dante to Maiakovskii and Tvardovskii. Finkel characterized the intentions of writing this collection in this way: «We were not parodists and did not want to be them, we were stylists, and even had the cognitive goal». We should consider some of Finkel's works given in the book by Chernovatyi «Oleksandr Finkel As a Forgotten Theorist of Ukrainian Translation Studies».

In 1929 Finkel's book on translation was published after which translation studies was divided into theory and practice and now they are used under the single term «theory and practice of translation» by universities and philologists. Chernovatyi understands the term «practice»

as a professional experience and «theory» as a professional credo. He also notes that Finkel writes already in the introduction of his book about the importance of knowledge of theory, methodology, history and criticism of translation.

Finkel's book «The Theory and Practice of Translation» (1929) was not left out of attention of the figures who adverted to the basics of translation. M. Zerov not only wrote a review of the book, but also expressed his opinion regarding the «clarity of the language of translation», which was slightly different from the author's opinion. M. Rylskiy considered the work by Finkel as valuable, but at some moments he shared the view of Zerov. R. Herzfeld was tough in his evaluation of Finkel's book stating that there is no theory and practice. One of Finkel's students related that after reading the professor's textbook, he found some mistakes, inaccuracies in wording and poor examples there. And he decided to come to the professor with a list of his remarks. Finkel listened to him attentively, wrote everything down, and afterwards added that the student had not read carefully and he could have found more errors. However, criticism is not only praise, but also an identification of shortcomings. The main thing is to accept criticism correctly as Finkel did.

In his work «On Some Problems in Theory of Translation» (1939) Finkel supplements the book he wrote 10 years before, «Theory and Practice of Translation». He revised his statements, explicated in the previous book, and looked at them from another angle. At the beginning of his work Finkel notes that the universal and full book about theoretical problems of translation has not been published yet. A small number of written works about translation and the experience of the translators themselves will not resolve a number of issues. The author says that as «from a hundred rabbits you will not make an elephant, so with a dozen articles you will not build a theory of translation». Finkel admits that this article does not claim to fill in all the omissions in the theory of translation and answer all questions concerning the problems of it but it will outline the ways to solve some of these problems. Finkel writes that it is impossible «to develop a single translation theory for all epochs, languages, literary genres and styles».

One of the problems a translator faces in the translation process is preserving the stylistic features of the text. Finkel writes that we can solve this problem by responding to 3 questions: «what is being translated, for whom and why is it being translated». But the original text can be from one epoch and it must be translated for another, it means the necessity to adapt the original to another readership with another ideology. This is the second problem that translators solve in different ways. As Finkel notes, «the

conscious effect is made on the reader, for that purpose the original text is more or less significantly worked up». Changes can be either small and neutral or colossal, when instead of a translation translator's work turns into their own piece. Finkel narrates about the opposition of form and content, stylistics and theme. Perfect translation does not happen, and in any case something is omitted from the original. The linguist emphasizes three types of translation referring to the words of Tycho Mommsen. The first type is a motionless translation when the content is preserved, but the artistic form is lost. «Original creativity in someone else's style» is the second type, but Finkel considers it to be more imitation than translation. And the third type is stylistic one that accurately conveys both form and content. Despite this, the translator's desire to be precise leads to «displacements» in thematic and stylistic terms.

Finkel's works, which are included in this title, have value and will be of interest to translators, philologists, and anyone interested in the history of the Ukrainian translation studies.

Підсекція: Актуальні проблеми слов'язнавства (мовознавчий, літературознавчий та культурологічний аспекти)

УДК 821.161.2-3-343.09

Бурмус А. В.,
викладач кафедри української філології
та міжкультурної комунікації,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**СИМВОЛІЧНА НОМІНАЦІЯ
У РОМАНІ Т. ПРОХАСЬКА «НЕПРОСТІ»**

Роман Т. Прохаська «НепрОсті» було опубліковано у 2002 році. Альтернативна історія містичних Карпат, за словами Є. Барана, розпочала нову добу української прози. Назва роману «НепрОсті» відсилає читача до гуцульської та бойківської міфології. У їхніх віруваннях так називається «людина, яка вирізняється з-посеред інших своїми знаннями та вміннями, унаслідок чого може заподіювати шкоду чи приносити користь людям». Також так іноді називають мольфарів – чаклунів Карпат. Отже, у назві твору використовується міфема – образ чарівника, людини з надможливостями. На цьому рівні Непрості виявляють себе як представники «влади» – ті, хто володіє міфом і знаннями, до них звертаються у тяжкі часи, але водночас і бояться. Проте автор семантично «відриває» первісне значення поняття та описує Непростих у романі по-іншому. Т. Прохасько зберігає лише загальну їхню характеристику – вони вміють замовляти, лікувати тощо, але акцент робить на вмінні перекомбінувати історії (баяння) і наділяє таких людей рисами оповідачів цих історій: «Непрості оминуть своїми явними сюжетами». Образ Непростих у цьому аспекті є алюзією на давньогрецьких богинь долі Мойр або власне слов'янських Рожаниць, які визначали долю людини від її народження, наділяли її особливостями, талантами чи, навпаки, шкодили і «дарували» їй нестерпне життя. Пам'ять про реалії, події, постаті минулого – «Непростих» як самобутнього явища саме української міфології – стає одним із мотивів витворення авторського міфу на основі пам'яті минулих поколінь, архаїчних вірувань жителів гірського масиву.

Назва міста Ялівець виступає міфемою. У біблійній міфології Марія, втікаючи від слуг царя Ірода, сховала Ісуса саме у гілках ялівця – рослини, яка «відгукнулася» на її прохання допомогти. За іншою легендою, Ісус ховався у кущах цієї рослини від переслідувачів, коли

був малим. Ще одна версія стверджує те, що вінок Христа був зроблений саме з нього. Ялівець, за віруваннями слов'ян, захищав людей від будь-якої нечисті, оберігав від злих помислів. Таким чином, рослина стає символом святості та оберегом для жителів міста – ялівець закрив собою поселення, захистивши всіх від небезпеки.

На рівні міфологем реалізовано імена героїв роману, що означають переродження, пам'ять про минулі покоління та зв'язок із ними: «Анна», «Себастьян» і «Беда» є алюзіями на християнські мотиви. Ім'я «Анна» з івриту перекладається як «божа милість», а сама дівчина мала дар від вищих сил – перманентне переродження. Окрім того, що це ім'я є паліндромом, символізуючи таким чином як безкінечність самої Анни, так і її різносторонність, воно також виступає міфологемою апокрифічних традицій про Святу Анну. Ім'я «Себастьян» співвідносимо зі Святим Себастіаном, який перед своєю смертю бачив сім янголів та юнака, котрий сказав, що буде з ним завжди. У романі в ролі семи янголів – сім птахів, яких чоловік зустрічає наприкінці історії. Невіддільною від Себастьяна в «НепрОстих» була Анна, з якою Себастьян дійсно перебував завжди.

У свою чергу ім'я «Беда» відсилає до образу Святого Беди, оскільки сам персонаж виступає в романі архетипом Мудрого Старого: «Єдиною людиною, яка знала їх всіх упродовж кількох десятиліть, був старий Беда. Казали, що він з Непростих». Чоловік стає тим, із ким Анна намагається не навчитися усього, а згадати те, що вона вже прожила колись.

Ще однією постаттю, яка згадується в романі, є Л. Вітгенштайн. Його «Tractatus Logico-Philosophicus», що фігурує в «НепрОстих», має особливу структуру. Це сім афоризмів, які мають розгалужену систему пояснювальних речень. Основними у праці є поняття «мова» та «світ», що постають парою: саме мова відображає світ, бо її структура відповідає його онтологічній будові; прості реалії описуються простими реченнями, а складні, відповідно, складними. Специфічним є поєднання символіки чисел та фрагментів трактату Л. Вітгенштайна в розділі «Шість чотири один».

Цікавим є введення у роман природознавчих наук, адже сам Т. Прохасько за фахом – ботанік: «...є речі значно важливіші від долі. Здається, він мав на увазі спадковість. [...] Потім почав думати про досліди пастора Менделя з горохом і вирішив, що ця дитина буде щасливою». Досліди Г. Менделя говорять про особливості генетики. Попередні Анни успадковували риси і властивості (на символічному рівні – долю) найпершої, а четверта Анна – Себастьяна, яка була йому і дружиною, і донькою, і онукою водночас. Таким чином, вона може бути останньою у своєму роді – четвертою, а це число символізує

рівновагу та цілісність. Натомість її донька – вже п'ята Анна – може стати щасливою, як і переконує себе Себастьян.

Назви рослин виступають у романі біблійними міфемами. Символічним у цьому плані є епізод убивства Лукача, ім'я якого можна співвіднести з образом святого Луки, який прийняв мученицьку смерть: «Лукач лежав у оранжереї, в затінку молодого бергамота. Якраз розцвіли квіти пасіофрута зі всіма своїми хрестами, молоточками, цвяхами і списами, і Франц мусив накрити весь куш...». Пасіофрут – рослина, що має назву страстоцвіт, з латини перекладається як «квітка страждання». Першовідкривачем символіки квітки був Дж. Босіо, який опублікував про це трактат «Della Trionfante e Gloriosa Stose». Дослідник співвідніс частини квітки з різними елементами страстей Христових – терновим вінком, цвяхами та ранами Ісуса Христа: рослина, що є символом страждань, росте у саду Франциска.

Вибудовування авторського міфу реалізується також і на рівні введення у текст образів, імен та робіт історичних постатей, персонажів інших відомих творів, видатних діячів у сфері науки тощо. У романі фігурує вже згаданий П. Лярус та його «Le Grand Larousse encyclopédique», а також образ відомих науковців – сім'ї на прізвище Брем, які займалися дослідженнями у сфері зоології: «Графік, котрий вчив Франца, вчився у Брема. Брем вчився у звірів. Роками графік переповідав Францові різні історії про Бремових вчителів». Підрозділ «Спокуси Святого Антонія» репрезентує картину І. Босха, на якій дівчина впізнає себе: «Анна не вагаючись показала свою оголену постать у правому верхньому куті центральної частини картини». Триптих зображує людський рід в усіх його гріхах, натомість Анна виступає в ролі диявола – голої жінки, що має спокусити Антонія. Біблійний міф говорить про те, що диявол намагався завадити Святому Антонію, поставши в образі прекрасної юної дівчини.

Таким чином, введення релігійних постатей, діячів у сфері науки, рослинної та релігійної символіки, рекомбінації тексту, його деструкції на рівні архаїчного міфу та деконструкції на етапі витворення власне авторського міфу, характеризують роман як одну з можливих моделей для побудови структури нового міфу. Особливий спосіб пізнання, використаний Т. Прохаськом у «НепрОстих», говорить про інакшу систему мислення персонажів – редукцію. Власне «Я» відходить на другий план, на його місце стають відчуття на інтуїція. Т. Прохасько вводить у текст значну кількість діалектизмів, образів та реалій, відомих на території західноукраїнських земель. Окрім того, будова тексту є «розщепленою» – деструктурованою: сюжет та фабула не збігаються, речення переходять в абзаци, які можуть бути як нумеровані, так і не нумеровані, кожна частина має символічну назву,

а слова іноді «розбито» на склади (наприклад, «Від чуття при сутності»), що створює бінарність у прочитанні та осмисленні назви. Фізіологічне – первинне – сприйняття навколишнього, зосередження на деталях відсилає до мислення первісної людини, яка жила у злагодженості не лише з природою, але і з собою.

УДК 81'276.6:378.461

Денищич Т. А.,
канд. пед. наук, доцент кафедри української
філології та міжкультурної комунікації,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

РОЗВИТОК ГРАМАТИЧНО ПРАВИЛЬНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Тема культури професійного мовлення фахівців медичної галузі надзвичайно широка й складна. Аналіз лінгводидактичної літератури дає змогу розглядати професійне мовлення майбутніх фахівців у сфері охорони здоров'я як цілісне утворення, складовими якого є знання норм літературної мови, фахової термінології; уміння розуміти усні й писемні тексти зі спеціальності, тобто сприймати закладений у них зміст, і вільно створювати власні тексти; уміння виражати одну й ту ж думку різноманітними способами, адекватно реагуючи на ситуації дійсності за допомогою мовленнєвих дій (речень, фраз, текстів); уміння відрізнити адекватні обставинам спілкування висловлювання від неправильних і неадекватних; уміння зрозуміти й своєчасно сказати необхідні у відповідній ситуації слова.

На підставі аналізу педагогічної, лінгвістичної, лінгводидактичної літератури в структурі професійного мовлення медичних працівників виділяємо такі компоненти: *когнітивний* – знання норм сучасної української літературної мови (орфоепічних, акцентних, лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних тощо), фахової термінології; *комунікативно-операційний* – уміння використовувати мовні засоби відповідно до мети, умов, ситуації спілкування; володіння базовими професійно-мовленнєвими вміннями, необхідними для медичної галузі; *експресивний* – володіння екстралінгвістичними засобами спілкування (мелодика, фразовий наголос, паузи, ритм, тембр, темп і сила голосу). Як бачимо, перш за все, професійне мовлення медичних працівників повинно відповідати нормам сучасної української літера-

турної мови. Відомо, що володіння нормами сучасної української літературної мови неможливе без ґрунтовного знання ґраматичної системи мови, а тому в мовній освіті майбутнього медика особлива увага повинна надаватися роботі над ґраматично правильним українським мовленням.

Оцінюючи культуру професійного мовлення, поняття «ґраматично правильне» застосовується для позначення його відповідності ґраматичній системі мови. Одним із найскладніших системних утворень мовної організації є ґраматичне, а ґраматична правильність мовлення – важлива комунікативна характеристика мовлення фахівців медичної галузі.

ґраматично правильне мовлення передбачає глибоке усвідомлення майбутнім фахівцем ґраматичної будови мови, знання ґраматичних ознак слів і особливостей ґраматичної системи, що визначають її специфіку. Розвинуте ґраматично правильне мовлення потребує усвідомлення, що для процесу комунікації необхідне не лише знання лексичного складу мови, а й оволодіння сукупністю закономірностей, правил, зв'язків між словами, що становить ґраматичну будову мови. Відповідність мовлення ґраматичним законам, правилам нормативних ґраматик, дотримання відношень між окремими словами й реченнями, що відповідають ґраматичній системі мови, – ознаки ґраматично правильного мовлення.

Поняття мовної системи, структури мови, узусу дозволяють визначити два типи ґраматичних норм – *імперативні та диспозитивні*: перший – ті, що визначаються ґраматичною системою, будовою мови, і другий – ті, що зумовлені структурою, тобто реальною практикою використання мови. У такому поділі ми орієнтувалися на роботи В. Іцковича, який стверджував, що система мови визначає моделі, а структура, окрім того, містить ще й списки, які характеризують реальне наповнення моделей, розподіл мовних утворень між різними моделями. Якщо ґраматична система містить два різновиди мовних явищ: ті, що об'єднані загальними формулами, й ті, що не можуть бути сформульовані у вигляді правил, їх творення й уживання визначається для кожного факту мови в словниковому порядку, тобто списком, то доцільно, на думку О. Попової, розрізнявати два типи ґраматичних норм. До першого типу ґраматичних норм відносять моделі, що охоплюють живі, продуктивні для сучасної мови явища, які регулюються загальним для всіх явищ правилом. До другого типу ґраматичних норм належать такі, уживання яких відбивають об'єктивну традицію й регулюються словником, або списком: уживання низки ґраматичних форм є фактом словника, тобто визначається списком, а не моделлю. Пропонований підхід В. Іцковича до поділу мовних норм на дві групи

надзвичайно важливий для методики навчання граматично правильного мовлення, адже показником засвоєння граматичних норм є відсутність порушень норм у мовленні.

Хоча класифікація мовних і мовленнєвих помилок досить строката, проте майже всі дослідники граматичні помилки поділяють на морфологічні й синтаксичні. Морфологічні помилки – це такі ненормативні утворення, що не відповідають формальному вираженню хоча б однієї з граматичних категорій роду, числа, відмінка, ступеня порівняння, особи, часу, способу, стану, виду. Синтаксичні помилки – це порушення норм побудови та вживання синтаксичних конструкцій. Загалом граматичні аномалії – це словоформи або граматичні конструкції, що побудовані не за законами мови й не відповідають її системі та структурі.

Виділення поняття граматичних девіацій важливе для побудови методики роботи над граматично правильним українським мовленням, адже процес розвитку такого мовлення потребує цілеспрямованої роботи над граматичними помилками в усному й писемному мовленні студентів. Методика роботи з попередження порушень граматичних імперативних і диспозитивних норм потребує урахування їхньої лінгвістичної природи.

Грамматичні імперативні норми визначаються граматичною системою мови, відрізняють одну мовну систему від інших мов, забезпечують її окремлішність і своєрідність – це обов'язкові реалізації, що впливають із можливостей системи, їх порушення виводить мовця за межі мовного середовища. Такі норми обов'язкові й не мають винятків, їх порушення означає вихід за межі системи, тобто не тільки за межі того, що реально існує у мові, а й того, що може існувати. Порушення цих норм означає використання утворень не лише неіснуючих, а й неможливих у мові, вони є свідченням незнання мови, такі відхилення від норми традиційно оцінюють як «неправильні вживання» – порушення норм дівідмінювання, словозміни, керування, узгодження в граматичному роді, числі тощо.

Грамматичні диспозитивні норми – це рекомендації, що даються з опорою на граматичну структуру, вони також обов'язкові, але відхилення від них іноді є не таким очевидним, як порушення норм першого типу: у тих випадках, коли мовець уживає форму чи конструкцію, яка допускається системою мови, але відсутня в її структурі, тобто використовує граматичну форму мовної одиниці, що теоретично не вступає в протиріччя з основними законами мови, форму, що могла б бути, але не є зразковою, поширеною, закріпленою. Диспозитивні норми мають культурно-історичний характер і регулю-

ються практикою використання та кодифікацією – фіксуванням у словниках, нормативних граматиках. Ці норми видозмінюються або відмінюються на різних етапах кодифікації.

Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що лінгвістичним підґрунтям методики розвитку граматично правильного українського мовлення майбутніх фахівців медичної сфери є граматична система й структура мови, які визначають граматичні норми, морфологічні й синтаксичні, імперативні й диспозитивні. Майбутній фахівець у сфері охорони здоров'я повинен орієнтуватися в системі морфологічних і синтаксичних норм, володіти багатством граматичної варіантності й граматики-стилістичної синонімії. Важливою складовою в роботі з розвитку граматично правильного мовлення студентів має стати робота з попередження та подолання граматичних помилок у професійному мовленні.

УДК 811.161.2

Зинякова А. А.,

канд. філол. наук, доцент кафедри української філології та міжкультурної комунікації,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДИНАМІКА АКЦЕНТНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КРИЗЬ ПРИЗМУ КЛАСИЧНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ

На сьогодні акцентологія є найменш дослідженою ланкою в українському мовознавстві. Наукові розробки в цій галузі ведуться в двох основних напрямках: діахронічному та синхронічному. Якщо в першому аспекті дослідження історична акцентологія української мови досягла значних успіхів завдяки працям Л. Булаховського, З. Веселовської, І. Огієнка, В. Складенка інших, то здобутки в другому аспекті є нечисленними. Отже, для вивчення проблеми становлення українського літературного наголосу актуальним є його дослідження в поетичних творах письменників, яке має не тільки теоретичне, але й значне практичне значення, оскільки дозволяє уточнити норми наголошення слів у сучасній українській літературній мові.

Мета наукової розвідки – з'ясувати особливості акцентування іменників з наосновним наголосом у поетичному доробкові Лесі Українки в зіставленні з їхнім наголошуванням у сучасній українській літературній мові.

Матеріалом для дослідження слугувала поезія Лесі Українки «Свята ніч». Для зіставлення ж акцентуації зафіксованих лексем у поезії та сучасній українській літературній мові використано такі лексикографічні джерела: УЛВН – Українська літературна вимова і наголос: словник-довідник (К., 1973); СН – Погрібний М. І. Словник наголосів української літературної мови (К., 1959); якщо слово не фіксується сучасними словниками, то звертаємося до Словаря української мови Б. Грінченка (Словарь – Словарь української мови : в 4 т. – К., 1996–1997).

Для зафіксованих нами іменників (*вічність, волосся, громадка, земля, зірка, зоря, корона, крапля, листя, ліс, мета, миля, море, небо, ніч, поле, пригода, проміння, простір, розмова, світло, святі* (субстантив), *тінь, хвиля*) не можна визначити жодного акцентного типу, бо вони зафіксовані з недостатньою кількістю форм. Тому такі лексеми можна розподілити за трьома акцентними типами: з наголосом на основі, з наголосом на флексії та з рухомим наголосом (принагідно вкажемо, що у поезії застосовано силабо-тонічну систему віршування – використано 3-х стопний анапест, а тому наголос кожного слова визначити неважко).

Зважаючи на мету наукової розвідки, зупинимось на акцентуванні лексем з наосновним наголосом. Отже, наосновний акцент мають такі іменники: чоловічого роду – *ліс, простір*; жіночого – *вічність, громадка, корона, крапля, миля, ніч, пригода, розмова, тінь, хвиля*; середнього роду – *волосся, листя, небо, поле, проміння, світло*.

Акцентуація наведених форм переважної більшості лексем, що вживаються в поезії, не відрізняється від сучасної літературної. Привертає увагу наголошення іменників *простір, тінь* і *проміння*. Іменник *простір* у сучасній українській літературній мові має подвійне наосновне акцентування на першому та другому складах слова (*про'сторі* та *просто'рі*), а в поезії наголос припадає в місцевому відмінкові однини на другий склад іменника (*на... просто'рі*). Лексема *простір* належить до іменників з первісно короткісним префіксом *pro. В. Складенко вважає, що слова такого типу зберігають (хоча б зрідка) первісне префіксальне наголошення. Воно виникло в іменниках праслов'янського походження, які з'явилися після скорочення довгих голосних, а також в іменниках пізнішого походження, що з'явилися до виникнення на ґрунті української мови тенденції до переміщення наголосу з префікса на корінь. ...первісно іменників з префіксальним наголошенням було значно більше, ніж збереглося в сучасній українській мові, але частина з них втратила префіксальну акцентуацію внаслідок дії на ґрунті української мови тенденції до переміщення наголосу з префікса

на корінь. Іменник *тінь* у сучасній українській літературній мові має подвійне наголошування – наосновне і флективне (*ті'ней* і *тіне'ї*), а у поезії в родовому відмінкові множини – наосновне (*без ті'нів*). Ця лексема у пізньопраслов'янській мові належала до іменників ї-основ жіночого роду (**tĕ'nb*) і мала рухому акцентну парадигму. У формах однини цей іменник зберігає в українській мові первісний кореневий наголос (*тінь, ті'ні, ті'ні, тінь, ті'нню, у ті'ні*). Виникнення ж флективної акцентуації у формі множини (у першу чергу це стосується форм родового та орудного відмінків) В. Складенко пояснює впливом основ на ї жіночого роду з рухомим наголосом. Лексема *проміння* у знахідному відмінкові однини в сучасній українській літературній мові має наосновне акцентування на другому складі слова (*промі'ння*), а у поезії наголос припадає на перший склад (*без ...про'міння*). Запозичений з польської мови іменник *промінь*, як стверджує В. Складенко, належав на праслов'янському ґрунті до іменників п-основ чоловічого роду з рухомим наголосом (суфіксальна акцентуація, яка має місце у ряді українських говорів, зумовлена впливом збірної назви *промі'не*). Використання варіантів *на ...просто'рі, без ті'нів, без ...про'міння* у поезії Лесі Українки пояснюється системою римування.

Як бачимо, розбіжностей у наголошуванні поданих лексем у поезії та словниках не зафіксовано. Тому робочою гіпотезою можна вважати думку про те, що на час написання поетичного твору Лесею Українкою акцентуаційні норми української мови вже були усталеними.

УДК 821.161.2'06-1.09

Косарєва Г. С.,

канд. філол. наук, доцент б. в. з. кафедри української філології
та міжкультурної комунікації,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**ФОРМИ КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ ПОЛЬСЬКОГО ТА
УКРАЇНСЬКОГО БАРОКО У ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ
ДОРОБКУ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА (НА МАТЕРІАЛІ
ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ Д. БРАТКОВСЬКОГО
«SWIAT PO CZESCI PRZEYZRANY»)**

Особистість поета доби українського Бароко, Д. Братковського цікавила багатьох письменників, а також дослідників його творчого

доробку. Вперше про маловідому особистість полонимовного автора йдеться зі сторінок Літопису Самійла Величка, у якому, зокрема, слушно наголошується, що Данило Братковський «Чоловік учений та поет...благочестя святого нерушний блюститель» опублікував свою книгу полонимовних сатиричних віршів-епіграм «Світ, по частинах оглянутий».

Ім'я та творчий доробок Д. Братковського, на жаль, до ХІХ століття було забуте. І тільки завдяки зусиллям вітчизняних корифеїв слова М. Драгоманова, М. Максимовича, В. Антоновича, М. Костомарова, І. Франка, В. Липинського поступово почалося відродження поетичної спадщини барокового митця. Зокрема, перший переклад українською мовою 35 поезій з книги «Świat po szczęści przeuzgany» здійснив Василь Доманицький.

Протягом ХХ століття поезії Д. Братковського друкувалися в складі збірників та антологій як польською мовою, так і в перекладах українською та російською мовою. Проте пізніше робота в цьому напрямі активізувалася, зокрема продовжили досліджувати, перекладати творчий доробок поета В. Кречотень та О. Кречотень, М. Сулима, М. Корпанюк, Л. Ушкалов, М. Слабошпицький, М. Жулинський та інші.

Але вперше комплексно В. Шевчук вдався до мовної модернізації, оприлюднення та популяризації унікальної сатиричної книги віршів Д. Братковського «Świat po szczęści przeuzgany» («Світ, по частинах розглянутий»). Ця збірка з'явилася друком ще у 1697 році у Кракові, стала єдиною в його творчому доробку поета. Сучасне фототипічне видання українською мовою повному обсязі вперше було надруковано лише 2004 року. Відтоді сучасний читач завдяки своєрідному перекладу В. Шевчука з відповідними коментарями має змогу відкрити ім'я Д. Братковського (?–1702) – українського шляхтича з Волині; відомого українського полонимовного поета епохи пізнього Бароко.

Через поетичні переклади збірки Валерій Шевчук продовжує форми міжкультурного польського та українського бароко. Світ, яким він постає зі сторінок цієї книги, – сповнений авторською самоіронією, алегоричністю, використанням оніричних мотивів тощо.

Одним із найцікавіших для перекладу творів Д. Братковського, на наш погляд, можна назвати поезію «Світ – коло. Автор до себе», в якій актуалізовано символіку кола та своєрідне стереоскопічне бачення барокової доби. Як відомо, коло є домінантним бароковим принципом, властивим для творчості В. Шевчука. Тож, визначимо семантичні та мовні кореляції між текстом першотвору і перекладом та його сучасною версією:

	Оригінал <i>Koło Świat</i> <i>Autor do siebie</i>	Переклад В. Шевчука <i>Світ – коло</i> <i>Автор до себе</i>
1.	Kołem świat (mówią) kołem się obraca,	Світ – коло, кажуть, колом обертає,
2.	Nabędzie wiele, aż razem utracą.	Набуде доста, раптом утрачає.
3.	Zbyszy wszystkiego znowu nabyć może,	Усього збувшись знову набуть може,
4.	Fortuny koło w ręku Twoim, Boże;	Фортуни коло з рук твоїх, о Боже!
5.	Ej, koło moje, gdzieś koło załgnęło,	«Мое гей коло, десь, мабуть зав'язло,
6.	Że dotąd w z górę obrotu nie wzięło.	З гори-бо досі покоту не мало».
7.	Powróć na górę to koło co prędzaj,	Вертать на гору колу є потреба,
8.	Mój dobry Panie, gdyż trzeba pieniędzy.	Мій добрий пане, як грошей де треба.

Як бачимо, переклад В. Шевчука за формою та змістом практично повністю відповідає польському оригіналу. Але деякі трансформації спостерігаються, зокрема, у першотворі лексема *Powróć* – «поверни на гору» – форма наказового способу – це прохання, адресоване безпосередньо до Бога – своєрідне продовження молитви. Натомість у Шевчуковій інтерпретації – «*Вертать на гору*». Але ця неточність компенсується авторською самоіронією, що виступає, як відомо, важливою бароковою категорією – як елемент подвійного читання, який зберігає перекладач. У цьому контексті наголосимо, що іронія є невід'ємною складовою збірки Д. Братковського. В. Шевчук у перекладах намагається бути суголосним у відтворенні іронічних ознак: контрастність, поєднання непом'януваного, антиномії («набуде» – «утрачає»). Слід зазначити, що у Шевчукових перекладах іронія переважно реалізується на мовному рівні: наприклад, через пряму мову (спостерігаємо у тканині цієї поезії), метафоричність («Світ – коло, кажуть, колом обертає») тощо.

Окрім того, не відступаючи від барокової концепції передачі художнього образу, В. Шевчук практично реконструює ритм, метричний розмір:

Оригінал	Переклад В. Шевчука
<i><u>Ko</u> – lo <u>Świat</u> <u>Au</u> – tor do <u>sie</u> – bie</i>	<i>Світ – <u>ко</u> – ло <u>Ав</u> – тор до <u>се</u> – бе</i>
<i><u>Ko</u> – lem <u>świat</u> (<u>mó</u> – wią) <u>ko</u> – lem się ob – <u>ra</u> – ca, (11 складів, 5 наголошених)</i>	<i>Світ <u>ко</u> – ло, <u>ка</u> – жуть, <u>ко</u> – лом о – бер – <u>та</u> – є, (11 складів, 4 наголошених)</i>
<i>Na – <u>be</u> – dzie <u>wie</u> – le, aż <u>ra</u> – zem u – <u>tra</u> – ca. (11 складів, 4 наголошених)</i>	<i>На – <u>бу</u> – де <u>дос</u> – та, <u>рап</u> – том у – тра – <u>ча</u> – є, (11 складів, 4 наголошених)</i>
<i><u>Zbyw</u> – szy wszyst – <u>kie</u> – go <u>zno</u> – wu <u>na</u> – być <u>mo</u> – że, (11 складів, 5 наголошених)</i>	<i>У – <u>сьо</u> – го <u>збув</u> – шись <u>зно</u> – ву на – <u>буць мо</u> – же, (11 складів, 5 наголошених)</i>
<i>For – <u>tu</u> – ny <u>ko</u> – ło w <u>re</u> – ku <u>Two</u> – im, <u>Bo</u> – że; (11 складів, 5 наголошених)</i>	<i>Фор – <u>ту</u> – ни <u>ко</u> – ло з <u>рук</u> тво – <u>іх</u>, о <u>Бо</u> – же!; (11 складів, 5 наголошених)</i>
<i>Ej, <u>ko</u> – ło <u>mo</u> – je, gdzieś <u>ko</u> – ło załg – <u>ne</u> – ło, (11 складів, 4 наголошених)</i>	<i>«Мо – <u>є</u> гей <u>ко</u> – ло, десь, <u>ма</u> – будь за – <u>в'яз</u> – ло, (11 складів, 4 наголошених)</i>
<i>Że <u>do</u> – tąd w z <u>gó</u> – rę o – <u>bro</u> – tu nie <u>wzię</u> – ło, (11 складів, 4 наголошених)</i>	<i>З го – <u>ри</u> – бо <u>до</u> – сі по – <u>ко</u> – ту не <u>ма</u> – ло», (11 складів, 4 наголошених)</i>
<i><u>Po</u> – wróc na <u>gó</u> – rę to <u>ko</u> – ło co <u>pre</u> – dziej, (11 складів, 4 наголошених)</i>	<i>Вер – <u>тат</u> на го – ру <u>ко</u> – лу <u>є</u> пот – <u>ре</u> – ба, (11 складів, 5 наголошених)</i>
<i>Mój <u>dob</u> – ry <u>Pa</u> – ni, (11 складів, 4 наголошених) gdyż <u>trze</u> – ba pie – <u>nie</u> – dzy.</i>	<i><u>Мій доб</u> – рий <u>па</u> – не, як <u>гро</u> – шей де <u>тре</u> – ба, (11 складів, 5 наголошених)</i>

Отже, розглянутий у межах доповіді переклад Валерія Шевчука із збірки Д. Братковського «Świat po czesci przeyzranu», свідчить про подальший діалог в аспекті «культурної пам'яті» в українсько-польській бароковій поезії. Сучасні читачі через модернізовані Валерієм Шевчуком мотиви і образи збірки цього митця відкривають для себе багатогранну художню картину світу, особливості світовідчуття людини барокової доби, її почуття та враження. Перспективою подальших розвідок стане рецепція Шевчуківих перекладів Симона Симоніда (Шимоновича) – українсько-польського поета доби Бароко.

ФУНКЦІОНУВАННЯ АТРИБУТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У РЕКЛАМНОМУ ТЕКСТІ

Дослідження рекламних текстів набуває все більшого поширення в сучасній лінгвістиці. Учених цікавить рекламний текст насамперед як результат особливої сфери мовленнєвої діяльності – рекламного дискурсу, що характеризується цілою низкою прагматичних чинників.

Метою дослідження є з'ясувати прагматичний потенціал атрибутивних конструкцій у реалізації комунікативних інтенцій адресанта. **Матеріалом дослідження** стали відеоролики телереклами, що транслюється на загальнонаціональних українських телеканалах (09.02.2020, СТБ; 13.04.2020, ICTV).

Синтаксична організація рекламного тексту має відповідати загальній комунікативно-прагматичній спрямованості рекламного тексту. З-поміж різноманітних синтаксичних структур, використовуваних у рекламних текстах (односкладні речення, еліпсиси, парцельовані, сегментовані утворення, приєднувальні, порівняльні конструкції тощо), особливо вирізняються атрибутивні конструкції. Рекламні тексти насичені атрибутивними конструкціями, які вживаються для увиразнення певної ознаки рекламованих товарів і послуг (звичайної, загальновідомої чи оригінальної; стилістично нейтральної чи експресивно-емоційної), виконують роль кваліфікаторів, розрізнявачів характеристик предмета, слугують для оцінки якостей предмета тощо: *Розкрийте справжню ніжність TRUFALIE, що дарує насолоду витонченим смаком. TRUFALIE. Перевершує сподівання! Створено для особливих привітань* (09.02.2019, СТБ). Спостереження над ілюстративним матеріалом доводять, що практично неможливим є рекламний текст без використання атрибутивних конструкцій

Важливим прагматичним завданням будь-яких рекламних повідомлень, у тому числі й телевізійних роликів, постає формування позитивного образу рекламованої продукції та її позитивної оцінки. У цьому плані прагматичний потенціал атрибутивних конструкцій складно переоцінити. Саме атрибутивні компоненти не лише всебічно характеризують й описують властивості певної рекламованої продукції, але й формують той її образ, який, на думку рекламодавців, зможе переконати адресата в необхідності придбання саме цього товару чи послуги.

Отже, прагматичний потенціал атрибутивних конструкцій сприяє ефективності рекламного повідомлення загалом.

З-поміж проаналізованих рекламних телевізійних роликів доцільно виділити декілька різновидів атрибутивних конструкцій, які мають виразне прагматичне навантаження, зокрема

1) атрибутивні конструкції, які вказують адресату на значні, на думку рекламодавця, переваги рекламованої продукції: *Тепер креми «Чистая линия» заряджені енергією молодості свіжих паростків пшениці* (13.04.2020, ICTV) – атрибутивна конструкція передає таку інтенцію мовця: складники крему є натуральними, а отже, надзвичайно ефективні. В охарактеризованій атрибутивній конструкції прагматичний потенціал виявляється насамперед у тому, що мовець, підкреслюючи певну перевагу продукції, покликається на певні стереотипні фоніві знання адресата й вибудовує при цьому своєрідне протиставлення, яке, як правило, не вербалізується, але мається на увазі: *просте лікування, а не складне; домашній йогурт, а не магазинний* тощо.

2) атрибутивні конструкції, які підтримують вже створений, на думку рекламодавця, позитивний образ рекламованої продукції: *Teva – розумна турбота* (13.04.2020, ICTV). Прагматичне навантаження виявляється в повторенні вже усталених образів, які виконують роль своєрідного нагадування для адресата.

3) атрибутивні конструкції, які створюють сучасний позитивний образ самого споживача рекламованої продукції або підкреслюють бажаність такої продукції чи послуг для адресата: *Магне В6. Антистрес. Секрет залізних нервів* (09.02.2020, СТБ) – атрибутивна конструкція створює образ сучасної ділової людини, яка з легкістю долає стресові ситуації. Потенційному споживачу навіюється або в деяких рекламних повідомленнях й агресивно нав'язується відповідна, необхідна виробнику продукції, модель поведінки, яка передбачає користування рекламованими товарами чи послугами.

За нашими спостереженнями, у більшості проаналізованих рекламних телевізійних роликів поєднуються атрибутивні конструкції першого та третього різновиду за прагматичним потенціалом.

Пономаренко С. С.,
канд. філол. наук, доцент кафедри української філології та
міжкультурної комунікації,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ СЛОВОТВІРНИЙ ТИП, МОРФОНОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ І ДЕРИВАЦІЙНИЙ АКЦЕНТНИЙ ТИП

Одним із центральних понять дериватології є поняття словотвірного типу, який у контексті нашого дослідження тісно пов'язаний із іншими поняттями, а саме: морфонологічна модель та дериваційний акцентний тип.

У лінгвістичній літературі часто використовують недиференційовано терміни «словотвірний тип» і «морфонологічна модель». Термін «словотвірна модель» використовують для позначення морфонологічних різновидів того самого словотвірного типу (СТ). Слова того самого СТ можуть утворюватися з різними морфонологічними особливостями, тобто за різними морфонологічними моделями, напр.: *миколаївський*, *ялтинський* (інтерфіксація), *запорізький* (чергування приголосних та аплікація). В одному словотвірному типі можуть поєднуватися слова, побудовані за різними моделями.

При утворенні похідного слова часто відбувається взаємоприсотування поєднаних морфів. За законами української мови на межі морфем можливі не всі фонемні сполучення. Таким чином, термін «морфонологічна модель» доцільно вживати для позначення морфонологічних різновидів усередині того самого СТ, оскільки творення слів того самого СТ можуть супроводжувати різні морфонологічні особливості, а саме: альтернація, інтерфіксація, інтерференція, усічення, зміна акцентуації. Крім того, творення слів може й не супроводжуватися морфонологічними процесами; більше того, один СТ може об'єднувати слова, утворені за різними моделями: одним СТ таке об'єднання властиве, іншим – ні.

Аналізуючи способи словотворення повнозначних слів, легко помітити деякі закономірності. Скажімо, іменники, які позначають особу за професією, утворюються від дієслів за допомогою суфіксів **-ник**, **-ач**, **-тель**. Прикметники, які позначають належність предмета певній істоті, утворюються за допомогою суфіксів **-ів**, **-ин**. Отже, у мові існують певні схеми, за якими утворюються слова. Ці схеми називають словотвірними типами. Словотвірний тип – одне із центральних понять дериватології.

Словотвірний тип (СТ) – це схема побудови слів певної частини мови, абстрагована від конкретних лексичних одиниць, що характеризується:

- а) спільністю частин мови твірних і похідних слів;
- б) спільністю семантичного співвідношення між мотивованим і мотивувальним словом;
- в) спільністю способу словотворення, а значить, і тотожністю форманта в матеріальному та семантичному аспектах, напр.: **прикметникова основа + -і- (-ти): бі́л-ий + -і- (-ти) → білі́ти, зелéн-ий + -і- (-ти) → зелені́ти, чо́рн-ий + -і- (-ти) → чорні́ти.**

Отже, слова *білі́ти, зелені́ти, чорні́ти* утворюють один словотвірний тип, тому що утворені від однієї частини мови – прикметника, а самі належать до класу дієслів; мають спільне словотвірне значення процесуальної ознаки; утворені за допомогою суфікса *-і-* відповідно морфемним суфіксальним способом.

Таким чином, похідні слова, що належать до одного СТ, перебувають в однакових формально-семантичних відношеннях зі своїми твірними. А це означає, що *білі́ти : бі́лий = зелені́ти : зелéний = чорні́ти : чо́рний; дéнний : дeнь = со́нний : сон = осі́нній : о́сiнь* та ін.

Похідні слова, у яких не збігається бодай одна з трьох ознак, належать до різних СТ, пор.: 1) *господі́ня, кравчі́ня, богі́ня*; 2) *глиби́на, довжи́на, височина́*; 3) *ожі́на, мали́на, кали́на*; 4) *ма́чушин, свáшин, ма́мин*.

У сучасній лінгвістичній науці за частотністю і характером реалізації розрізняють продуктивний і непродуктивний, регулярний і нерегулярний словотвірні типи.

Продуктивний СТ – це тип, за зразком якого утворена значна кількість похідних слів у мові, напр.: *рік → рі́чний, місяць → міся́чний, день → дéнний* тощо.

Непродуктивний СТ – це тип, за яким у сучасній мові не утворюються нові слова, напр.: *ковáль, скрипа́ль*.

Регулярний СТ – це тип похідних слів, для творення яких використовується регулярний словотвірний засіб (формант), напр.: суфікс *-ець* у віддієслівних іменниках – назвах особи за видом діяльності (*видав-ець, віхид-ець, охорон-ець*).

Нерегулярний СТ – це тип похідних слів, для творення яких використовується нерегулярний словотвірний засіб, напр.: суфікси *-уз-* (*франц-уз*), *-ун-* (*крас-ун-я*) [УСТ 2007: 176–177].

У мовознавчій літературі замість терміна «словотвірний тип» часто вживається термін «словотвірна модель» («морфонологічна модель»). Але більшість учених розмежовують ці два поняття. Термін «словотвірна модель» («морфонологічна модель») використовують для

позначення морфологічних різновидів того самого словотвірного типу. Слова того самого словотвірного типу можуть утворюватися з різними морфологічними особливостями, тобто за різними морфологічними моделями, напр.: *микола́ївський* ← *Микола́їв* (без морфологічних змін), *я́лтинський* ← *Ялта* (інтерфіксація), *запо́різький* ← *Запо́ріжжя* (чергування приголосних).

Таким чином, в одному словотвірному типі можуть поєднуватися слова, побудовані за різними моделями.

В основі поняття «дери́ваційний акцентний тип», безперечно, лежить поняття словотвірного типу, проте ці терміни не можна вважати тотожними (взаємозамінними). Як бачимо з дефініції словотвірного типу, в ній жодного слова не сказано про акцентуацію складових – твірних і похідних слів. Чинниками, що визначають словотвірний тип, є тотожність частиномовної належності обох загаданих компонентів, їхня семантична мотивованість та спільність словотворчого засобу. Дери́ваційний акцентний тип базується на цих ознаках словотвірного типу, проте найважливішим елементом виступає словесний наголос, а точніше його місце в морфемній структурі твірної й похідної лексем. Словотвірні пари, що належать до одного словотвірного типу можуть мати різні акцентні характеристики. Це означає, що ці пари утворюють той самий словотвірний тип, проте належать до різних дери́ваційних акцентних типів. Наприклад, відприкметникові іменники, утворені за допомогою форманта *-іст'*, що виражає словотвірне значення опредмеченої ознаки: *при́криий* → *при́крість-Ø*, *кво́лий* → *кво́лість-Ø*, *бадьо́рий* → *бадьо́рість-Ø* належать до нерухомого кореневого дери́ваційного акцентного типу (ДАТ $\acute{R}$), тоді як словотвірні пари, що репрезентують той самий словотвірний тип *молоді́й* → *мо́лодість-Ø*, *ста́рий* → *ста́рість-Ø*, належать до рухомого флексійно-кореневого дери́ваційно-акцентного типу (ДАТ $\acute{R}\acute{R}$). Аналогічна ситуація простежується і у випадку з віддієслівними іменниками, утвореними за допомогою форманта *-нн'*, що виражають словотвірне значення опредмеченого процесу: *чита́ти* → *чита́ння*, *змага́тися* → *змага́ння*, *сто́яти* → *сто́яння* (нерухомий ДАТ $\acute{S}$), тоді як *зна́ти* → *зна́ння* (рухомий ДАТ $\acute{R}\acute{F}$), *пра́ти* → *пра́ння* (рухомий ДАТ $\acute{S}\acute{F}$). Наведені факти переконливо доводять, що похідні, належні до того самого словотвірного типу, репрезентують різні дери́ваційні акцентні типи.

Наголос виступає морфологічним засобом і супроводжує процес формо- і словотворення. Поняття морфологічної моделі порівняно з поняттями словотвірного й акцентно-дери́ваційного типу близьке, але значно ширше, а значить і не тотожне їм (див. докладно про морфологічні моделі в сучасній українській мові п. 2.2.). Визначення

морфологічних моделей та їхніх різновидів ґрунтується на морфологічних процесах (явищах), що супроводжують акт деривації. До таких, як зазначалося вище, належать альтернація, інтерфіксація, інтерференція, усічення, зміна акцентуації (див. п. 2.1.). Акцентні типи, як і морфологічні моделі, функціонують у сфері формотворення і словотворення. Морфологічні моделі словотвірного типу бувають шести різновидів, з-поміж яких одна акцентно-дериваційна (див. п. 2.1.). Проте, як і у випадку з формотворенням, процес словотворення обов'язково передбачає врахування місця наголосу в твірному і похідному словах. Основна відмінність між акцентно-дериваційною морфологічною моделлю та дериваційним акцентним типом полягає в тому, що при визначенні першої до уваги береться та словотвірна пара, у якій наголос у процесі деривації переміщується з однієї морфеми на іншу, тоді як при визначенні ДАТ наголос може бути як рухомих, так і нерухомих.

Таким чином, ототожнювати поняття «словотвірний тип», «морфологічна модель» та «дериваційний акцентний тип» немає підстав.

УДК 821.161

Руссова В. М.,

канд. філол. наук, доцент кафедри української філології та міжкультурної комунікації,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОПРИЯВНЕННЯ МОВНОГО ПИТАННЯ У РОМАНІ «ДЕ ТРАВА ЗЕЛЕНІША» НАТАЛКИ ДОЛЯК

Еміграційні процеси з України останні десятиліття стають проблемою. Це не може не позначитися й на тематиці національної літератури. Найбільш плідною у розкритті цього питання слід визначити Наталку Доляк з її романами «Г'астарбайтерки» (2012), «Заплакана Європа» (2013), «Шикарне життя у Вупперталі» (2017) та «Де трава зеленіша» (2018). Перу письменниці також належить неопублікований роман «Реф'юджі», за яким нею було створено перший її кіносценарій («Біженка»). Саме про цей твір вона говорить як про автобіографічну прозу, адже змальовані в ньому події, це те, через що вона сама пройшла, ставши 1991 року біженкою через сімейну драму. Її герої – українки, які вимушені наприкінці ХХ ст. – на початку ХХ ст. шукати кращої долі і заробітку за кордоном. Її ж роман «Де трава зеленіша» за складом героїв і географією відрізняється від попередніх творів. Йдеться про еміграцію до Європи й Ізраїлю сім'ї євреїв та еріду їх в Україну після

невдалих пошуків щастя за межами різних міст. Цей твір ще 2013 р. отримав спеціальну відзнаку на конкурсі «Коронація слова» як кращий гумористичний твір, але видавництва не бралися його друкувати.

Мова героїв роману і ставлення самої авторки до проблеми державної мови та можливості видання книг російською окреслено чітко: «Це для мене принципове питання. Видавці переконували писати російською, аби збільшити коло читачів. Згідна на переклад моїх творів. Але не хочу видаватися у Росії. На російському ринку потрібно писати для росіян. Переконана, що мої твори на тему заробітчання не будуть зрозумілі російському читачу. Ми ментально різні». До речі, рецепцію осуду і неприйняття зневажливого ставлення росіян до української мови, відгомін імперської зверхності зустрічаємо і у романі «Шикарне життя у Вупперталі», коли авторка подає яскраву картину, як учителька російської «Галина Іванівна Шмудріна весь час казала з суто воронезьким чи може пермським акцентом: – Закройте свої плевательниці, – звертаючись до галасливого класу». І у пролозі роману «Де трава зеленіша» акцентується мовне питання, хоч йдеться про вимогу до знання англійської в Америці, а німецької у Німеччині для емігруючих з СРСР, але, власне, це і натяк на положення з національними мовами в «країні радянської демократії». Звиклі до єдиної мови міжнародного спілкування в різних республіках, вихідці з російської імперії вимагали такого ж порядку на еміграції у США. Наталка Доляк подає цікавий монолог плебейсько-радянського консервативного мислення: «Шо за несвобода? Шо за тиск? Шо за правила, хто їх тут понавидував? Ніби іншої мови немає в світі! Відколи базарили російською і тепер не здамось, – вирішили переселенці й встановили швиденько свої закон і на Районі».

Загалом мовне питання оприявнюється у романі на прикладах проживання родини Фріди у різних країнах і у різних аспектах. Письменниця упродовж усіх змальованих подій 90-х років ХХ ст. – поч. ХХІ ст. передає особливості спілкування членів сім'ї українською мовою з виразними домішками ідиш. Зазвичай його використовувала Фріда, коли треба було наголосити своє переважаюче право старшої. Її критичне ставлення до недоліків своїх дітей часто характеризувалися епатажними виразами: «шлепер – тюхтій, крой цен тухес – чесати зад, барагоз – хуліган, пуріц – зарозуміла людина, лайдак – нероба, шикса – незаміжня неєврейка, шмендрик – незначна людина, шмок – ідіот найвищої проби, шайгец – шибеник, шлемазел – недотепа». Практична, розумна і ексцентрична Фріда за рідну мову все ж вважала ідиш, і ностальгувала за втрачені можливості користування своєю «маме лошн» (рідною мовою): «Фріда дуже жалкувала, що їй дісталися від предків лише мовні уламки, крихти, смішні лексично оздоблені виразки. От кого було приємно слухати, так це її покійного тата...».

Авторка роману не оминає і таких сюжетів, як батьки емігрантів 90-х років ХХ ст. опікувалися, аби їхні діти вивчили мову «високу», а не ідиш. Бо іврит – мова вченості, державна мова по суті. Цікавий епізод із життя таких сімей є у творі, коли йдеться про спілкування сусідів – вихідців з пострадянських територій, яким доводиться тимчасово жити у довжелезних вагончиках, хоч і з окремими входами, які вони отримали від держави безкоштовно. Регіна і Айгор не виявляли бажання і здібностей у вивченні на курсах івриту, тому їх тішило, що це є складною справою і для сусідських підлітків. Справжня єврейська мама вихваляє свого сина, але той, аби відчепилися, несе якусь тарабарщину і то після погроз амбітного тата. Отже, те, як бажане видається за дійсне цими батьками саме добре ілюструють вимогу для переселенців знати рідну мову – іврит: «У нас Сюня вже тарабанить на івриті, як тут його й вродили. Буваємо просимо, сину, говори з нами рідною мовою, а він так подивиться, мовляв, а я якою до вас звертаюся...».

Отже, у творі «Де трава зеленіша» Наталки Доляк обігрується питання рідної мови та мовний бар'єр для емігруючих за межі батьківщини. А виділяє цей роман з-поміж названих творів авторки насиченість гротеском, іронією і самоіронією, емпатією до євреїв-емігрантів та симпатією до народу, який зумів створити міцну національну державу.

УДК 821

Цибульська А.-З. М.,
старший викладач кафедри,
української філології та міжкультурної комунікації
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ГРАМАТИЧНІ ТА ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ В ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ

*На матеріалі робіт українців,
які складали державний сертифікаційний іспит
з польської мови як іноземної на рівні
ВІ 7–8 березня 2020 року в
Чорноморському національному університеті
ім. Петра Могили у Миколаєві*

Польській мові, та зокрема помилкам у процесі вивчення її, присвячено чимало статей. Однак, з введенням у 2004 р. та зі зростом популярності державного сертифікаційного іспиту з польської мови як

іноземної (від моменту децентралізації комісії) з'явилося багато нового матеріалу для дослідження мовознавцями.

Матеріалом дослідження стали письмові роботи учасників дев'ятого державного сертифікаційного іспиту з польської мови як іноземної, який відбувся 7–8 березня 2020 року. У іспиті з польської мови як іноземної взяли участь 49 учасників на рівнях B1, B2, C1 у групі, адаптованої до потреб дорослих та на рівні B2 в групі, адаптованої до потреб дітей та молоді. Для дослідження було проаналізовано 9 робіт на рівні B1.

Середня кількість граматичних помилок в досліджених роботах склала 26, а лексичних – 19 (твір на 200 слів, +/-20%).

I. Серед граматичних помилок можна виділити наступні:

1. Помилки у формах та вживанні іменника та прикметника

а) Неправильний рід іменника, напр., najlepszy liceum, nowy gimnazjum, Mercedes ostatniej modeli, tę kolegę;

б) Неправильний відмінок, напр., dziewczyna z prostymi włosami i błękitnymi oczami, znaleźć pracy, szukam informacje, widzę coś nowe, po powrocie, uczyć język niemiecki, nauczyć się słowackiemu, mam nadzieje, po pięciu lat, uczony mną;

в) Неправильна форма множини, напр., pokoje jasny i przyjemny, dobry specjaliści, czyściutkie ulicy, rzeszy ludzi;

г) Неправильно утворена форма (найчастіше знахідного, родового та місцевого відмінків), напр., w ogródku, grają w piłkę nożną/tenis, ta praca jest moim marzeniem, idę na wycieczki, dużo dziecięć.

2. Помилки у дієслівних формах

а) Неправильні форми теперішнього часу, напр., ja potrafiam, on mówi, ona czyta;

б) Неправильні форми минулого часу, напр., (ja) spędził, (ja) spędziłem, on poszedł, my podróżowały, ja poszedła; ja nie myślał, my musieliśmy;

в) Неправильні форми майбутнього часу, напр., ja będzie malowała, projektanci przyjadą, my będziemy mieć, my będziemy pracować;

г) Неправильні форми наказового способу, напр., kupi! zrobi! jedzi!;

д) Неправильні форми умовного способу, напр., ja by poprawiła, czy ty by chciała.

3. Помилки у формі та вживанні займенників

а) Неправильні форми займенників, напр., to dostarczyło mnie problemów;

б) Зловживання займенниками, напр., ja szukałam informacje, my robiliśmy zadanie;

в) Відсутність потрібного або наявність непотрібного зворотного займенника, напр., mnie podoba, wczasam się z podróży, (uczeń) uczy polskiego, to nareszcie udało, my dobrze bawiliśmy.

4. Помилки у вживанні прийменників, напр., pokój z widokiem nad morze, polecam dla odpoczynku, przyjechałam do lotniska, obserwować za samochodami, na firmie, porozmawiać za filiżanką kawy.

5. Помилки в порядку слів у реченні, напр., chce jeść ci się.

II. Серед лексичних помилок можна виділити наступні:

а) Помилки викликані фонетичною подібністю українських або російських та польських слів, кальки та інтерференції, напр., ubierałam herbatę, jednoosobowy numer hotelowy, charakterystyki algorytmów, zbierałam się pojechać, wyjechałam tylko o siódmej, byłam słaba jak mucha, rozdrukować bilet, komórka przestała pracować, dom zawiera trzy piętra, praca daje zadowolenie, klimat psychologiczny, niosę odpowiedzialność, web-projektant, iść po schodach karierowych, architektor, im do wpodoby Polska;

б) Помилки у словотворенні, напр., zadowoloność, uwielbieciel wakacji, znanie języka, ludctwo.

Підсумовуючи отримані методом аналізу творів дані, можемо ствердити, що учасники державного іспиту найчастіше припускають помилок у закінченнях іменників, дієслів та виборі прийменників. Серед лексичних помилок найбільше з'являється кальок з української та російської мов. Слід, однак, пам'ятати, що робота вимагає подальшого дослідження, яке може принести нові результати.

Секція
АКАДЕМІЧНІ СВОБОДИ, УНІВЕРСИТЕТСЬКА АВТОНОМІЯ

**Підсекція: Нові виклики у навчанні професійної
англійської мови студентів-нефілологів**

УДК 378.016:811

Буровицька А. І.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**IMPLEMENTATION OF COMPETENCE-BASED APPROACH
IN TEACHING ENGLISH OF MEDICAL STUDENTS**

The foreign languages give a lot of opportunities beginning from the everyday communication to finding a prestige well-paying job. Knowledge of foreign languages allows to extend educational, cultural and professional level of education and even to get a chance to study and work in another country. It is relevant almost for every specialty and Medical stuff is not an exclusion.

During learning a discipline «Foreign language» at school students develop skills and abilities to use a foreign language as a means of communication, learning basics of grammar and vocabulary of the average level. But only during education at vocational school or university students can focus on the aspect of English which will be extremely important in their future life, that is so called English for specific purposes and gaining competence. The basic principle of teaching languages for specific purposes has been created to meet specific academic and professional needs of learners, whereby each pedagogical situation and each group of learners is considered to be new and different from the previous one. The language courses for specific purposes are based on particular vocabulary set and unique language skills that will be indispensable to learners in a specialized field.

Professional competence is distinguished primarily by the fact that it requires knowledge not only of generic kind but specific knowledge what the students can apply in a certain field, it is the ability and willingness to implement their skill in their practice, while improving the quality and effectiveness of their activity. Competence can be identified as a set of developed personality traits of the students, which provide readiness to

perform different functions related to professional activities. The main task facing the teacher is to reveal the creative potential of students, to find such means that would awaken the mental activity of students and interest in a foreign language. In solving this problem, the active methods of learning that motivate students to self-development and creative learning material come to the fore.

The specific of teaching English in a medical department involves a special approach to the teaching of the subject. The main purpose of a teacher is to learn a professional side of the future specialty of the students by means of the foreign language. Teaching is focused on language in context and acquiring specific vocabulary, as well as on grammar and structures. The aim of such a course is to prepare students for further education or training in specific fields, where the knowledge of English would greatly facilitate this process.

The goal is to instruct future medical professionals to actively communicate in English, primarily through specific situations that closely reflect the real world of professional setting. This approach combines the core medical courses and an English language course. The main task facing the teacher is to reveal the creative potential of students, to find such means that would awaken the mental activity of students and interest in a foreign language. In solving this problem, the active methods of learning that motivate students to self-development and creative learning material come to the fore.

Having already oriented their education towards a specific area, medical students are generally aware of the purpose of learning English and finding it complementary in that orientation. Moreover, the knowledge of the basic field of interest allows them to identify the real context of vocabulary and language structures presented to them. For effective education in this case we offer to use such activities as using educational games and target situation or cases like:

1. Role playing. Roles are distributed in the following types of interaction: «doctor-patient», «doctor-relative of the patient», «nurse-doctor», «doctor-doctor», etc.

2. Brainstorming. For example, the first task is to examine the patient and determine basic symptoms of the disease, if the patient refuses to be examined and further treated, discuss the prescribed treatment with the relatives of the patient. Several minutes can be given to try to solve the issues. Discussing their choice of diagnosis and the way of the following treatment with explanation.

3. Making a report on the results of patient examination at council of physicians (good to learn new signs and symptoms)

4. Writing a referral letter with full anamnesis description of a patient
5. «Over to you» tasks what mean giving an answer to complicated question solving an intricate medical puzzle.
6. Working in pairs, creating the dialogs on specific topic, using various cases, like «in the Drug Store», «in Emergency Department», «During an operation», «In the Theatre» (a place where operations are performed) and others, the most important is using some new words and constructions of the topic, making a focus on language in context and acquiring specific vocabulary, as well as on grammar and structures.
7. Discussion on topical issues (like Healthy way of life, Nutrition, Smoking, Sport and Health, Abusing Drugs, etc.)
8. Test tasks, based on choosing one of the variants (used to prepare future medical workers for passing their professional exams).

As a result of such activities, we can conclude that they can be diverse, but their main purpose should be developing the ability to think independently and make decisions, train and strengthen their professional knowledge, forming professional competence. During such activities, students have a constant exchange of information, they make new steps in communication exchange their professional knowledge, offer solutions to difficult medical issues, choosing the best treatment options, proposing medications, and so on. Such situations contain simulation of a possible situation what can happen in their future career what can so we are talking about specific situations of professional communication what are such important to form the future professional competence.

УДК 378.12:81'243

Войцьо І. М.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ НЕФЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Студенти мають бути підготовленими до свідомого використання іноземної мови в подальшому житті та роботі, адже англійська мова виступає як засіб комунікації, спілкування з представниками інших націй. Якісна мовленнєва підготовка студентів не можлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасні освітні технології, це професійно-орієнтоване навчання, де застосовуються інформаційні

та телекомунікаційні технології, робота з навчальними комп'ютерним програмами з іноземних мов (система мультимедія), використання інтернет-ресурсів тощо.

На даному етапі основним методом навчання іноземної мови є комунікативний метод. У процесі навчання за комунікативним методом студенти набувають комунікативної компетенції – здатності користуватися мовою залежно від ситуації. Вони навчаються комунікації в процесі самої ж комунікації. Для досягнення мети, тобто комунікативної компетенції, викладач використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Переваги комунікативного методу полягають у тому, що студенти вдосконалюють навички усного мовлення, долається страх перед помилками.

Необхідно зазначити, що нині у практиці підготовки студентів ЗВО поряд із традиційними методами навчання досить широко застосовуються активні методи навчання. Активні методи навчання стимулюють пізнавальну діяльність студентів, вони будуються на діалозі, який передбачає вільний обмін думками про шляхи вирішення тієї чи іншої проблеми та характеризується високим рівнем активності студентів. Саме таке навчання загально прийнято вважати «найкращою практикою навчання» в сучасному вищому навчальному закладі.

Важливе місце у цій діяльності посідають – інтерактивні методи, в основі яких лежить взаємодія викладача і студента, безпосереднє міжособистісне іншомовне спілкування, найважливішою особливістю якого визначається спроможність студентів «приймати роль» іншого, уявляти як цього сприймає партнер, або група комунікантів і, відповідно, брати участь у мовленнєвій ситуації, будувати свої власні мовленнєві дії. Взаємодію у режимі викладач – студент, студент – студенти, характеризує висока інтенсивність професійного спілкування його учасників, зміна форм пред'явлення дидактичного матеріалу. Мотивація вивчення іноземних мов у навчальному закладі підвищуємо за допомогою використання професійного спілкування – рольових ігор, які залучають студентів до інтерактивної діяльності на занятті. Передбачають неформальний стиль спілкування, можливість об'єктивно оцінювати свої комунікативні можливості. Цей метод роботи збільшує відсоток розмовної мови у системі практичного заняття. Впровадження інтерактивних форм та методів навчання іншомовної фахово орієнтованої компетенції потребує цілеспрямованої розробки чітких інструкцій з боку викладачів, підготовки до постійного оновлення лінгвістичного ресурсу для комунікації.

Інноваційні технології навчання, повинні бути зорієнтовані на особистість студента, створення умов для цього самовираження і

розвитку, при якому прагнення постійно оптимізувати навчальний процес з урахуванням особистостей інформаційного суспільства зумовлює потребу в нових технологіях навчання. Використання інтерактивних технологій не самоціль, а засіб створення атмосфери доброзичливості й порозуміння.

УДК 81'25

Гришкова Р. О.,

д-р пед. наук, професор, завідувач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

НОВОСТВОРЕНІ СЛОВА В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Публіцистичний дискурс, як і будь-який інший, окрім загальнозживаної газетної лексики (спеціальних політичних і економічних термінів, газетних кліше, абревіатур і скорочень), характеризується вживанням специфічного вокабуляра, з усього розмаїття якого нас цікавлять новостворені слова і слова-композиції, які належать до неологізмів.

Справжні неологізми не живуть у мові довго, вони створені в момент мовлення, і мають одну особливість – вони тимчасові. Однак, сила письмової мови полягає в тому, що як тільки слово зафіксоване на письмі, воно стає частиною вокабуляра незалежно від якості цього слова. Ось чому введення нових слів здатне викликати непередбачувані наслідки: новостворені слова можуть замінити старі і «прижитись» у мові спочатку як синоніми вже існуючих слів, а пізніше зовсім витіснити з мови старі слова.

Коли в середині XIX століття російський літературний критик В. Г. Белінський почав вживати слова *предмет, об'єкт, тип, прогрес, пролетаріат*, вони були ворожо сприйняті тодішньою російською літературною елітою як породження буржуазного суспільства, але з часом стали фактом мови і до кінця століття вже не сприймалися як чужорідні слова.

Так відбувається з багатьма запозиченнями і зараз: на початку нового століття у мові українців з'явилися слова *дилер, маркетинг, дистриб'ютор, менеджер, мерчендайзер, візажист, шоумен*. Великі магазини почали називати *супермаркетами*, люди стали ходити на *шопінг*, замість контор тепер *офіси*, а банківські службовці перейменовані в *клерків*. Більш того, слово *клерк* набуло негативного значення; офісних службовців почали принизливо називати *офісний*

планктон. Наразі невідомо, як надовго ці запозичення залишаться в нашій мові; настав час, коли національне бореться з інтернаціональним, міжнародним. Цей процес знаходить відображення і в мові.

В українській мові з'явилося безліч неологізмів, що своєю появою завдячують стрімкому намагання національної еліти відокремитись від російської мови, вийти з-під її впливу, заявити про власну незалежність. Інститут української мови зазіхнув навіть не тільки на російські слова-запозичення в українській мові, але й на слова латинського чи давньогрецького походження. Так з'явилися у нашій мові «*етер*» замість звичного *ефір*, «*катедра*» замість *кафедра*, «*абетка*» замість *азбука*, газетні «*шпальти*» замість *сторінок* тощо. З екранів телевізорів тепер можна почути фемінізовані варіанти дотепер загальноживаних слів: *авторка*, *завідувачка*, *лікарка*, *інженерка*, *дописувачка*, *експертка*, *геологиня*, *філологиня*, *членкиня*, *дієтологиня та ін.* Створений за часів незалежності Інститут національної пам'яті продовжує воювати не тільки з нашими національними святами, але й спотворювати та ускладнювати нашу мову.

З розвитком науки і технологій вокабуляр пересічного українця поповнився комп'ютерними термінами, словами-запозиченнями з інших мов: *niap* – від англ. PR (*public relations*), *імідж-мейкер*, *рекет*, *фейк*, *гаджет*, *фрік*, а слово «*діджиталізація*» визнане найбільш часто вживаним у минулому 2019 році. Ці слова та ще багато інших були неологізмами на початку двохтисячних, згодом вони «прижились» у нашій мові, і характеризують гнучкість системи сучасної української мови та її здатність вчасно й адекватно реагувати на зміни в оточуючому середовищі, що швидко трансформується під впливом інтернаціоналізації, глобалізації, доступу до інтернету та інших соціальних мереж.

Найчастіше на сторінках газет і популярних журналів зустрічаються слова, утворені від латинських чи давньогрецьких основ, і фонетично пристосовані до нашої вимови. Так у лексиці українців з'явилися слова *люстрація* (від лат. *lustratio* – очищення), *субсидія* (від лат. *subsidium* – допомога, підтримка), *субвенція* (від лат. *subvenio* – приходжу на допомогу), які відображають ситуацію в країні після революції гідності, та багато інших. Український парламент – Верховна Рада – всю минулу осінь працював у *турборежимі*, зараз депутати комунікують *он-лайн*. У даному випадку самі слова не нові, але жити в новому контексті.

На другому місці – політичні й економічні композити, тобто слова, утворені з двох чи більше основ, які відображають явище чи подію, що вже відбулась, і отримала офіційну назву, але в газетному дискурсі

використовують її скорочення. Наприклад: з розповсюдження нових *гаджетів* (*gadget*) наприкінці минулого століття в газетах та журналах для *тінейджерів* (*teen-ager*) з'явилося слово *calcuholic* (за аналогією зі словами *alcoholic*, *workaholic*, *shopaholic*; воно означало надмірну схильність школярів до використання обчислювальних машинок – калькуляторів: *calculator* + *holic*). Як результат зараз спостерігається *digital amnesia* – нездатність школярів здійснювати математичні підрахунки усно. Ще одним згубним наслідком суцільної комп'ютеризації стало так зване кліпове мислення – *clip thinking*. Це коли дитина не може скласти цілісного уявлення про навколишній світ і взаємозв'язок усього в природі, невзможі встановити причинно-наслідкові зв'язки і сприймає кожен подій чи явище як окремих епізод. У результаті діти можуть так і не навчитись аналізувати й абстрактно мислити.

На початку ХХІ століття в моду ввійшло слово *infortainment* = *information* + *entertainment*, воно використовувалося для позначення дитячих розваг за допомогою інформаційних технологій, а дітей, які проводили забагато часу, граючи в комп'ютерні ігри, називали *геймерами* (від англ. *game* – гра). Коли в Україні запровадили концепцію Нової української школи (2016), в її основі лежало слово *edutainment* = *education* + *entertainment*, тобто навчання через розваги.

У 2008 році сталася всесвітня економічна криза, і тоді в пресі з'явилося слово *stagflation* = *stagnation* + *inflation* (поєднання застою з інфляцією).

Коли в 2016 році на референдумі англійці проголосували за *vixid* Великої Британії з Європейського Союзу, в ЗМІ почали використовувати своєрідне скорочення *Brexit*, що складалося з двох частин: *Britain* + *exit* (вихід). Зараз процес «розлучення» країни з Євросоюзом став історією, і слово *Brexit* зникло зі сторінок газет. Натомість у засобах масової інформації з'явилося слово *Mexit* = *Meghan Markle* + *exit* (*from Great Britain*). Цим словом позначають відмову англійського принца Гаррі від виконання королівських обов'язків і від'їзд з дружиною-американкою *Meghan Markle* спершу до Канади, а тепер до Каліфорнії, США. Оскільки більшість споживачів новин підозрюють, що ініціатором розриву з королівською родиною навряд чи був принц Гаррі, то й новоутворення *Mexit* відразу набуло негативного забарвлення. Їй пригадали, що вона не європейка, з простої сім'ї, старше принца на три роки. Допоки вона була частиною англійської королівської родини, її обережно засуджували за зухвалу поведінку й нехтування правилами етикету, не наважуючись образити королівську сім'ю. Переїхавши до Америки, вона, а разом з нею і принц Гаррі

стали приводом для пересудів, обговорення на сторінках таблоїдів, часом і відкритого глузування.

Зараз, коли світ полонила пандемія коронавірусу, з'явилося скорочення COVID-19. Економісти, піклуючись про наслідки карантину для економіки, винайшли слово *coronomika* – *corona*+ *economica*. Підозрюючи, що наслідки пандемії можуть стати катастрофічними для багатьох країн зі слабкою економікою, керівники держав шукають шляхи виходу з *короновірусної* кризи. Немає сумнівів у тому, що слова *коронавірус* і *пандемія* будуть найбільш вживаними у 2020 році.

Поки людство бореться з пандемією коронавірусу, в пресі вже обговорюються тренди нового десятиліття – 2030. Футурологи передбачають бурхливий розвиток штучного інтелекта, біотехнологій, генної терапії і редагування генома людини. Тож поява нових напрямів науки вимагатиме підготовки відповідних фахівців. Назви нових професій, які, на думку Голови Національного банку Росії Германа Грефа, з'являться і будуть затребуваними через 10 років, звучать так: *біомедик*, *інженер віртуальної реальності*, *біотехнолог*, *консультант з ДНК*, а на зміну нафті і газу прийде сонячна енергія й «*зелена енергетика*». Транспортна артерія «*Hyperloop*» Ілона Маска залишиться «*ненаступившим будущим*».

На нашу думку, більшість таких слів залишаться індикаторами подій чи персоналій, які були цікаві людям у певний період, або маркерами подій, які викликали неоднозначну реакцію в суспільстві. Навряд чи вони будуть внесені в словники, але наразі вони приваблюють читачів і слухачів своєю новизною, незвичністю, коротко і точно демонструють ставлення автора до описуваної події, особи чи явища.

УДК 378.016: [811.111: 316

Гриженко Г. Ю.,

старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

TEACHING ENGLISH AS THE BASIS FOR MORAL VALUES DEVELOPING

Our aim is to show how English classes can become a base for developing the main moral values and life principles which are of crucial demand in our society if we strive to improve our social life. We want to

demonstrate that using certain materials can be of great help in developing the proper moral values and empathy, influencing students' emotional sphere on the whole. What concerns us today is the moral principles, the sense of duty which depends on our belief systems, our experiences, our socio-educational heritage, our environment and so on. Moral values such as integrity, determination, loyalty, truthfulness, honesty, giving respect to each other should be developed by every individual. Moreover, moral values help us distinguish between what's right and wrong, good or bad for you as well as for the society in general. So, as a result, you naturally become a member of social life, able to communicate and interact with other members in a proper way.

A lot of authors pay attention to emotional sphere of teaching because moral values are the driving values which push us to action and are a source of motivation. Moral values are the standards of good and evil, which govern an individual's behavior and choices. Individual's morals may derive from society and government, religion, or self. Moral values tend to govern our actions, to constrain them (if we apply them). The Roman philosopher Seneca noted that kindness is the language the deaf can hear and the dumb can understand. Czech humanist-educator Y. A. Komensky pointed out integrity of education and bringing-up. The German educator A. Disterweigh in his «Regulation on teaching German teachers» noted that development and education of any person cannot be just given to him. Everyone who wants to gain this, has to reach it through his or her personal activity, own pains, own hard work. From outside he can get only encouragement. This idea was supported by K. D. Ushinsky. In his book «Emotional Intelligence» American writer, researcher and psychologist Daniel Goleman emphasizes the importance of taking into consideration emotional sphere for overcoming difficulties while teaching students. He states that if emotional component is absent, sooner or later logical proofs and facts may lose their value. Daniel Goleman also studied emotional regulation of a person (ability to react emotionally on life problems and social events properly) which is necessary for social interaction. He mentioned empathy (passion or feeling from Greek) as an ability for compassion to the emotional state of another person without losing control of outside reason of this feeling. As Herbert Hoover remarked, children are the most valuable natural resource, meaning that only they will soon be in charge of the society and its fate will depend on their actions. We cannot deny the importance of being a well-educated professional for the future development of any society. Brilliant professionals are of crucial need in every sphere of industry, production and others. A great many of scientific works and articles are dedicated to the ways of educating and preparing the

best professionals in all spheres of our life. But education cannot be real education without teaching one life's true value, it shouldn't teach young people only how to make their living, it should teach them how to make a life. In our work with students we strongly recommend to select such material and texts which can provide students with the possibility to develop emotional sphere while learning and discussing them.

In our practical work we widely use a series of books by American journalists and writers J. Canfield, M. V. Hansen Chicken, who collected real life stories from people. These stories contain examples of people's kindness and compassion, their support of other people who need help. Such stories touch students and show them positive examples of people's attitude and behavior which are so necessary today, when we are surrounded by examples of cruelty and violence. Our media show us so many cases of dishonesty, cheating, corruption, that it makes an impression that our life has only negative side. We are sure that discussing positive and kind things which people do in real life out of compassion can positively influence their emotional sphere, teach to pay attention to others and their problems, understand that a small action can change somebody's life for the better. Using such stories in our practical work we strongly hope to draw student's attention to moral problems and call the proper emotional feedback. It is vitally important to change moral values to the direction of saving our planet and humanity. People should develop technologies firstly for the sake of saving people and future generations. Students should realize the danger and the necessity of taking care of the world right now. They should become concerned with the idea of taking care of the nearest surrounding, because often young people like to speak about saving rain forests, but they forget to clean around and take care of those who are near. Those technologies which don't consider human interests and can be destructive and ruinous, should not be of the greatest interest for them – only those technologies which can serve to humanity self-defense should be of the main priority. Development of potentially destructive technologies should strengthen moral limitations. We can face the problem that some young people are better at fast getting information better than their teachers. Thus, it makes the role of a teacher even more important, because, in our desire to give as much knowledge as possible, we shouldn't forget about this important mission. Our task is to teach how not to get lost among a great many of informational flows, how not to lose the basic human values which cement people's society.

Головнтьова-Коппа О. О.,
канд. філол. наук, старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЧИТАННЯ ФАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Читання – один з найважливіших засобів здобування інформації і в житті сучасної освіченої людини займає значне місце. Воно є окремим, самостійним видом комунікативної діяльності, мотивом якої є задоволення потреби в інформації, що міститься в тексті. Читання у цій функції широко використовується з пізнавальною та естетичною метою (наприклад, під час читання газет, художньої літератури). Ще різноманітніше застосування читання у побутовій, навчальній і виробничій сферах, де здобування інформації з тексту допомагає здійсненню різних видів діяльності. Читання матеріалів із підручників, посібників, енциклопедій і інших друкованих матеріалів є одним із основних методів навчання у ВНЗ. Для вивчення іноземної мови широко використовуються фахові тексти.

Питання підготовки спеціалістів-медиків, здатних здобувати професійно-значущу інформацію з іншомовних фахових текстів, є особливо актуальним для професійного спілкування, для результативного функціонування медицини, бо саме від лікарів вимагають високого рівня володіння іноземною мовою.

Дослідження феномену читання текстів іноземною мовою набуло поширення в працях багатьох науковців. С. Фоломкіна, зокрема, розглядала проблему навчання студентів немовних закладів освіти читанню професійно-спрямованих матеріалів. О. Троянська досліджувала методику навчання наукових співробітників читанню фахових текстів. А. Вейзе на основі лінгвістичних досліджень розробив методику навчання читання, реферування й анотування текстів. Психологічні особливості навчання читанню іноземною мовою обґрунтувала у своїх дослідженнях З. Кличнікова, яка, крім того, розробила способи перекладу прочитаного тексту, виокремивши при цьому сприятливі для розуміння тексту фактори. Щодо роботи над медичною науковою літературою, то на сьогодні це питання найбільш широко висвітлено у навчальному посібнику Л. Абраменка.

В англійській методиці проблеми читання академічних і фахових текстів іноземною мовою досліджувалися у працях Р. Арндса, Р. Джордана, Ч. Наттала, С. Худа.

Професійна орієнтованість навчання є одним із головних факторів внутрішньої мотивації студента при вивченні іноземної мови у немовних закладах освіти. Головною передумовою ефективності такого навчання є правильний підбір текстів. Навчальний текст покликаний виконувати не тільки навчальні та лінгвістичні функції, а й мотиваційні, тобто сприяти розвитку у студентів тих інтересів, що на пряму пов'язані з їх майбутньою професійною діяльністю. Виходячи з цього, варто зауважити, що чим більш спеціалізованими будуть іншомовні фахові тексти, тим цікавішою, кориснішою та вмотивованішою буде робота студентів з ними.

Професійно-орієнтована література є складним але необхідним елементом опанування фаху. Подібна література використовується під час навчання і поділяється за рівнем складності. В залежності від рівня знань студента і швидкості опанування того чи іншого матеріалу фахова література використовується не тільки на всіх рівнях навчання, але й після закінчення ВНЗ. Одним із основних завдань при вивченні іноземної мови є розширення словникового запасу. Читання текстів, як професійного спрямування так і художніх текстів іноземною мовою сприяє розширенню словникового запасу студента. Розуміння і сприйняття тексту неможливе без знання слів. За новими методиками роботи із текстами іноземною мовою читач має розуміти слова із контексту, шукаючи лише близько 10 % слів у словниках.

Дотримання культури роботи з професійно-орієнтованими текстами сприяє формуванню мовнокомунікативних навичок студентів медичних спеціальностей, а в подальшому – і комунікативної компетентності. Деталізуємо поняття «текст». «Текст – це закінчене мовленнєве утворення, змістова, структурно-граматична єдність, що об'єктивована в усній або писемній формі характеризується замкнутістю, зв'язністю, різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку має певну прагматичну настанову».

Психофізіологічний механізм читання включає візуально-графічні і мовно-моторні аналізатори, одночасне функціонування яких забезпечує здобування інформації з тексту під час читання і поєднує дві його сторони – техніку і розуміння того, що читається. Як показують дослідження фізіологів і психологів, основою читання є процес пізнання. Під час читання буквені зображення слів сприймаються і зливаються з їх графічними образами, які зберігаються в пам'яті того, хто читає, пізнаються і осмислюються. Під час читання велику роль відіграє випереджуюча здогадка (антиципація), яка лежить в основі сприймання тексту, що підтверджується аналізом руху очей у процесі читання. Така випереджуюча здогадка, що спирається на окремі

частини тексту, який сприймає читач, контекст і мовний досвід того, хто читає, в плані усного мовлення, охоплює не тільки слова, а й групи слів і навіть цілі фрази.

Читання як вид комунікативної діяльності може мати різні мотиви, що відображають потребу в тому чи іншому обсязі інформації.

УДК 378.016:811.111]:159.947.5–057.875

Діордієва А. В.,

викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ADVANTAGES OF GAME-BASED LEARNING

The importance of mastering English as the first and foremost condition of becoming a decent professional can hardly be exaggerated. 85 % of all information in science and technology all over the world is in English, so vocabulary competence, which is an integral part of comprehension competence, becomes crucial in any field-specific English language acquisition. Without a sufficient and opulent vocabulary no meaningful interaction with professional materials is ever possible. Some researchers are totally right when they claim that without grammar very little can be conveyed, but without vocabulary nothing at all can be conveyed.

Being the primary goal of any language class, professional vocabulary can sometimes be challenging to retain in the memory. Students would often report struggling with long word lists that they have little to no motivation whatsoever to remember and recognize in texts or use as they speak. Language teaching specialists unanimously agree that vocabulary units at best should be studied in meaningful contexts as opposed to long lists of words often asked to be learnt in isolation. Therefore, the major task of a teacher in an ESP class with a focus on vocabulary acquisition should be to provide an appropriate context for all of the important vocabulary units to be practiced in.

Among others, vocabulary games have proved to be a suitable and effective method to practice and retain vocabulary, practice grammar and speaking. There are other advantages too. First of all, like video games, learning games drastically increase students' involvement and engagement. Gaming is a natural process for late teens and young adults who grew up playing excessively or at least profusely. The second advantage is that a game is risk-free environment that motivates intensely. Games normally

have rules and a gaming task which act like teacher's guidance and provide 100 % percent students' engagement. Games have also been proven to increase students' self-confidence, conceptual and practical knowledge as well as boost task-completion ratio. Students are more eager to use the language for gaming purposes because they are not afraid to lose since it is only a game that they can start over.

Besides language skills the process of playing linguistic games in the classroom assists in developing some of the other necessary skills like strategic thinking, communication and negotiation skills, planning, time and data managing.

The games that have proved to be useful in an ESP class can be taken from TV shows where hosts play with their guests, like The Ellen Show, The Tonight Show Starring Jimmy Fallon, The Late Late Show with James Corden and others. One of the most useful games on The Ellen show is 5 Second Rule that has effectively been used to revise vocabulary with students. The game rules are as follows: the moderator gives a participant a category and 5 seconds for the students to name 3 things in that category, e.g. 3 parts of a computer. Possible answers are motherboard, RAM, processor. The challenge of the game consists in having very little time to think of the three things, thus it stimulates fast thinking and effective vocabulary recapitulation.

УДК 278.014:81'243]:014-050

Димова І. В.,

старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНА ПАРАДИГМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ПРАВознавців

Парадигма – це термін американського філософа і методолога Томаса Куна. Саме поняття «парадигма» походить від давньогрецького слова «paradeigma» і означає «приклад, зразок». Т. Кун запозичив цей термін з граматики, де парадигмою називається сукупність граматичних елементів, що утворюють єдине правило. За Т. Куном парадигмою називається сукупність методів і прийомів, якими користується та чи інша наукова або філософська спільнота, об'єднана загальною науковою чи філософською ідеологією, на відміну від інших

спільнот, об'єднаних іншою ідеологією і, відповідно, мають свої парадигми. У сучасній педагогіці термін «парадигма» вживається як концептуальна модель освіти. Існує безліч освітніх парадигм.

Компетентісно-орієнтована парадигма передбачає, що освітній процес буде спрямований на формування і розвиток основних компетентностей особистості, що є актуальним завданням для сучасної вищої школи.

Компетентісний підхід – це підхід до освіти, який виражається у формуванні іншомовної комунікативної компетенції, тобто здатності здійснювати іншомовне міжособове та міжкультурне спілкування з носіями мови, та передбачає реальне практичне володіння іноземними мовами. Впровадження компетентісного підходу є однією зі складових удосконалення сучасної системи освіти. Компетентісний підхід спрямовує освітній процес на формування ряду окремих компетентностей, котрими мають оволодіти студенти під час навчання у вищих навчальних закладах.

У підготовці майбутніх фахівців правознавців важливим є професійно-орієнтоване навчання, оскільки ми готуємо професійного робітника, який володітиме всіма знаннями, уміннями і навичками, характерними для такої спеціалізації, та зможе їх використовувати у своїй майбутній роботі.

Професійна компетентність – це базове поняття у професійно-орієнтованому навчанні. Найбільш повне і точне, на нашу думку, визначення терміну «професійна компетентність» дав науковець О. Ю. Сфремов. За його визначенням «професійна компетентність» – це характеристика особистості, яка визначає здатність і готовність вирішувати професійні проблеми і завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності, з використанням знань, навичок, умінь, професійного та життєвого досвіду, цінностей і культури. Її зміст включає сукупність ключових, базових і спеціальних компетентностей. Ключові компетентності необхідні для будь-якої професійної діяльності, пов'язані з успіхом особистості в сучасному світі. Виявляються, насамперед, у здатності вирішувати професійні завдання на основі використання інформації; комунікації, в тому числі іноземною мовою; соціально-правових основ поведінки особистості в громадському суспільстві. Базові компетентності відображають специфіку певної професійної діяльності (управлінської, інженерної, педагогічної, медичної та ін.). Спеціальні компетентності відображають специфіку конкретної предметної або надпредметної сфери професійної діяльності. Їх можна розглядати як реалізацію ключових і базових компетентностей в конкретній галузі професійної діяльності.

Процес формування професійної компетентності починається з системи професійної освіти, яку надають вищі навчальні заклади, та продовжує розвиватися вже безпосередньо на робочому місці фахівця.

За освітньо-кваліфікаційною характеристикою професійна компетентність фахівця правознавця складається з таких компетенцій: соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні та професійні. До соціально-особистісних компетенцій відносяться чесність; інтелігентність, дотримання етичних норм поведінки; відповідальність, турбота про якість роботи, що виконується; адаптивність і комунікабельність; порядність; дисциплінованість; здатність до критики й самокритики, толерантність та ін. Базові знання основ філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до естетичних цінностей; базові знання в області правознавства; базові знання науково-методичних основ і стандартів в області інформаційних технологій та уміння використовувати усі ці знання відносяться до загальнонаукових компетенцій. Інструментальні компетенції включають здатність до дослідницької роботи, здатність до роботи в команді, здатність аналізувати та систематизувати науково-технічну, природничо-наукову та загальнонаукову інформацію, професійне володіння комп'ютером та інформаційними технологіями, здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою, знання англійської та інших мов. Професійні компетенції включають ряд загально-професійних та спеціалізовано-професійних знань та умінь.

Крім того, кожен професійно-компетентний фахівець повинен володіти вісьмома ключовими (базовими) компетенціями, незважаючи на те, у якій сфері він працює. За Європейською довідковою системою ключових компетенцій фахівець повинен володіти такими компетенціями:

- уміння спілкуватися рідною мовою: здатність висловлювати та інтерпретувати поняття, думки, почуття та факти як в усній, так і в писемній формі;

- уміння спілкуватися іноземною мовою: включає все, що стосується рідної мови, а також навички посередництва (узагальнення, парафразування, усний або письмовий переклад) та міжкультурне розуміння;

- розуміння навколишнього середовища і здатність застосовувати знання і технології до людських потреб (у медицині, транспорті або зв'язку);

- інформаційно-комунікаційна компетенція: впевнене і критичне використання інформаційних та комунікаційних технологій для роботи, відпочинку та спілкування;

- уміння вчитися: здатність ефективно управляти своїм навчанням у групах або індивідуально;
- соціальна та громадянська компетенція: здатність ефективно, конструктивно і активно брати участь у громадському і трудовому житті;
- підприємницька та лідерська компетенція: здатність втілювати ідеї у реальність за допомогою креативності, вводити інновації, планувати і управляти проектами;
- культурна обізнаність та розуміння специфіки вираження різних культур: вміння цінувати творчу важливість ідей, досвіду та емоцій у музиці, літературі, образотворчому та виконавському мистецтві.

УДК 378.147.016-024.63-026.12:811.111'271

Диндаренко О. А.,
старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА У ПРОГРАМІ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Іноземна мова набуває все більшої значущості в системі підготовки у ВЗО студентів немовних напрямів. З одного боку, вона вивчається як обов'язкова дисципліна гуманітарного і соціально-економічного циклу, з іншого – професійна іноземна мова вводиться у низці навчальних установ як варіативна (профільна) дисципліна професійного циклу. Отже, здійснюючи підготовку майбутніх фахівців, необхідно розвивати в них навички використання іншомовної професійної й наукової лексики, навчати їх спілкування в контексті спеціальності, розвивати вміння академічного письма. Викладачеві іноземної мови доводиться опановувати новий для нього аспект роботи – приділяти особливу увагу проблемі дипломного проектування, навчати цього студентів, формувати в них навички підбору матеріалу, логічної організації ідей, вибудовування ясного й зв'язного тексту. На увагу заслуговує розвиток навичок академічного письма й ефективного використання матеріалів і вправ для написання анотації іноземною мовою, які допоможуть студентам немовних спеціальностей набутти впевненості у викладі своїх думок та ідей при написанні дипломних робіт, підготовці до публікації наукової статті. Мета навчання академічного письма – сформувати у студентів уміння писати

комунікативно, значимо, оригінально, інформативно, зв'язно, логічно, виразно, з позначенням особистісного ставлення до предмета висловлювання, відповідно до певної композиційно-мовної форми і відповідно до норм мови. На початковому етапі викладачеві необхідно познайомити студентів з елементами письмової роботи, використовуючи структури в різних вправах і тільки потім у своїх власних письмових роботах. Студентам надається можливість працювати самостійно, з партнером або в групі. Вправи можна виконувати як в аудиторії, так і вдома. На цьому етапі необхідно приділити увагу критичному мисленню й наслідкам вибору слів, речень, техніки організації тексту. На етапі вибору теми викладач дає студентам завдання, проводить мозковий штурм ідей. Метод мозкової атаки можна з успіхом використовувати не лише для генерування ідей, але й для збору інформації. Після написання академічний текст необхідно відредагувати, визначивши послідовність аргументів, релевантність інформації, ідей, думок і поглядів. Студентам рекомендується обмінюватися роботами, висловлювати свою думку, виправляти помилки, тим самим удосконалюючи навички редагування. Від студентів, які активно займаються науковою діяльністю, пишуть статті й дипломні роботи англійською мовою, наукові журнали вимагають написання анотацій до статей, переклад яких «лягає на плечі» авторів. Саме тому викладачам, розвиваючи у студентів навички академічного письма, слід приділяти особливу увагу написанню анотацій. Анотація дозволяє сформулювати враження про корисність друкованої роботи, її основний зміст і головну ідею. Завдання викладача – ознайомити студентів з особливостями написання анотації, удосконалюючи знання англійської граматики й розширюючи словниковий запас. Необхідно не лише розглядати питання, пов'язані із специфікою і структурою наукових текстів, але і виконувати завдання з написання різних видів робіт, аналізуючи приклади, виправляючи помилки. Написання анотації є ознакою не лише культури оформлення наукової роботи, але й показником авторського уміння аналізувати і систематизувати інформацію.

У сучасному світі однією з офіційних мов міжнародних організацій, мовою бізнесу і науки є англійська мова. Без знання цієї мови неможливе вивчення та обмін передовим досвідом у будь-якій сфері діяльності. Більше 80 % сайтів в Інтернеті існують саме англійською мовою і спілкування людей з різних країн у всесвітній мережі відбувається саме цією мовою. Згідно з останніми дослідженнями, англійська мова (АМ) і надалі буде зміцнювати свої позиції в світі у найближчому майбутньому, залишаючись, перш за все,

міжнародним засобом комунікації. Тому, у відповідь на виклики посилення й активізації міжнародної співпраці України, 2016-й рік було оголошено Президентом країни «Роком англійської мови в Україні». У відповідному указі голови держави наголошується на важливій ролі англійської мови як мови міжнародного спілкування та необхідності всілякого сприяння її вивченню. Все це сприятиме розширенню доступу громадян до світових економічних, соціальних, освітніх і культурних можливостей, які відкриває знання та використання англійської мови, та забезпеченню інтеграції України до європейського політичного, економічного і науково-освітнього простору. Відповідно, Кабінету Міністрів України було доручено «розробити і затвердити комплекс заходів на 2016 та наступні роки, спрямованих на активізацію вивчення громадянами англійської мови з метою створення для них можливостей її використання у сферах освіти, науки, культури, економіки та інших сферах, передбачивши здійснення в устанавленому порядку заходів». Цей комплекс заходів, серед іншого, передбачає «організацію на базі вищих навчальних закладів курсів із вивчення англійської мови студентами, аспірантами, докторантами, педагогічними і науково-педагогічними працівниками, іншими громадянами»

Для викладачів ВЗО і науковців важливо також навчитися формулювати власну точку зору та відстоювати її, а також вести дискусії з закордонними колегами на професійні теми, обговорювати проблеми педагогічної та наукової діяльності. Крім того, програми з вивчення АМ для педагогічних, наукових та науково-педагогічних працівників мають бути націлені на оволодіння слухачами розмовною англійською мовою, яка необхідна викладачам і науковцям для плідної участі у міжнародному співробітництві та наукових закордонних відрядженнях, і передбачати оволодіння мовою для використання у важливих побутових ситуаціях спілкування. У запровадженні такого курсу вивчення АМ були б зацікавлені професорсько-викладацький склад та наукові співробітники вищих навчальних закладів, що займаються науковою діяльністю, студенти, аспіранти та всі, зацікавлені покращенням свої навичок володіння АМ. У навчанні доцільно використовувати автентичні матеріали, що включають зразки реально опублікованих статей, анотацій, а також діалоги, тексти, які допоможуть підготуватися до виступу на міжнародних конференціях, у підготовці наукових публікацій у закордонних виданнях, участі у відрядженні за кордон. Навчання з використанням сучасних інноваційних технологій, особливо академічного письма в ВЗО, якісно покращує класичну систему освіти. Воно інтегрує процеси, які не

можна об'єднати в межах традиційної освіти: навчання, працевлаштування, планування кар'єри, безперервну освіту. Безумовно, одним з найважливіших факторів розвитку освіти є впровадження сучасних технологій при викладанні іноземної мови.

УДК 378.147.091.33:811.111

Колотій Н. В.,
старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІТ ФАХІВЦІВ

З огляду на загальну тенденцію сьогодення розглядати іноземну мову як суспільно й особистісно значущий фактор, що суттєво розширює можливості для самореалізації фахівця і забезпечує успішність його професійної діяльності, відзначимо, що для майбутнього спеціаліста в галузі інформаційних технологій володіння англійською мовою – робочою мовою в аутсорсінгових компаніях і універсальним засобом порозуміння як під час професійного, так і повсякденного спілкування з закордонними колегами і керівниками, набуває надважливого значення. Професійно-орієнтована англомовна комунікативна компетентність, безсумнівно, входить до складу першорядних показників загальної професійної компетентності сучасного ІТ фахівця, будучи одночасно й істотною ознакою його ідентичності з професією.

Розвиток англомовної комунікативної компетентності має сприяти професійній та особистісній підготовленості випускників факультетів комп'ютерних наук до працевлаштування та відповідати вимогам сучасного ринку праці.

ІТ в нашій країні розвивається надзвичайно швидко. Це означає, що компанії можуть запропонувати своїм клієнтам конкурентоспроможні ціни разом з найвищою якістю. Так, поважний міжнародний рейтинг Global Innovation Index включив Україну до 50 кращих країн світу в області ІТ у 2017 році, чим поставив її попереду таких популярних ІТ-аутсорсінг країн, як Індія, Філіппіни, та Бразилія. Іншою перевагою України є стартапи. Відповідно до статистики AngelList, зараз налічується 1600 українських технологічних стартапів з середньою оцінкою в \$ 2,5 млн і майже 3 000 інвесторів. Основна частина ІТ-спеціалістів –

це молодь віком від до 22 до 35 років. Понад 60 % фахівців мають закінчену вищу освіту. Проте варто відзначити, що сьогодні, роботодавці при працевлаштуванні кандидата більше звертають увагу на реальні знання та практичні навички, аніж на диплом і назву ВНЗ.

ІТ-фахівці відрізняються ґрунтовним знанням іноземним мов, особливо англійської. Кожна друга вакансія для працівника сфери вимагає знання іноземної мови за професійним спрямуванням. Співбесіди теж доволі часто проходять саме англійською. І хоча у зв'язку з високою престижністю та популярністю професійної області до ІТ йде все більше спеціалістів і конкуренція серед представників сфери зростає, знайти хорошу роботу в галузі не складно. Піднятися по кар'єрних сходах в сфері інформаційних технологій можна різними способами. Можна по мірі вдосконалення знань і навичок постійно переходити з однієї компанії в іншу, щоразу в більшу велику і таку, що активно розвивається, і, відповідно, пропонує більш високі зарплати. Донедавна існував стандартний кар'єрний шлях ІТ фахівця: початківець займався технічною підтримкою користувачів, потім ставав системним адміністратором мережі, далі починав розробляти програмне забезпечення, потім отримував посаду керівника проектної групи і в підсумку міг стати начальником відділу або менеджером вищої ланки в області інформаційних технологій. Сьогодні число «точок вход» в кар'єру і способів просування збільшилося. Наприклад, зараз розробники часто йдуть в бізнес-аналіз та консалтинг, а потім переходять у проектне управління та ІТ-менеджмент, де суто технічних знань та навичок вже недостатньо, а виникає потреба в високорозвинених комунікативних вміннях та навичках. В останні роки зріс попит на ІТ-менеджерів, які вміють розробляти стратегії розвитку інформаційних систем компанії, проводити навчальні тренінги по роботі з новими програмами та обладнанням. В обов'язки ІТ консультантів входить проведення численних презентацій та тренінгів, ІТ директор здійснює керівництво проектами будь-якої складності, в тому числі і великими чи комплексними проектами, здійснює в основному управлінсько-організаторську діяльність.

Для подолання «штучності» спілкування, налагодження взаємодії, уникнення комунікативних невдач виникає необхідність вирішити проблему навчання майбутніх ІТ спеціалістів використанню вербальних та невербальних комунікативних засобів в усному спілкуванні рідною та іноземними мовами, зокрема під час проведення диспутів, тренінгів, публічних виступів, презентацій, перемовин, зустрічей та в повсякденному керуванні персоналом.

Коваленко О. В.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ У ТЕКСТАХ НОВИН В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Враховуючи сучасні зміни у світі та поточну політичну ситуацію, економічні тексти стають все більш популярними як серед фахівців, так і серед пересічних громадян. Інтерес постійно зростає у таких сферах: фінанси, кредити, галузь та валюта. Для вирішення глобальних фінансово-економічних проблем багато економістів об'єднують свої зусилля у співпраці, створюючи антикризові програми та конвенції. Коли ми говоримо про економічні тексти, ми маємо на увазі публікації (тексти) на економічні питання. Тому наше дослідження базується на матеріалі публіцистичних текстів видатних економічних видавців.

В цілому зазначені аспекти перекладу економічних текстів заслуговують на особливу увагу в процесі перекладу, тому їм буде приділено більше уваги. Перш за все, є деякі мовні особливості, які сильно впливають на результат перекладу, тому ми хочемо вказати на роль термінів та спеціальної економічної лексики.

В процесі роботи над перекладом економічних термінів представники різних професій, і навіть ті хто не мають досвіду професійного перекладу та залучені в перекладацьку діяльність стикаються з проблемою їх адекватного перекладу. Це вимагає від них широкого кругозору та ерудиції, оскільки комунікація в кожній окремій професійній сфері має свої особливості, зумовлені національними, історичними та культурними традиціями передачі. У цій роботі буде досліджено переклад економічних термінів з англійської на українську мову у новинах в мережі Інтернет.

Головною особливістю перекладу економічних текстів є точність передачі інформації. Перекладачеві при перекладі текстів необхідно не тільки наявність спеціальних знань економічної теорії і розуміння особливостей спеціальної термінології, а й наявність спеціальних знань економічної теорії і розуміння особливостей спеціальної термінології. Економічна наука, як і будь-яка інша, має свої власні терміни. При перекладі термінологічної лексики економічних текстів виникають складності в підборі точної перекладацької відповідності, що є необхідною умовою адекватного перекладу, оскільки найменша помилка може призвести до спотворення сенсу вихідного перекладеного матеріалу.

Економічні тексти мають цілий ряд специфічних лексико-граматичних особливостей: наявність в текстах стилістичних відхилень від загальнолітературного прошарку мовних дефініцій, наявність великої кількості економічної лексики, представлені економічними термінами, наявність скорочень і абревіатур, групи слів і термінів, які отримали назву «хибних друзів перекладача» (наприклад, «figure» – цифра, «data» – дані) та інших слів, транслітераційний переклад яких призводить до викривлення сенсу тексту, використання фразеологізмів.

При перекладі текстів економічної тематики важливо враховувати їх лексичні і граматичні особливості. Саме терміни є основою спеціального перекладу і є найбільш складними для перекладача.

Переклад економічних та фінансових текстів – один з найбільш скрупульозних та трудомістких перекладів, що вимагає надзвичайної уваги та концентрації. Це вимогливий процес, який вимагає акуратності та уваги до деталей. Перекладач повинен враховувати кілька аспектів, включаючи вибір правильного еквіваленту слова та використання його у заданому контексті; з використанням еквівалентів, що є з того самого стилістичного реєстру оригінального тексту, а також відповідної термінології.

В процесі перекладу абревіатур рекомендується проконсультуватися з пошуковими системами та пошукати словник, щоб усвідомити власне значення абревіатури.

Дуже важливо не тільки знати перекладацькі трансформації та бути досвідченими в їх використанні, але й бути поінформованими в темі перекладу (знати економічні процеси та поняття).

УДК 81-115'373,7'373.231

Кисленко Ю. В.,

викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗІСТАВНО-ТИПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТОМ «ВЛАСНІ ІМЕНА ЛЮДЕЙ» УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПОРІВНЯНО З БОЛГАРСЬКОЮ ТА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВАМИ

Як відомо, у системі мови фразеологізмам належить особливе місце. У сучасному мовознавстві вивчення фразеології досягло значних успіхів: визначено диференційні ознаки фразеологізмів як специфіч-

них одиниць мови, створено кілька їхніх класифікацій, досліджено структурно-граматичні типи фразеологізмів, вивчено системні відношення між ними, укладено фразеологічні словники тощо. Можемо припустити, що специфічний інтерес до фразеологічних одиниць із компонентом «власні імена людей» зумовлений їхньою специфікою: вони є яскравим колоритним шаром фразеологічної системи мови, а компонент «власне ім'я людини» є виразником національного забарвлення.

Проаналізувавши структурні та семантичні особливості фразеологічних одиниць, зауважимо те, що основними різновидами структурних типів є такі: субстантивні (іменникові), ад'єктивні (прикметникові), вербальні (дієслівні), адвербіальні (прислівникові). Субстантивні фразеологічні одиниці із компонентом «власні імена людей» можуть позначати як істот, так і неістот. Такі фразеологічні одиниці можна поділити на менші підгрупи, зважаючи на їхнє структурне вираження: фразеологічні одиниці із компонентом «власні імена людей» зі структурою «N1 + N2»: поцілунок Іуди (ФСУМ; с. 684), Юдина целувка (УБФР, с. 253), a kiss of Judas (АУФС; с. 561) – ‘зрада’. У більшості фразеологічних одиниць, що належать до цієї групи, еквіваленти наявні як в англійській мові, так і в болгарській, їхня структура у більшості випадків повністю збігається; фразеологічні одиниці із компонентом «власні імена людей» зі структурою «Adj1 + N1» («прикметник + іменник»): адамові діти (ФСУМ; с. 13), Adam's gate (АУФС; с. 17) – ‘людство’, валаамова ослиця (ФСУМ; с. 65), balaam's ass (АУФС; с. 61), валаамовската магарица (УБФР; с. 48) – ‘про тиху, покірливу, мовчазну людину’. Еквіваленти подібних фразеологічних одиниць наявні у всіх зіставлюваних мовах, їхня структура однакова. Проте деякі фразеологічні одиниці, які зараховано до цієї групи є специфічним шаром української фразеологічної системи, оскільки відповідників у зіставлювальних мовах нами не було знайдено. Серед таких можемо назвати: як Мартин до мила, маку (ФСУМ; с. 129) – ‘без почуття міри; жадібно’, як (мов, ніби / т. ін.) Марко (Хома / т. ін.) на вонні (ФСУМ; с. 465) – ‘абсолютно нічого (не заробити)’, як (мов, ніби і т. ін.) Мартин (дурний) до мила (ФСУМ; с. 466) – ‘без почуття міри; жадібно’, як (мов, ніби / т. ін.) [той] Марко (Сивко) у пеклі (по пеклу, по пеклі) (ФСУМ; с. 465) – ‘без почуття міри; жадібно’. Імена людей, що вживаються у наведених фразеологічних одиницях переважно є традиційними українськими іменами. Вербальні (дієслівні) фразеологічні одиниці з компонентом «власні імена людей» переважно вживаються із структурою «V+N»: скорчити лазаря (співати лазаря) (ФСУМ; с. 412), хленча за нешо (УБФР, с. 283),

(as) poor as Job (або Lazarus) (АУФС; с. 768) – ‘прибіднюватися’, скидати із себе ветхого Адама (ФСУМ; с. 14), ходити гоголем (ФСУМ; с. 31) – ‘триматися поважно, гордовито, зарозуміло, зверхньо’. Серед фразеологізмів цієї групи також виокремлюється шар фразеологічних одиниць, які є специфічними: крути, Гаврило (ФСУМ; с. 167) – ‘уживається під час заохочення, спонукання до дії, вчинку’, зі структурою «V + N7», торохтіти, як Солоха (ПАУСФС; с. 56) – ‘невгамовно та багато говорити’. Як бачимо, компонент «власне ім’я людини» є традиційними українськими іменами. До адвербіальних (прислівникових) фразеологічних одиниць із компонентом «власні імена людей» належать ті, що позначають творинну ознаку за дією, й актуалізуються зі структурою «Pter + N2» від Адама (ФСУМ; с. 31), от Адама (от дядя Адама) (УБФР; с. 20).

Нами запропоновано виділяти такі семантичні групи: мають загальне значення особи: адамове ребро (ФСУМ; с. 13), сукупність осіб: іудине плем’я (ФСУМ; с. 357), характеризують людину за зовнішніми та внутрішніми ознаками: Язиката Хвеська (ФСУМ; с. 978), вказують на фізіологічні або фізичні характеристики людини: Tom and Dick (РНЮ; с. 162), вказують на взаємовідносини між людьми: поцілунок Іуди (ФСУМ; с. 684), позначають матеріальний достаток або, навпаки, нестатки: Марко (Хома / т. ін.) на вовні (ФСУМ; с. 465), характеризують різноманітні процеси: бочка Данаїд (ФСУМ; с. 220), вказують на результат, кінцеву межу чогось, наслідки: авгієві коноюшні (ФСУМ; с. 389), позначають абстрактні явища та поняття: прокрустове ложе (ФСУМ; с. 447), позначають різноманітні дії та стани: скорчити лазаря (співати лазаря) (ФСУМ; с. 412), несподівані, недоречні дії людини: вискочити (вистрибнути) як Пилип із конопель (ФСУМ; с. 104), надмірні дії: як Мартин до мила, маку (ФСУМ; с. 129), мають обставинну семантику й позначають: місце: куди Макар телят не ганяв (ФСУМ; с. 169). Класифікуючи фразеологічні одиниці, що співвідносні за своєю структурою із реченням, ми виокремили такі семантичні групи: спорідненість і свояцтво: Катерина нашої Орині двоюрідна Одарка (НСЗ; с. 52); морально-психологічні характеристики особи: Без Гриця і вода не освятиться (НСЗ; с. 63); соціальна характеристика людини та стан суспільного життя загалом: Пан із паном погодиться, а Іван у спину дістане (НСЗ; с. 121); інтелектуальні можливості особи: Казав Наум: візьми на ум! (НСЗ; с. 27); абстрактні поняття та явища: Молоду шукай сам собою, а не Федоркою та Хомою (НСЗ, с. 142).

Лікучова С. А.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

DEVELOPMENT OF STUDENTS' EMOTIONAL INTELLIGENCE IN ENGLISH CLASSES AT UNIVERSITY

The term 'emotional intelligence' appeared in the psycho-pedagogical literature at the end of the twentieth century in response to the question of what is a condition of a person's life success, its achievements.

The interrelationship and complementarity of practical and educational goals of foreign language learning remains a relevant subject of modern scientific and pedagogical research. Thus, in the psychological and pedagogical writings of W. Weinreich, L. Vygotsky, and I. Zimmaya it is substantiated that mastering a language is a powerful mechanism for the development of thinking, attention, memory, emotional sphere and so on.

The cultivation of aesthetic taste by the means of a foreign language using the potential of the socio-cultural component is the subject of research by W. Wertegel; S. Ponikarovskaya's works analyze emotional and sensory provision in foreign language lessons as an important step towards improving the quality of teaching; theory of multiple intelligence as a model for the achievement of developmental goals is considered in the work of V. Karpova, who suggested the types of tasks that meet the development goal in English classes.

Psychological and pedagogical researches of J. Meyer, P. Selouey, D. Caruso, A. Pankratova convincingly prove that for successful self-realization of personality the ability to interact with the environment is important: the ability to act effectively in the system of interpersonal relationships, the ability to socialize to manage their own emotional states, to correctly identify the individual characteristics and emotional states of other people, to choose adequate ways of communicating with them and to implement them in the process of interaction. These ideas were the start of a series of special studies focused on the study of social and emotional intelligence (EQ).

The development of students' emotional intelligence is associated with the optimization of the motivational sphere, the formation of self-regulation skills (self-control, introspection, prognostic skills), strengthening of the person's adaptive capabilities. In addition to specialized disciplines, which contribute to the development of professional competence, educational disciplines of social and humanitarian direction also have educational potential.

In the English language course, it is possible to make the most of the educational potential of the subject if the teacher correctly chooses the educational priorities. The content of the educational material, forms and methods of its implementation are used by the teacher as tools of influence on the personality of students. Their value is determined not only by the students' acquisition of certain language and speech material, but also by the fact that and how they experienced the lessons, how it affected their views, values, beliefs, ideals.

An important characteristic of cooperative activity is interaction with others when there is a clash of thoughts, feelings, emotional states. Cooperative learning involves many variations, but in the context of our study its effectiveness is determined by the presence of the following components: positive interdependence, small group interaction, group processing of results, reflection.

Speaking about yourself, your feelings are not bad when a teacher encourages this by performing different roles – supervisor, assistant, and colleague. An effective technique is to provide the teacher with their own judgments about a problem or situation, behaviors, and narratives of their experiences. It gives students a sense of confidence, trust in others and in themselves.

Essential for the formation of emotional intelligence of students are such features of interactive learning, as polylog – exclusion of dominance of one participant over another, freedom of thought; dialogue – establishing equal partnerships between all participants in the interaction; sense-formation – the formation of a new feeling, content of objects and phenomena as a result of comparison of individual positions, beliefs with the thoughts of others; freedom of choice – conscious regulation and activation of one's behavior, emotional states; reflection – self-examination, self-assessment of their skills and actions.

Each time after completing vocabulary exercises that realize the learning goals, at the stage of consolidation and actualization of the learned language material, it is necessary to realize the educational goals, using such interactive exercises, during which students have the opportunity to express themselves, interact with others in groups.

The most promising ways of solving the set tasks in the educational process of a higher educational institution are the organization of extra-curricular educational work with students, integration of educational disciplines of social and humanitarian direction, introduction of elective courses for students of junior courses, training courses.

Ляхова М. О.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

На сучасному етапі українське суспільство переживає докорінні зміни, до яких кожна людина не лише має бути готова, а й здатна сама їх творити. Зокрема, це стосується і сфери освіти, яка в умовах європейської інтеграції зазнає неабияких трансформацій. Так, сучасні заклади вищої освіти перестають бути лише реалізатором функцій підготовки фахівця, який володіє теоретичним матеріалом, а насамперед спрямовані на підготовку професіонала, конкурентоздатного на ринку праці. Тому впродовж останніх років зростає зацікавленість до вивчення новітніх методів навчання, зокрема методу кейсів, а також упровадження в навчальний процес сучасних інноваційних технологій.

Упродовж останніх років неабиякого поширення набуло навчання за допомогою *кейс-методу*, що дозволяє не лише студентам, а й викладачам налагоджувати ефективну комунікацію. Метод кейсів широко застосовується в різних галузях науки, зокрема в медицині, юриспруденції, економіці, менеджменті й, звичайно, в освіті. Таке мовне навчання відрізняється від традиційних підходів, в яких акцентується увага на вивченні структурної компетенції у навчанні іноземної мови, тобто кейс-метод є дієвою та ефективною формою навчання й викладання англійської мови за професійним спрямуванням, мета якої – формування комунікативної компетентності студента.

Питанням упровадження кейс-методу в навчальний процес присвячено дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (Б. Андюсов, Л. Бронник, Ю. Гроссе, П. Дейлі, Е. Жендрич, О. Диндаренко, Л. Покушалова, П. Скейлс, О. Чуб та ін.).

Окремі моменти використання кейс-методу в ході навчання англійської мови за професійним спрямуванням висвітлено у працях таких науковців, як Ю. Авдеєнко, Т. Бесараб, А.Жулківська, М. Кашук, Н. Лутай, І. Романов та ін..

Отже, метод *кейс-стаді* (від англ. *case study* – вивчення ситуації) відомий у вітчизняній освіті як *кейс-метод* або *метод ситуацій* (моделювання життєвої ситуації).

Історія кейсів бере початок із XVII ст., коли теологи для навчання використовували та аналізували реальні життєві ситуації. Уперше його було використано на початку XX ст. (1921 р.) у навчальному процесі Гарвардської школи бізнесу (Harvard Business School), зокрема учням-практикам пропонували викласти певну ситуацію (проблему), а згодом проаналізувати її та запропонувати власні шляхи її розв'язання. Таким чином, саме в Гарварді було розроблено перші кейсові ситуації для навчання студентів бізнес-дисциплінам.

В Україні означений метод набув поширення в другій половині 90-х років минулого століття у процесі вивчення природничих наук.

Навчання з використанням кейс-методу принципово відрізняється від традиційних академічних форм. Насамперед процес отримання знань є досить демократичним, адже студенти і викладач перетворюються на рівноправних учасників навчальної діяльності. Перевірено на практиці, що на початку студенти досить скептично сприймають таке нововведення, але проходить небагато часу і вони активізуються і включаються в дискусію. Функції викладача зводяться до ролі помічника, експерта і консультанта, який допомагає студентам орієнтуватися в інформаційному світі. Зокрема, викладач робить вступ і висновки, організовує дискусію, презентацію, інтерв'ю, керує ходом діяльності, підтримуючи робочий настрій і необхідний темп роботи. У процесі кейс-стаді студенти мають можливість «приміряти» ситуацію на себе і застосовувати на практиці отримані теоретичні знання (як під час позааудиторної роботи, що включає аналіз інформації, підготовку презентацій, інтерв'ю, складання листів і службових записок, так і в ході аудиторної діяльності, при проведенні дискусій, переговорів, інтерв'ю тощо).

Таким чином, означений метод сприяє формуванню і розвитку аналітичних та оціночних компетенцій у студентів в ході обговорення і вирішення конкретної ситуації. При цьому студентам пропонуються завдання з написання виступів, проведення презентацій, інтерв'ю. Це сприяє виробленню в них комунікативно-мовленнєвих компетенцій і, найважливіше, – навичок дискусії й аргументації. Робота з конкретною ситуацією (кейсом) розвиває в молоді вміння обробляти інформацію і висловлювати свої думки, тобто генерувати самостійне мовлення на основі власних висновків, без опори на готовий матеріал.

Таким чином, робота з кейсом навчас студентів не лише думати іноземною мовою, а й послідовно та аргументовано викладати нею свої думки, в чому й полягає основна цінність даної методики. Молоді люди також вчаться працювати в команді, розвивати комунікативні компетенції, оскільки іноземна мова є засобом вирішення професійних

завдань. При цьому, звичайно, найкраще розпочинати із легких завдань, поступово ускладнюючи їх.

Під час аналізу ситуації студентам можна запропонувати обговорити її в невеликих групах, висуваючи при цьому власні аргументи й пропонуючи доречні методи вирішення проблеми, а на останок – викласти своє бачення проблеми перед усіма учасниками дискусії, причому загальне обговорення отриманих результатів має бути обов'язковим елементом у процесі вирішення конкретного кейса.

Отже, кейс-метод – це не самоціль, а адекватний інструмент формування професійної компетентності, яка передбачає не лише наявність знань, навичок та вмінь, а й можливість самостійного використання їх на практиці з метою вирішення реальних практичних проблем. Означений метод підвищує мотивацію студентів, дає змогу в цікавій формі представити навчальний матеріал, безпосередньо пов'язаний із майбутньою професією.

УДК 378.147

Остафійчук О. Д.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

THE ROLE OF INNOVATIVE METHODS IN TEACHING ESL

It is hard to underestimate the importance of innovative methods in teaching English. The article explains the necessity for teachers to use opportunities the Internet gives. Nowadays, educators can use different resources to make lessons beneficial for learners, to develop language skills while using authentic materials and creating real life situation to practice speaking. Teaching ESL can become very effective and exciting at the same time. The information about the variety of methods, resources and platforms to use is quite relevant in terms of present situation in the world when people are forced to lockdown and stay home during the quarantine period.

It has been popular to provide the model of teacher domination in the process of giving the material. Unlike traditional way of teaching ESL, modern methods are more student-centered. Students are best motivated when they see the appropriate context related to their level, needs and desires and they see how they can develop their language skills. Students are active elements in the learning process and teachers' aim is to encourage and make the process as interesting and exciting as possible.

Technological innovations provide teachers with tools to be used in practice. This allows using a language creatively and engaging students in practicing a language more effectively and with fun and pleasure. Nowadays, teachers are trying to combine digital media and traditional means of teaching. It means adapting courses materials and programs to modern reality and requirements of changing interests. At some point the main responsibility for learning process is on the teachers. Progress the learners are expected to make depends on teachers and their strong personalities, charisma and, of course, lesson plans. The teachers need to know not only how to explain the material or show the way the language works, but also be able to understand and read body language, the types of learners in the group, create visual lessons with the help of Internet resources. Thus, the teachers create a common space for learners to cooperate with them, create different working situations to facilitate students and work together.

Using the Internet has changed the way of teaching ESL. The Internet provides the opportunities to use chats, messengers, Skype, Zoom and look for real language patterns. Internet interactions, especially nowadays, when the whole world is on lockdown, help stimulate real life discussions. These days, people are more than ever engaged in online communication whether on business or personal purposes. The Internet, namely social media, has expanded spheres of influence in our everyday correspondence and communication both passive and active.

Teachers have a variety of platforms to add some new ways and interest to their usual ways. There are some digital platforms that can be of great help. They are Facebook, Schoology, Edmodo and Google Classroom. These platforms help to create some space where teachers can leave tasks or explanations to certain topics or grammar rules. There can also be important ways of control by means of online tests where learners do the test, get the assessment right away and see what makes have been made.

There are also various platforms for teachers and those interested in learning English and other related topics. So, the Internet has provided teachers and others with opportunities to look for knowledge that will make a difference in life as they are those who teach and facilitate. Professional development courses are available online. Some of them charge a fee to enroll, others are free. Such courses can be found on Future Learn, Coursera. It is possible to participate in programmes supported by the American Embassy, for example, E-Teacher programme that contain various courses. One more important thing that the Internet provides us with is online authentic materials. There is a variety of digital resources for this. Among them there are Voice of America, Youtube, Facebook, digital versions of well-known American and English newspapers, e.g. The NY

times, The Guardian and others, BBC learning English (radio, news programmes, grammar, lesson plans). You can find there access to video and audio materials.

One more way of making a learning process captivating is using mobile phones and applications. Smartphones have enabled us to access the Internet wherever we are and to use a great variety of applications on the go. Such a method is used to practice vocabulary, pronunciation, idioms, set expressions, proverbs etc. One of the means is using mobile applications, i.e. accessible mobile resources to learn vocabulary. Such applications provide with a competitive way, fast achieved result and repetition to make new words stuck in memory. Some sources, e.g. Oxford University Press and BBC, use mobile technology to provide free resources both for teachers and students that include flashcards, lesson plans and activities tailored to levels. There are various activities for all parts of language comprehension and it is possible to practice reading, writing, speaking and listening.

The Internet also facilitates working in groups on the project where collaboration is one of the main things that can help gain good results. The students are fixed not only on individual result, but also on the process of connection work and building social network within one group. ESL obtains more importance as a social aspect of education.

УДК 378.016:811.111(043.2)

Парсяк О. Н.,
старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ТА УМІНЬ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЗВО

Говоріння – є вид мовленнєвої діяльності, за допомогою якого здійснюється усне вербальне спілкування. Навчаючи студентів англійської мови, викладач має кінцеву мету, а саме: сформувати вміння користуватися мовою як засобом навчальної чи трудової діяльності. Усім формам роботи, що мають ціллю навчання спілкування (говоріння), слід надавати комунікативну спрямованість. Це є запорукою успіху у навчанні іноземної мови.

Будь – яке усне висловлювання має бути мотивованим, тобто мати зв'язок з потребами навчальної і трудової діяльності студентів. Природна мотивованість є надзвичайно важливою.

Усне висловлювання характеризується адресованістю мовлення. Висловлювання адресується співрозмовнику, який повинен це висловлювання прийняти і відреагувати. Інакше спілкування не відбудеться. Мовлення завжди залежить від зворотного зв'язку. Той, хто говорить, стежить за реакцією співрозмовника і доповнює або корегує своє висловлювання.

Висловлювання є модальним. Автор висловлювання виражає своє ставлення до предмету розмови і до співрозмовника.

Отже, мотивованість, адресованість і модальність є важливими компонентами спілкування.

Говоріння як вид мовленнєвої діяльності має дві форми – монологічну і діалогічну. Ці форми є взаємозалежними. Монологічне мовлення є контекстним. У монологі існує можливість планування висловлювань. Висловлювання є більш послідовними і логічними. Монолог в більшій мірі може бути продуманим і підготовленим. Монологічна і діалогічна форми мовлення мають неоднакове поширення. Діалогічне мовлення більш розповсюджене, адже люди користуються діалогом на рівні повсякденного спілкування. В діалогічному мовленні вживаються неповні речення, скорочені фрази. Тому процес навчання слід будувати в напрямку від діалогу до монологу.

Діалогічне мовлення є важчим, ніж монологічне. Воно формується в процесі розмови, його не планують заздалегідь, оскільки невідомо у якому напрямку піде розмова.

Найбільш поширеною формою діалогу є сполучення двох реплік: запитання і відповідь, але природне спілкування містить також інші логічні зв'язки між парою реплік:

повідомлення – уточнення

повідомлення – заперечення

запит інформації – задоволення запити тощо.

Особливість діалогічного мовлення полягає в тому, що воно тісно пов'язане з ситуацією і базується на логічному зв'язку з попередньою фразою. Навчання діалогічного мовлення є тривалим процесом, оскільки необхідно формувати вміння і навички автоматизованого живання мовних засобів і швидкої реакції на репліки співбесідника.

Навчання діалогічного мовлення передбачає певну мовну творчість студентів. Ця робота складається з таких етапів:

проекування діалогу;

ситуативне розгортання діалогу;

формування тексту на занятті;

заучування діалогу;

застосування творчих сформованих умінь.

На цьому етапі рекомендується застосовувати такі вирази – кліше як:
Вираження згоди: So do I, I also think so, Certainly, etc.

Припущення, сумнів, впевненість: I'm sure, It seems to me, I hope so etc.

Власне ставлення: To my mind, As for me, As far as I know, From my point of view etc I think that.

Незгода: I don't think so, It's impossible, I don't like it etc.

Для здійснення методів комунікативного підходу до формувань умінь діалогічного мовлення слід виходити з наступних положень:

1. Давати студентам комунікативні завдання, що базуються на розмовних темах, зазначених у програмі;

2. Навчальні ситуації для розвитку комунікативного мовлення слід створювати, враховуючи особисті інтереси студентів, а на старшому етапі навчання – виходячи з їх інтересів професійних;

3. Рухатися від простіших ситуацій до більш складних, що підготує студентів до складання структурно складніших діалогів.

Формування умінь діалогічного мовлення передбачає зазвичай дві стадії: підготовчу і виконавчу. Підготовча зорієнтована на викладача, а виконавча – на студента.

Викладач має визначити можливості трансформації програмної теми у серію комунікативних проблем, пов'язаних з особистими і професійними інтересами студентів.

Студенти мають опрацювати необхідні мовні зразки і вирази, передбачені змістом діалогу.

У процесі навчання діалогічного мовлення рекомендовано використовувати такі завдання: відповіді на запитання (короткі, повні і розгорнуті), діалогізація прочитаного тексту, складання діалогу на певну тему, складання аргументованих відповідей на запитання, проведення дискусій.

Слід прагнути до створення ситуацій, максимально наближених до життєвих. Можна також вдаватися до театралізації (зустріч з іноземним студентом, професором тощо), що максимально зближує мовлення з реальною дійсністю.

PEDAGOGICAL METHODS FOR USING ELECTRONIC EDUCATION IN EDUCATIONAL SYSTEM

In the introduction of e-learning into the education system, special attention is paid to the information of education, first of all, taking into account the intellectual potential of the society, including the informatization of education and the development of information and educational resources. There are ways to develop and increase the efficiency of e-learning, and the introduction of new information technologies in education is at the center of attention in education reform.

Based on the foregoing, we will explain the following concepts regarding e-learning and distance learning technologies that are used in the learning process.

E-learning refers to the organization of telecommunications networks and the communication of all participants in the learning process, supporting the information stored in the database and used in the development of educational programs, transmitting technology, tools and transmissions over the specified information lines .

The distance learning technologies are technologies that are implemented using information technology in remote collaboration between students and education systems or educators.

As a result of using e-learning in educational institutions, it is necessary to ensure the establishment of e-learning resources, telecommunication technologies and e-learning, based on the development of curricula, regardless of where the learners are.

New trends in the educational process will be developed based on:

- Promoting distance education, the technological basis of which is information technology and telecommunications;
- Standardize the educational methodology by implementing and distributing electronic forms of illustration and transmission of material.

In these cases, e-learning management systems, which are considered as training and methodological complexes that provide students with the specialty, play a key role.

E-learning management systems include:

- educational standards of subjects;
- lectures;

- Curricula and instructions for practical and laboratory work, course work;
- methodical instructions and manuals for independent work of students;
- test tasks on subjects;
- control materials;
- Links to electronic libraries.

Each of these tasks not only ensures communication between teachers and trainees as a result of the effective use of e-learning tools, but also motivates the learner to work on his or her own learning.

Taking into account the above, it should be noted that distance learning is now considered as a new pedagogical factor in the educational process. We are looking for ways to develop e-learning and increase its effectiveness. The introduction of new information technologies in education determines the focus of education reform. In general, distance learning is now a requirement of the time, as it is also clear from the above that a learner is a prerequisite for learning and practicing distance learning independently.

As a result of the application of e-learning to the learning process, several effective results can be achieved in our research:

- Students will be able to work and study independently and have sufficient professional skills in their field;
- The range of independent thinking of students in their specialty will be expanded, that is, the student will gain both theoretical and practical knowledge as a result of independent course completion of all courses in distance learning;
- Students will have sufficient social and economic benefits.

УДК 378.016.011.3

Рябова Ю. М.,

канд. пед. наук, старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**МІЖПРЕДМЕТНА КООРДИНАЦІЯ У НАВЧАННІ
ПРОФЕСІЙНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ДИСЦИПЛІН
ЗАГАЛЬНОГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ
ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА**

Умова розглядається як категорія, що виражає відношення предмета до оточуючих його явищ, без яких цей предмет існувати,

розвиватися не може. Поняття *умови* розглядають як фактори (причину, дію, результат дії) завдяки яким має місце наявність об'єкту, явища, стану, процесу.

Однією з педагогічних умов висунутих нами є міжпредметна координація у навчанні професійних дисциплін та дисциплін загальногуманітарного циклу у контексті педагогічної умови.

Р. Гришкова під «міжпредметною координацією має на увазі постійний динамічний багатосторонній зв'язок загальногуманітарних дисциплін та фахових дисциплін», що виступають замовниками спеціальних знань, необхідних для підготовки до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі.

Через взаємозв'язок навчальних дисциплін на засадах міжпредметної координації маємо можливість підготувати майбутніх фахівців до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі. Розуміння терміна «координація» та його роль з розвитком науки змінювались. У філософському енциклопедичному словнику під терміном «координація» розуміють узгодження, сполучення, упорядкування, у відповідності до дій, понять, складових частин чогонебудь. Координація в контексті управління навчальним процесом – це узгодження навчальних програм за суміжними дисциплінами з огляду на спільність трактування досліджуваних понять, явищ, процесів і часу їхнього вивчення, тобто ретельно розроблений взаємозв'язок навчальних предметів, що сприяє інтеграції знань. Проблеми координації міжпредметних зв'язків в основному розглядають питання інтегрованого навчання, зокрема розширення міжкультурних знань і розвиток вмінь професійної взаємодії.

Інтеграція (лат. *integratio* – відновлення, поповнення, від *integer* – цілий) – процес зближення і зв'язку наук, що відбувається разом з процесами їх диференціації. У Педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка це поняття визначається як «процес і результат створення нерозривно зв'язаного, єдиного і цільного у навчанні. Інтеграція здійснюється через злиття в одному синтезованому курсі (темі, розділі, програмі) елементів різних навчальних предметів, злиття наукових понять і методів викладання різних дисциплін у загальнонаукові поняття й методи пізнання, комплексування й підсумовування основ наук у розкритті міжпредметних навчальних проблем».

Міжпредметна координація фактично є системою для формування цілісного уявлення про культуру різних народів і покликана охопити всі сторони предмету, явища або процесу, що вивчається, тому саме вона, за умови правильної побудови, допоможе здійснити якісну фахову підготовку соціальних працівників та сформувати міжкультур-

ну компетенцію через методично обгрунтоване інтегроване використання різних дисциплін, методів навчання і відповідних дидактичних матеріалів. Тому вважаємо міжпредметну координацію реальним підґрунтям підготовки соціальних працівників до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі.

Кожна людина ідентифікує свою належність до певної спільноти. Етнічна самоідентифікація є однією з її базових ідентифікаційних практик. Почуття етнічної спільноти в стародавніх суспільствах було першим у розмежуванні на «своїх» і «чужих». Звертаючи увагу на те, що національні відносини завжди мають ідеологічний характер, а міжнаціональні відносини, навіть маючи стійку об'єктивну основу, розгортаються у сфері почуттів, ілюзій, національних міфів і упереджень, то під час навчання акцент необхідно робити на змісті навчання, що обов'язково повинен бути пов'язаним з системою цінностей та ідеалами. Етнічне самовизначення людини є значно суттєвішим за усвідомлення територіальної відокремленості. В етнічності відображаються особливості соціальних практик, культурної спадщини тощо.

УДК 811.111'373:33

Степаненко Т. І.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Грамматична компетентність як знання граматичної системи мови і правил її функціонування у процесі комунікації є невід'ємною складовою частиною підготовки фахівців з іноземних мов, і тому вимоги до рівня ГК студентів були і залишаються незмінно високими. Грамматична компетентність передбачає: а) системне знання лексичного, морфологічного, синтаксичного, фонетичного та орфографічного аспектів мови для розуміння та побудови осмислених та зв'язних висловлювань; б) володіння граматичними поняттями, а також засобами вираження граматичних категорій; в) знання стилістичних особливостей іноземної мови, що вивчається; г) автентичність використання іноземної мови; д) навички та вміння адекватно використовувати граматичні явища в мовленнєвій діяльності в різноманітних ситуаціях

спілкування для розв'язання комунікативних задач і вирішення проблем. Для того, щоб забезпечити та реалізувати успішний процес розвитку ГК за умови застосування комунікативного підходу, необхідно дотримуватись таких принципів: принцип врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів; принцип комунікативної спрямованості навчання; принцип доступності; принцип поетапного формування іншомовних знань, вмінь та навичок; принцип між-дисциплінарного взаємозв'язку та взаємообумовленості різних компонентів в системі підготовки студентів; принцип особистісно-орієнтованого напрямку навчання; принцип мовленнєво-поведінкових стратегій; принцип врахування лінгвокультурологічних особливостей граматичних явищ. Крім того, система вправ, призначена для формування англomовної ГК студентів, має містити соціокультурну інформацію, проблемні завдання культурознавчого характеру, які спонукають студентів до здійснення діалогу культур, до спілкування з представниками іншої культури. Переважна більшість студентів вивчає іноземну мову, виконуючи велику кількість тренувальних вправ, що сприяє автоматизації граматичних мовленнєвих навичок. Таким чином у них формується відповідна система роботи на заняттях іноземної мови – читання, переклад, заучування напам'ять слів, діалогів, переказ текстів, відповіді на питання тощо. На жаль, робота над граматичною стороною мови найчастіше обмежується читанням правила і його тренуванням в реченнях (з опорою або без опори на таблиці / схеми), в результаті чого постає проблема, що через відсутність реальної комунікації на заняттях, навіть студенти із досить високим рівнем теоретичних знань відчують труднощі у вираженні своїх думок.

Засвоєння граматичного матеріалу доцільно проводити на наступних етапах: 1) пред'явлення мовного зразка (через аналіз і синтез граматичного явища); 2) тренування; і 3) вживання в мовленні. Для кожного з етапів характерні відповідні їх цілям вправи. На I етапі засвоєння необхідно осмислити граматичне явище, з'ясувати його зміст, форму і вживання. Ознайомлення з новим навчальним матеріалом для продуктивного засвоєння здійснюється найчастіше в навчально-мовленнєвих ситуаціях. Необхідно створювати умови для демонстрації форми і конструкції як динамічної одиниці, що має певну функціонально-комунікативну роль у спілкуванні. На II етапі відбувається тренування граматичного матеріалу і формування граматичних мовленнєвих навичок. Формування мовленнєвих граматичних навичок передбачає розвиток навичок відносно точного відтворення вивченого явища в типових для його функціонування мовленнєвих ситуаціях і

розвиток їх гнучкості за рахунок варіювання умов спілкування, що вимагають адекватного граматичного оформлення висловлювання. Навчання граматичній стороні мовлення, що пов'язане з формуванням відповідних автоматизмів, ефективно здійснюється через цілу низку тренувальних вправ. Оскільки тренувальні вправи самі по собі не розвивають уміння брати участь в комунікації, то необхідно розвивати навички спонтанної комунікації відповідно до потреб ситуації, а для цього потрібна система комунікативно-орієнтованих вправ. На III етапі здійснюється остаточне оформлення граматичних мовленнєвих умінь і навичок. Вправи на цьому етапі повинні мати, передусім, комунікативну цінність (комунікативні завдання, навчальні і природні мовленнєві ситуації, комунікативні ігри). Такі завдання повинні бути наближеними до реального спілкування, зверненими до самого студента та передбачати використання його власного життєвого досвіду. Комунікативно-орієнтоване навчання граматиці дозволяє підвищити мотивацію, розширити експресивні можливості мовлення, що додає природності висловлюванням студентів. Під час формування ГК, поряд із застосуванням ефективних методів навчання, доцільно змінити і вимоги щодо здійснення контролю. При організації контролю рівня сформованості ГК головним завданням є не ступінь засвоєння студентами знань граматичних правил, не вміння утворювати граматичні форми та конструкції, а вміння виконувати дії та операції з ними, тобто вміння користуватися граматиною задля здійснення мовленнєвої діяльності, уміння вибирати з усього обсягу засвоєних граматичних засобів лише ті, які відповідають комунікативному завданню.

УДК 378.147=111

Чусько В. Л.,

старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

AN INTERDISCIPLINARY APPROACH TO TEACHING ESP AT THE UNIVERSITY

At the university, interdisciplinary approach is seen as a powerful tool for enhancing students' motivation to study. It foresees integrating the knowledge and experience acquired while studying various professional disciplines into another almost different area, ESP in particular. The peculiarity of ESP as a discipline is that it has all necessary language means

and teaching methods and techniques at its disposal to make it possible (T. Dudley-Evans, St John, K. Graves, etc.). An interdisciplinary approach in ESP teaching can be realized, on the one hand, by introducing professional topics with a great amount of terminology to be studied on certain courses, while on the other hand, by forming students' general and professional competencies necessary for their further professional activity.

Some scientists including F. Repko, T. Vess, W. H. Newell, having analyzed benefits of interdisciplinary instruction, assert that it fosters advances in students' cognitive ability. In other words, connecting the new knowledge to something already known may enhance the learning process and make it more meaningful to learners. As the topics studied at ESP lessons, for example, Ecosystems and their components, National parks in Ukraine (at the Ecology department), Robots and their applications, 3D printing, Computer graphics and Materials technology (at Automation and computer-integrated technologies department) correspond to the disciplines studied on different courses at these faculties, the students feel highly motivated, especially if these topics are appealing to them. They demonstrate a vivid interest and start approaching the language through a field which is familiar to them and relevant to their interests. Consequently, they become active participants of the language learning process, eagerly do the assigned tasks and share their previous experience with the teacher and the group.

As a rule, students engaged in interdisciplinary study have their own vision and understanding of the existing processes. At ESP lessons, they are encouraged to work with the authentic literature, to watch or listen to youtube technical presentations, to search for special information in the Internet. They start to explore deeper and assess what has been learned or achieved more meticulously. Critical thinking skills are developed as they consider and compare different viewpoints across subject areas. Moreover, some activities, like doing research projects, can make it possible for students not only to deepen their knowledge both of English and the professional disciplines but also to demonstrate their individual talents and creativity.

As for ESP teachers, there are many challenging aspects they need to overcome. One of them is the lack of professional knowledge in the field their students major in. So they need to read a lot of authentic literature and learn specific terminology and concepts themselves before they start discussing them with the group. It is really time-consuming. As a rule, special textbooks are overloaded with theoretical information and are difficult even for more advanced learners, so it is important for the teachers to make a right compilation out of a huge variety of literature and choose the articles or topics for discussion which could help make lessons more

professionally-oriented, cognitive and interesting, on the one hand, and provoke students' interest in learning the language, on the other. Collaborating with colleagues from the other fields of study can also be fruitful. The common result can be maximized when educators exhibit readiness to share their personal experience and knowledge.

Thus, interdisciplinarity at the university is achieved by helping students develop the ability to obtain and integrate knowledge and competencies from various disciplines. As students' professional interests and concerns are taken into account, this approach is bound to promote their engagement in learning.

УДК 378.147

Чернюк Т. І.,
викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Нові інформаційні та комунікаційні технології дозволяють втілити на практиці реальну інтеграцію навчальних дисциплін, знайти точки дотику загальноосвітніх і спеціальних дисциплін і, тим самим, здійснити ідею міждисциплінарних зв'язків. Таким чином, у фокусі освіти опинилася методологічна підготовка студента не тільки за кожною окремою дисципліною, а й їх інтеграція з використанням інформаційних та комунікаційних технологій.

Сьогодні в умовах стрімкого розвитку суспільства, глобальної взаємозалежності та конкуренції на ринку праці сучасна освіта вимагає все більш активного використання інформаційних і комунікаційних технологій в навчально-виховній діяльності. Висока якість освітніх послуг необхідна для підготовки сучасних фахівців.

Провідну роль в отриманні, збереженні та переробці інформації в сучасних умовах відіграють інформаційно-комунікативні технології. Використання комп'ютерних технологій допомагає досягненню якісно нових освітніх результатів, прискорює процес управлінської діяльності, у цілому, підвищує її ефективність. Відбувається зміна принципів, концепцій, ідей і цілей освіти.

Основним критерієм ефективності використання нових інформаційних технологій у навчальному закладі є вже не наявність певної

кількості комп'ютерів, а створення єдиного інформаційного освітнього простору, завдяки якому змінюється роль, спосіб, швидкість та ефективність використання інформації в процесі навчання.

Усе це сприяє покращенню якості навчання і відповідає основним завданням сучасної системи освіти України, одним з напрямів якої є мовна освіта. Необхідність вивчення мов лежить в основі формування всебічно розвиненої особистості. Використання комп'ютерних технологій при навчанні мов стає все більш популярним на різних етапах оволодіння мовою. Цим пояснюється актуальність питань стосовно специфіки вживання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі мовної підготовки.

Використання інформаційно-комунікативних технологій дають можливість студенту обирати місце, час, зміст та форму навчання. У студентів розвивається творче мислення та пізнавальний інтерес до вивчення іноземної мови, спонукає їх до самостійної роботи, формує в них інформаційну культуру, налаштовує на оволодіння інноваційними засобами здобуття та застосування інформації.

Інформаційно-комунікативні технології можуть бути застосованими на різних етапах роботи та в різних якостях. Комп'ютер можна застосовувати в процесі самостійної та домашньої роботи студентів. З цією метою слід застосовувати навчальні комп'ютерні програми, створені спеціально для певної категорії студентів, які є дієвою підтримкою навчального процесу. Це дає змогу:

- надати студентам різнорівневу навчальну інформацію;
- створити умови для рівного доступу до якісної освіти;
- поширити спектр освітніх послуг, використовуючи TV, радіо, Веб-ресурси;
- підвищити інформаційну компетентність викладачів та студентів.

Українські та зарубіжні викладачі виділяють п'ять основних напрямків застосування інформаційно-комунікаційних технологій та сприяють формуванню комунікативної компетенції:

1. Використання готових мультимедійних продуктів і комп'ютерних навчальних систем.
2. Створення власних мультимедійних та навчальних програм.
3. Створення власних мультимедійних презентацій.
4. Використання інформаційно-комунікаційних технологій для самостійної роботи студентів.
5. Використання ресурсів мережі Інтернет.

Одна з важливих особливостей і переваг інформаційно-комунікаційних технологій порівняно з іншими навчальними засобами полягає саме в тому, що мультимедійні програми здебільшого

розраховані на самостійне активне сприймання та засвоєння студентами знань, умінь і навичок. Уже сама побудова, дидактичне спрямування та розв'язання навчальної проблеми передбачають активну розумову діяльність студентів. Вони можуть обирати оптимальний темп роботи з мультимедійною програмою відповідно до індивідуальних розумових, психолого-фізіологічних можливостей та інтересів; перевіряти правильність відповідей, використовувати у процесі сприймання та засвоєння знань необхідну зорово-слухову та текстову інформацію.

Але, поряд з перевагами використання інформаційно-комунікаційних технологій, існують деякі недоліки. А саме, недостатня комп'ютерна грамотність деяких студентів та викладачів, ймовірність того, що захопившись застосуванням інформаційно-комунікаційними технологіями на заняттях, викладач перейде від розвивального навчання до наочно-ілюстративних методів.

Отже, вирішальним фактором успішного використання інформаційних технологій є готовність викладачів оволодіти новими технологічними засобами, запропонувати нові методики навчання з використанням цих засобів що в результаті допоможе вирішити основу задачу мовної освіти – формування у студентів комунікативної компетенції.

УДК 378.016:364-43-057.875

Шейна О. О.,
старший викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

VOCATIONAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The purpose of social work is to provide competent social assistance to the population, the humanization of the socio-cultural environment, and increase the effectiveness of socialization of the younger generation.

A social worker is an employee of a social service that provides social services to its clients. He must know: the normative documents on the organization of social and domestic services for the elderly and the disabled at home, the organization of households, sanitary and hygiene requirements for the care of elderly and disabled people at home, the basics of psychology of older people, ways of providing urgent pre-care, the basis of legislation in the field of social protection of elderly and disabled people.

Social work as a kind of professional activity is based on various humanitarian and democratic ideals. It has five key aspects: socio-economic, national-geographical, political, cultural, and spiritual.

There is social work in the community, group, with a case, individual, mobile.

Determining the specifics of the professional training of future social workers in higher education institutions requires consideration of social work in two directions: a kind of professional activity and as an educational discipline.

Social work as a kind of professional activity – activities aimed at harmonizing personal and social relations through the provision of assistance to individuals, groups of people and communities that are experiencing difficulties in social welfare functioning, by means of protection, support, correction and rehabilitation, as well as by changing or reforming certain social elements of the system. Social work, as a professional activity, distinguishes it from other professions such as «man-man» (a doctor, a teacher, a psychologist, a lawyer, etc.) with his versatility and work content. The most important feature is the nature of the relationship between a specialist and a client. In contrast to the subject-object relations, inherent in other types of help professions, in the process of social work usually develop subject-subject relations, while the assistance is focused mainly on the activation of clients. Like any other activity, social work has its structure, each element of which is organically linked with others. This is the subject, content, control, object, means, function, and purpose. The object of social work is the problems of people whose solution requires third-party assistance. The subjects include the state as a whole, which implements social policy, state, charitable and social organizations, social workers, and clients. Content of social work as a pedagogical activity includes the following stages: collection and analysis of information about the client's problem, objective assessment of the situation, planning of the appropriate actions, choice of the optimal solution, the choice of the appropriate technique (method) for solving the problem, its application to solve the problem, the evaluation of effectiveness.

Social work as an educational discipline includes history, theory, methodology, technology, management, foreign experience of social work, etc. In the process of studying social work, students master various methods and technologies that allow them to provide mediation between clients of social work and society, to stimulate clients to perform their socially meaningful activities, to prevent social problems and to correct deviant behavior.

There are 2,258 specialized formations in Ukraine, over 1,700 specialized state centers that require highly skilled specialists in the social sphere, which stipulates the need for the professional training of social workers who

can effectively carry out modern social policy tasks, are able to use in practice effective technologies of practical work with different categories of population.

The main task of socio-pedagogical work is to establish a balance between the responsibility of society to personality and personality to society. One of the prerequisites for success, the effectiveness of socio-pedagogical work is the ability of a specialist to identify problems and needs at different levels: individual, interpersonal and social.

Social work is the unity of such components:

1) assistance to an individual or a group of people who are in a difficult life situation, through support, counseling, rehabilitation, patronage and other types of social and psychological and pedagogical services;

2) actualization of the self-help potential of persons who were in a difficult situation;

3) purposeful influence on the formation and implementation of social policy at all levels – from national to local – in order to provide a socially healthy environment for life expectancy and human life, and to create a system of support for people who find themselves in a difficult life situation. The first two levels represent the micro level, the third – the macro level of socio-pedagogical work.

The professional training of future social workers should be comprehensive and focus on multidisciplinary tasks and functions performed by various social services. A key component in the training of social workers should be practical vocational training and professional-oriented practice.

УДК 81'243:005,336.2]:004-051

Шмуля Л. В.,

викладач кафедри англійської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL COMPETENCE OF SPECIALISTS IN INFORMATION TECHNOLOGY

The purpose and result of higher professional education is the concept of «professional competence», it the ability to successfully act on the basis of practical experience, skills and knowledge in the process of solving the tasks of professional activity. Professional competence is the ability of a specialist to meet the social requirements of the profession through the pursuit of effective professional activity and to show proper personal

qualities, mobilizing for this purpose relevant knowledge, skills, emotions, based on intrinsic motivation, moral and ethical values and experience, being aware of the limitations of knowledge and accumulating other resources to compensate for it. Competence has an integrative nature. It reveals the knowledge of the essence of a particular work, ways and means of achieving the stated goals as well as the relevant skills. Competence is the possession of a person's relevant competence, including personal attitude to it and the object of activity. Competence is the persistent willingness and ability of a person to act professionally. Foreign-language communicative competence is the level of interpersonal interaction experience that is necessary for a person to function successfully in the society in accordance with their own abilities and social status. Therefore, foreign-language professional competence is a set of lexical knowledge (commonly used foreign terminology and professionalism – words used by experts in a particular field), grammatical (necessary for the correct sentence structure, etc.), sociocultural (peculiarities of the world, traditional and the aesthetic values of different people) and specific professional knowledge, skills and competences required for foreign language communication in different situations and spheres that relate to professional duties.

Due to the interest in foreign languages in the modern world, the attention of the scientists has shifted from the study of literary foreign language to the study of the language used in the actual communication of specialists in certain industries.

The formation of a student's foreign-language professional competence should proceed gradually through the accumulation of relevant knowledge and skills of a certain level.

Taking into account the structure of the student's language training, the task of the first stage is the formation of language competence at the primary level which covers the acquisition of basic lexical and grammatical material of a foreign language on the basis of system-communicative method for everyday communication with foreign speakers.

The next level of language preparation of the student involves the formation of socio-cultural, linguistic and cultural competences. This stage involves acquiring background knowledge, namely: getting acquainted with country-specific information and the ethno-cultural characteristics of the language being studied. At the same time, skills of understanding and perception of different aspects of culture, specifics of verbal and non-verbal behavior of native speakers, social norms are formed and knowledge about the history, culture, social system and other spheres of life of a foreign language is acquired. Language, as a phenomenon of a particular civilization, must be studied in the context of that civilization.

Accordingly, the next stage of student preparation should be devoted to the development of language proficiency at an advanced level, it mastering specialized vocabulary integrated into the context of professional situations. This approach involves the development of a linguistic-professional component in a particular field of activity. A highly qualified specialist must be a competent specialist in their field, both nationally and internationally.

The main task of mastering a foreign language for professional purpose in higher education institutions today is not just to teach students to use it as a means of communication in different situations, but to use foreign language in the professional field, since the effectiveness of learning depends directly on approximation of the process of knowledge transfer, formation of skills and abilities to the real conditions of their practical application.

As the foreign language professional competence is realized in the conditions of a foreign language environment by means of a foreign language, modern methods and means of mastering a foreign language relevant to the professional orientation of the student are used: processing of the latest professional information from electronic foreign resources, presentation in foreign language, teaching certain subjects in a foreign language. In order to gain practical experience in the context of international mobility, it is advisable to study abroad, cooperate with foreign organizations.

УДК 378(477)

Мещанінов О. П.,

д-р пед. наук, професор,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПЕРЕМІННА СТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Структура освіти передбачає наявність частин, що утворюють ціле. Університетська освіта не може бути не цілим! Тоді це не освіта університетського рівня, а лише фрагментарна сукупність знань, інформації, вмінь та, як зараз визначають, базова компетентність. Традиційно цілісна система включає консервативну складову та складову інноваційного змісту. Йдеться про пересування традиційної цілісної університетської освіти у віртуальний простір. Отже, вочевидь,

що найбільш помітна та визначальна зміна в університетській освіті так чи інакше пов'язана з ІТ середовищем, інструментами та впровадженнями, які суттєво змінюються продовж пів року! А університетська освіта, як мінімум базового рівня, здобувається за 3–4 роки. Тобто, парадокс полягає у принциповій відмінності від середньовіччя, у динаміці, у бурхливості та непередбачуваності змін. Якій висновок? Рішення полягає, на наше переконання, у природному переміщенні університетського середовища для навчання та досліджень у віртуальну сферу! Саме лише у віртуальному просторі можливо забезпечити таку динаміку. Консервативна складова університетської освіти полягає у збереженні цінностей соціальної взаємодії особистостей, соціалізації, що рухаються у цінностях збереження балансу між соціальним розвитком, та ростом обсягів знань. Складова інноваційного змісту полягає у підтримці швидкостей народження інформації, її розповсюдження, обміну інформацією, її оновленню та імплементації, зростання нових сфер застосування, трансфері знання у інші галузі, адаптації до нових, нетрадиційних умов. Тоді про яку перемінну структуру йдеться?

Прийнято, що вчитель навчальних класів у школі одночасно викладає усі предмети, дисципліни. З переходом до старших класів, а потім і до університетів, кожна дисципліну викладає та проводить сучасні наукові дослідження провідний фахівець. Але, як визначав у ХХ столітті ще Хосе Ортега-і-Гассет, університетська професура принаймні на 10–30 років відстає від сучасності, переднього краю науки. А у час ІТ індустрії про яке відставання йдеться? Також, спостерігаємо, що сучасні підручники по комп'ютерним технологіям пишуть бакалаври, оскільки професори не встигають їх оперативно засвоювати та адаптувати до навчального процесу. Це вже реальність сьогодення. Отже, в інноваційному університеті запрошуються до викладання діючи в ІТ сфері молоді спеціалісти та, непоодинокі випадки, по кожній окремій тематиці. Перемінна структура, як складу дисциплін на факультеті та спеціальності, так і у послідовності викладання, повинна гнучко враховувати потреби сього часу! Сьогодення передбачає більшу довіру, свободу до викладання. Самі студенти реально та відповідально повинні мати можливість обирати дисципліни з університетського меню інноваційного змісту, а кафедри і факультети гарантувати залучення найкращих фахівців, а не слідування міністерським догматам та кваліфікаційним вимогам. Саме перемінна структура, де факто, повинна фіксуватися міністерством у відповідному додатку до диплома. Нагадаємо, що перелік дисциплін, і зараз, визначається саме у додатку, а не де ще. Також нагадаємо, що часто перейменування та виникнення нових дисциплін у міністерських планах та «рекомендаціях» є фактом сьогодення. І міністерство це не

засмучує. Додамо ще про те, що раніше в університетах на 3–4 штатних викладача, припадав один сумісник. Але зараз зміни відбулись у протилежний бік. На кожного штатного професора припадає 3–4 сумісника. Тобто, маємо також перемінну структуру кадрового складу в інноваційному університеті.

Таким чином, перемінна структура, як складу дисциплін, так і викладачів, послідовності їх опанування, місця для комунікації та формування нового, ще не відомого, образу, взірця сучасної моделі університетської освіти, є прерогативою кафедр та факультетів, є ознакою, критерієм її якості.

УДК 378:004

Болюбаш Н. М.,
канд. пед. наук, доцент кафедри
інтелектуальних інформаційних систем,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

НАВЧАЛЬНА АНАЛІТИКА У ВИЩІЙ ОСВІТІ – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах розвитку інформаційного суспільства ріст обсягу даних у сфері освіти сприяв появі нового напрямку інтелектуального аналізу даних – навчальної аналітики (Learning Analytics). У процесі становлення та інтенсивного розвитку Learning Analytics створюються нові інструментальні засоби, які дозволяють на основі аналізу великих обсягів інформації стосовно освітніх процесів вдосконалювати професійну підготовку майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах.

В Україні, незважаючи на значні потенційні можливості, методи та алгоритми навчальної аналітики майже не використовуються, а наукові дослідження у цій сфері є поодинокими. Що обумовлює потребу у вивченні зарубіжного досвіду належних рішень при реалізації ініціатив навчальної аналітики.

Метою роботи є розкриття сутності навчальної аналітики, виявлення проблем її впровадження у заклади вищої освіти зарубіжних країн та перспективних напрямів подальшого розвитку.

Навчальна аналітика у вищій освіті об'єднує у собі численні дослідження, засновані на використанні цифрових записів про діяльність студентів у процесі їх навчання у системах електронного навчання, соціальних мережах, блогах, інших інформаційних системах з метою розуміння поведінки студентів для надання їм додаткової

підтримки, використання засобів для вдосконалення процесу навчання, підтримки викладача при налаштуванні середовища навчання, побудови моделей для вимірювання прогресу студентів та прогнозування їх успішності, удосконалення технологій навчання. В цілому навчальну аналітику можна визначити як процес комп'ютерного збору та обробки цифрових даних про дії студентів в електронних освітніх середовищах з метою отримання нових знань, необхідних для прийняття рішень по підвищенню ефективності навчального процесу у закладах вищої освіти.

Найпоширенішим джерелом даних для навчальної аналітики є взаємодія студентів та викладачів у електронному навчальному середовищі (VLE – Virtual Learning Environment), зазвичай представленому такими он-лайн-платформами, як Blackboard, LMS-системами управління навчанням Moodle, Sakai та іншими. Поведінка студентів у віртуальних електронних середовищах визначається структурою навчальних матеріалів, які створюються викладачем у рамках електронного курсу для вивчення певної дисципліни. Здійснений аналіз досвіду впровадження навчальної аналітики у діяльність вищих навчальних закладів країн Європи та США дозволяє виділити наступні її типи:

– *Описова аналітика* (descriptive analytics): дозволяє отримувати точний опис стану електронного навчання у поточний та попередні моменти часу шляхом перетворення великих масивів цифрових даних у доступну для розуміння та сприйняття інформацію.

– *Прогностична аналітика* (predictive analytics): зосереджується на аналізі наявних наборів даних для виявлення поведінки суб'єктів навчального процесу та обставин, які можна моделювати для прогнозування результатів поточних і майбутніх подій.

– *Пропонуєча аналітика* (prescriptive analytics): дозволяє визначити найкращий спосіб дій при прийнятті складних рішень по впровадженню та використанню електронних навчальних середовищ у діяльності навчальних закладів, корегуванню навчальних траєкторій студентів з метою підвищення ефективності використання навчального середовища, спираючись на інформацію про дії попередніх користувачів зі схожими характеристиками.

Аналіз робіт зарубіжних науковців показав, що перспективними напрямками досліджень у сфері навчальної аналітики є:

1) *прогностична аналітика* (predictive analytics): прогнозування успішності студентів, виявлення ризиків недостатнього засвоєння дисциплін з метою прийняття мір по запобіганню цьому;

2) *соціальна навчальна аналітика* (social learning analytics): аналіз соціальних мереж для вивчення соціальних взаємодій студентів та їх вплив на навчання;

3) *мультимодальна навчальна аналітика* (multimodal learning analytics): аналіз даних «реального світу», таких як макети класу, міміка та рухи очей тощо;

4) *дискурсна аналітика* (discourse analytics): аналіз неструктурованих даних: написаних текстів, вмісту онлайн-дискусійних форумів тощо.

Серед проблем, пов'язаних із впровадження навчальної аналітики у діяльність закладів вищої освіти, можна виділити наступні:

1) недосконалість лідерства: недостатнє гарантування реалізації навчальної аналітики керівництвом навчального закладу, оскільки при започаткуванні проектів не були враховані інтереси різних зацікавлених сторін закладу;

2) нерівномірне залучення: між різними зацікавленими сторонами всередині освітньої установи є прогалини щодо розуміння навчальної аналітики, фахівці з інформаційних технологій є більш просунутими у розумінні навчальної аналітики, ніж освітні менеджери та викладачі, що можна розглядати як міждисциплінарний бар'єр для інституційного прийняття навчальної аналітики;

3) недостатній рівень педагогічних підходів: при розробці інструментів навчальної аналітики схильні більше зосереджуватися на технічних, а не педагогічних аспектах, що суттєво стримує ефекти від їх використання та вимагає інтеграції зусиль ІТ-фахівців та педагогів-дослідників;

4) недостатній рівень підготовки персоналу: обумовлений відсутністю розуміння того, як навчальна аналітика може бути корисною для всіх зацікавлених сторін у закладі вищої освіти, ключем до успіху у подоланні цієї проблеми є розробка програм підготовки персоналу, направлених на підвищення поінформованості стосовно можливостей навчальної аналітики та формування навичок використання її інструментальних засобів та методів;

5) недостатня кількість досліджень, емпірично підтверджуючих вплив навчальної аналітики на ефективність навчального процесу: обумовлена необхідністю достатнього фінансування проектів навчальної аналітики;

6) недостатня кількість конкретних розробок практичних рекомендацій по впровадженню навчальної аналітики: тільки деякі установи мають установлені правила, які регулюють положення даних та етики, проте чіткі вказівки стосовно норм такого роду відсутні.

Перераховані проблеми носять міждисциплінарний характер та можуть бути вирішені тільки у випадку узгодженої співпраці різних зацікавлених сторін серед персоналу закладів вищої освіти.

Таким чином, впровадження навчальної аналітики у діяльність закладів освіти надає дієві та ефективні засоби для підвищення якості та ефективності навчального процесу за рахунок потужного аналітичного потенціалу для виявлення прихованих взаємозв'язків, закономірностей, структур стосовно освітніх процесів у великих обсягах цифрової інформації, яка накопичується у різних електронних джерелах закладів вищої освіти. Установлено перспективні напрями досліджень навчальної аналітики: прогностична, соціальна, мультимодальна та дискурсна аналітика. Проблеми, які виникають у процесі розробки та експлуатації проектів навчальної аналітики, є міждисциплінарними, а їх вирішення потребує тісної співпраці та узгоджених дій адміністраторів, ІТ-фахівців, викладачів та педагогів-дослідників упродовж усіх етапів реалізації проекту.

ЗМІСТ

Секція МОВНО-КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА

Підсекція: Актуальні проблеми перекладознавства (німецька мова)

<i>Науменко А. М., Науменко А. А.</i> Світовий континентальний переклад	1
<i>Мукатасва Я. В.</i> Композиційно-стильові особливості балад Ф. Шиллера	3
<i>Корягіна А. Ю.</i> Особливості онлайн-оцінювання	5
<i>Ніколащенко Ю. А.</i> Особливості перекладу суспільно-політичних текстів (на матеріалі німецькомовних видань) ...	6
<i>Ворона Т. О.</i> Психологічні аспекти використання студентами новітніх технологій під час вивчення німецької мови	9
<i>Гуменій В. В.</i> «Просторовий» наратив у творі Г. Гессе «Степовий вовк»	11
<i>Хортюк Д. О.</i> Категорія комічного в драматургії Бертольта Брехта	12

Підсекція: Романо-германська філологія та методика викладання іноземних мов

<i>Вакулєнко Т. І.</i> Didaktisch-methodische Prinzipien: Prinzip Texte gezielt einsetzen	14
<i>Кирилюк С. В.</i> Експресивно-апелятивна функція заголовку тексту німецької народної казки	16
<i>Кіришова О. В.</i> Загальні психолого-педагогічні вимоги до уроку в ході педагогічної практики майбутніх вчителів німецької мови	18
<i>Кондрацька П. О.</i> Конкретна поезія як феномен	20
<i>Максимчук С. М.</i> Das Österreichische Deutsch in der EU («Austriazismenprotokoll»)	21
<i>Мозолєвська А. С.</i> Мігрант та міграція в сучасному європейському кінематографі	23
<i>Мусафір В. Ф.</i> Редагування перекладу	25

<i>Пітерова Н. А.</i> Можливість використання мемів та гіфок на уроках іноземної мови.....	27
<i>Подгуренко А. В.</i> Dialects strike back (sometimes): Old problems of and new horizons for non-dominant linguistic varieties in Europe	29
<i>Польберг Л. В.</i> Зародження мовної картини світу	31
<i>Попова Л. Г.</i> Про деякі латинські словотворчі елементи в українській мові	33
<i>Стодолінський Д. І.</i> Візуалізація як метод інтерпретації текстів для домашнього читання на уроках іспанської мови	35

**Підсекція: Мова, література, культура –
нові тенденції у вивченні та викладанні**

<i>Старшова О. О.</i> Border metaphors in the world vision of Ukrainian-American poet Vasyl Makhno.....	37
<i>Запорожець Г. В.</i> The teacher-student contact and contract in a university classroom.....	38
<i>Колесник Г. Л.</i> Трансформація жанру морського роману у фентезійному творі Марі Бреннан «Подорож на "Василіску"».....	39
<i>Васильєва Н. О.</i> Наукові здобутки і перспективи дослідження ольфакторію як семантичної категорії мови	40
<i>Власенко І. В.</i> Специфіка створення словникової статті авторської лексики.....	42
<i>Гавриленко А. О.</i> Індивідуальні стратегії як засіб професійної само актуалізації студентів-філологів	44
<i>Рибачук О. Л.</i> Distance Education: How it works during coronavirus quarantine period	46
<i>Пархоменко Е. О.</i> Using video materials while teaching English to university students	48
<i>Міхєєва А. В.</i> Інтерпретація біографії Джона Ді у романі Мері Гупер «У будинку чародія»	50

**Підсекція: Актуальні проблеми перекладознавства
(англійська мова)**

<i>Агєєва В. О.</i> English language as an instrument of globalization	53
<i>Аббілова Н. О.</i> Художній переклад та його особливості	55

Бужиков Р. П. Застосування інноваційно-комунікаційних технологій під час дистанційного навчання у вищій школі	57
Єлісеєва С. В. Особливості використання та перекладу військової термінології в комп'ютерних іграх.....	59
Кузенко Г. М. Культурно-національна ідентичність у художньому перекладі.....	61
Лютянська Н. І. Особливості застосування аудіоопису в перекладі.....	63
Сидоренко Ю. І. Особливості перекладу лінгвокультурологічних елементів тексту.....	64
Чернова Ю. В. Ukrainian translation theoretician O. Finkel	66

**Підсекція: Актуальні проблеми слов'язнавства
(мовознавчий, літературознавчий
та культурологічний аспекти)**

Бурмус А. В. Символічна номінація у романі Т. Прохаська «НепрОсті»	69
Денищич Т. А. Розвиток граматично правильного мовлення майбутніх фахівців у сфері охорони здоров'я: лінгвістичний аспект	72
Зинякова А. А. Динаміка акцентних процесів української мови крізь призму класичних літературних творів.....	75
Косарева Г. С. Форми культурного діалогу польського та українського бароко у перекладознавчому доробку Валерія Шевчука (на матеріалі поетичної збірки Д. Братковського «Swiat po zszesci przezytany»)	77
Островська Л. С. Функціонування атрибутивних конструкцій у рекламному тексті.....	81
Пономаренко С. С. Співвідношення понять <i>словотвірний тип, морфологічна модель і дериваційний акцентний тип</i>	83
Руссова В. М. Оприявлення мовного питання у романі «Де трава зеленіша» Наталки Доляк	86
Цибульська А.-З. М. Граматичні та лексичні помилки в польській мові	88

Секція
АКАДЕМІЧНІ СВОБОДИ, УНІВЕРСИТЕТСЬКА АВТОНОМІЯ

**Підсекція: Нові виклики у навчанні професійної
англійської мови студентів-нефілологів**

<i>Буровицька А. І.</i> Implementation of competence-based approach in teaching english of medical students	91
<i>Войцьо І. М.</i> Викладання іноземної мови студентам нефілологічних спеціальностей.....	93
<i>Гришкова Р. О.</i> Новостворені слова в публіцистичному дискурсі.....	95
<i>Гриженко Г. Ю.</i> Teaching English as the basis for moral values developing	98
<i>Головнюова-Копна О. О.</i> Функціонування читання фахової літератури як складова професійної культури студентів-медиків	101
<i>Діордієва А. В.</i> Advantages of Game-Based Learning	103
<i>Димова І. В.</i> Компетентнісно-орієнтована парадигма організації професійної підготовки фахівців-правознавців	104
<i>Диндаренко О. А.</i> Навчання академічного письма у програмі іншомовної професійної підготовки студентів нефілологічних спеціальностей.....	107
<i>Колотій Н. В.</i> Професійна ідентичність як фактор формування англійської комунікативної компетентності майбутніх ІТ фахівців	110
<i>Коваленко О. В.</i> Особливості перекладу економічних термінів з англійської на українську мову у текстах новин в мережі Інтернет	112
<i>Кисленко Ю. В.</i> Зіставно-типологічний аналіз фразеологічних одиниць із компонентом «Власні імена людей» української мови порівняно з болгарською та англійською мовами	113
<i>Лікучова С. А.</i> Development of students' emotional intelligence in English classes at university	116
<i>Ляхова М. О.</i> Використання кейс-методу в процесі навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів економічних спеціальностей.....	118
<i>Остафійчук О. Д.</i> The role of innovative methods in teaching ESL	120
<i>Парсяк О. Н.</i> Формування навичок та умінь діалогічного мовлення в процесі навчання англійської мови студентів ЗВО.....	122

Постикіна Є. Г. Pedagogical methods for using electronic education in educational system	125
Рябова Ю. М. Міжпредметна координація у навчанні професійних дисциплін та дисциплін загальногуманітарного циклу як педагогічна умова	126
Степаненко Т. І. Формування граматичної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей на заняттях з іноземної мови	128
Чуєнко В. Л. An interdisciplinary approach to teaching ESP at the university	130
Чернюк Т. І. Використання інформаційних і комунікаційних технологій при вивченні іноземної мови	132
Шейна О. О. Vocational training of social workers in higher education institutions	134
Шмуля Л. В. Foreign language professional competence of specialists in information technology	136
Мещанінов О. П. Перемінна структура інноваційної університетської освіти	138
Болюбаш Н. М. Навчальна аналітика у вищій освіті – проблеми та перспективи	140

Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Д. Кардаш*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювальню-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 26.05.2020.
Формат 60 × 84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 8,6. Обл.-вид. арк. 8,38.
Тираж 52 пр. Зам. № 6033.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.

АДРЕСА ОРГКОМІТЕТУ:

**ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2020:
СТРАТЕГІЇ КРАЇН ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ
В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ**

XIV Міжнародна наукова конференція

Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003, Україна

Тел.: 8 (0512) 50–03–32,

8 (0512) 76–55–81,

8 (0512) 76–55–99,

факс: 50–00–69, 50–03–33,

E-mail: avi@chmnu.edu.ua, rector@chmnu.edu.ua

